

Podlaskie

Przedsiębiorcze
Partnerskie
Perspektywiczne

Ambitne Podlaskie

§

Załącznik do Uchwały Nr 102/1638/2020
Zarządu Województwa Podlaskiego
z dnia 6 lutego 2020r.

Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Białystok, luty 2020 r.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

1. ORGANIZACJA I PRZEBIEG KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Podstawowym celem niniejszego Sprawozdania jest przedstawienie przebiegu i wyników konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030. Zarząd Województwa Podlaskiego Uchwałą nr 83/1324/2019 z dnia 19 listopada 2019 r. przyjął projekt Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030), który został skierowany do konsultacji społecznych, zgodnie z wymogami wynikającymi z ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 poz. 1295 tj.).

W Uchwale nr 83/1325/2019 z dnia 19 listopada 2019 r. Zarząd Województwa Podlaskiego określił regulamin konsultacji społecznych. Regulamin konsultacji zakładał, iż proces konsultacji społecznych rozpocznie się poprzez ogłoszenie w dzienniku o zasięgu krajowym lub regionalnym oraz na stronie internetowej informacji o konsultacjach, co nastąpiło w dniu 26 listopada 2019 r. Konsultacje społeczne projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 trwały 44 dni (od 26 listopada 2019 r. do 8 stycznia 2020 r.).

Celem konsultacji było zebranie opinii i uwag społeczeństwa odnoszących się do projektu SRWP 2030 oraz wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego poprzez umożliwienie aktywnego uczestnictwa w procesie budowania Strategii i wyrażania swoich opinii, obaw i sugestii.

Do uczestnictwa w konsultacjach zaproszono szerokie grono osób i instytucji, a w szczególności jednostki samorządu terytorialnego, partnerów społecznych i gospodarczych, w tym samorządy gospodarcze i zawodowe, organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe, przedstawiciele społeczności lokalnych, a także mieszkańców województwa podlaskiego. Zaproszenia do udziału w konsultacjach skierowano także do samorządów sąsiednich województw, administracji rządowej oraz Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Wszystkie te podmioty mogły wyrażać opinie i przekazywać uwagi do projektu Strategii na specjalnie w tym celu przygotowanym formularzu konsultacyjnym, który można było wypełnić on-line na stronie internetowej (www.strategia.wrotapodlasia.pl), pobrać ze strony internetowej, wypełnić i przestać pocztą elektroniczną (na adres: konsultacje2030@wrotapodlasia.pl) lub pocztą tradycyjną (na adres: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Departament Rozwoju Regionalnego, ul. Poleska 89, 15-874 Białystok). Dokumenty oraz informacje bieżące o przebiegu procesu konsultacji dostępne były na stronie: www.strategia.wrotapodlasia.pl w zakładce: Konsultacje społeczne 2030.

Konsultacje społeczne są istotnym elementem procesu opracowywania wszelkich dokumentów strategicznych czy planistycznych. Z uwagi na ich znaczenie w procesie budowania Strategii przyjęto następujące zasady:

- **partnerstwa** – udział w procesie konsultacji społecznych umożliwia współdziałanie, współdecydowanie i współodpowiedzialność w zakresie rozwoju regionalnego;
- **powszechności** – konsultacje społeczne skierowane są do szerokiego grona zainteresowanych, wśród których są przedstawiciele podmiotów wszystkich szczebli: lokalnego, regionalnego i ogólnopolskiego;
- **równości** – wszystkie zgłaszane opinie są rozpatrywane na równych zasadach;
- **jawności** – wszystkie działania podejmowane w ramach konsultacji mają charakter jawny, a wszystkie etapy procesu, opinie i uwagi są dokumentowane.

W toku konsultacji zapewniono również formę konsultacji bezpośrednich w postaci spotkań konsultacyjnych. W dalszej części niniejszego Sprawozdania zostaną przedstawione syntetyczne informacje z przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych (podrozdział 1.1), opinie pisemne niektórych instytucji zaproszonych do konsultacji (podrozdział 1.2) oraz szczegółowe odniesienie się do formalnie zgłoszonych uwag/opinii do projektu Strategii (rozdział 2).

1.1. SPOTKANIA KONSULTACYJNE

Szczególną formą wymiany opinii w toku procesu konsultacji projektu *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030* było przeprowadzenie 4 konferencji w poszczególnych częściach województwa, tj. w Białymstoku, Augustowie, Hajnówce i Wysokiem Mazowieckiem. Ponadto w trakcie konsultacji odbyły się spotkania z Radą Miejską w Łapach, Radnymi Województwa Podlaskiego oraz w Starostwie Powiatowym w Grajewie.

Każde ze spotkań konsultacyjnych przebiegało w podobnej konwencji i podzielone było na dwie zasadnicze części. W pierwszej, Pani Joanna Sarosiek, Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego prezentowała projekt Strategii, w drugiej zaś wszyscy uczestnicy mogli zadawać pytania i zgłaszać uwagi do projektu Strategii. Na pytania i komentarze odpowiadali Członkowie Zarządu Województwa, Dyrektor Joanna Sarosiek i eksperci uczestniczący w procesie tworzenia Strategii.

Tabela 1. Zestawienie konferencji w ramach konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Miejsce	Data	Liczba uczestników
Augustów	27.11.2019	41
Hajnówka	29.11.2019	57
Wysokie Mazowieckie	06.12.2019	83
Białystok	16.12.2019	83
RAZEM		264

Augustów, 27.11.2019 r.

W pierwszej części spotkania Dyrektor Joanna Sarosiek zaprezentowała projekt Strategii, w drugiej części spotkania poświęconej pytaniom i komentarzom zabrano głos ok. 15 osób, które poruszały zagadnienia o bardzo zróżnicowanym stopniu złożoności. Na pytania i komentarze odpowiadali Pani Wiesława Burnos, Członek Zarządu Województwa Podlaskiego, Pani Joanna Sarosiek, Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego i prof. Wojciech Dziemianowicz.

Kluczowe wnioski z dyskusji, w kontekście zadawanych pytań i zgłaszanych komentarzy są następujące:

1. Generalnie Strategia spotkała się z przychylnym odbiorem, a zgłaszane wnioski oddawały w dużej mierze chęci podkreślenia lub uwypuklenia zagadnień szczególnie bliskich zabierającym głos w dyskusji.
2. Kluczowym zagadnieniem z punktu widzenia Augustowa jest wzmocnienie pozycji miasta w obecnym projekcie. Zgłoszono m.in. propozycję utworzenia subregionu Suwalsko-Augustowskiego, co jednak nie spotkało się z poparciem wszystkich obecnych, m.in. przedstawiciela Miasta Suwałki.
3. W kilku wypowiedziach poddawany był pod dyskusję pomysł wzmocnienia i wspierania szeroko rozumianej turystyki, m.in. w oparciu o potencjał Kanatu Augustowskiego, jak i Puszczy Augustowskiej. Pamiętając o tych walorach w odpowiedziach na komentarze i propozycje uczestników konsultacji, zwrócono uwagę na następujące fakty: strategia nie zapomina o funkcjach uzdrowiskowych w regionie; warto tworzyć obszar funkcjonalny, np. turystyczny, ale wokół przemyślanej idei i rzeczywistej współpracy. Ponadto ważnym

zagadnieniem jest pomiar liczby turystów, ponieważ wszystkie dostępne źródła nie doszacowują rzeczywistego ruchu w tym obszarze.

4. Zwrócono uwagę na odejście w projekcie Strategii od „zielonego Podlasia”. Ta uwaga spotkała się z komentarzem mówiącym, iż „zielone” było elementem poprzedniej wizji rozwoju, a wizja powinna być kształtowana przez Zarząd. Ponadto trudny do przyjęcia jest argument, iż twórcy projektu odeszli od zieloności, ponieważ właśnie te zagadnienia są wpisane w cele operacyjne i kierunki działań. W szczególności należy pamiętać, że idea „doliny rolniczej” jest właśnie nowoczesną odpowiedzią na potrzebę wzmocnienia tych sektorów, które wykorzystują naturalne walory Podlasia.
5. Jednym z ważnych wątków w dyskusji były inteligentne specjalizacje i wyrażono potrzebę wprowadzenia turystyki do zbioru inteligentnych specjalizacji województwa podlaskiego. W odpowiedzi eksperci wyjaśnili, że sektor turystyczny już obecnie może w dużej mierze aktywnie uczestniczyć w rozwoju inteligentnych specjalizacji. Jednak kluczowym elementem inteligentnej specjalizacji jest współpraca biznesu z sektorem badawczo-rozwojowym, zatem nie można oczekiwać, że podmioty z sektora turystycznego lub władze lokalne starające się pobudzić turystykę, będą wykorzystywać środki RPO przeznaczone na inteligentne specjalizacje, jeśli ich cele ukierunkowane są np. na rozwój lub odtworzenie infrastruktury turystycznej. Tego typu przedsięwzięcia będą realizowane w ramach wsparcia przedsiębiorczości, a nie wsparcia inteligentnych specjalizacji.
6. Kilka głosów dotyczyło konkretnych miast i miejscowości (Grajewo, Lipsk, Puńsk) i poruszało zarówno zagadnienia konkretnych inwestycji (dworzec kolejowy), potrzeby współpracy, środków na inwestycje drogowe, jak i miejsca tych miast i gmin w przyszłej polityce rozwoju. W kontekście zgłaszanych uwag do zakresu realizacji inwestycji drogowych zwrócono uwagę, że Strategia zawiera zarówno mapę diagnostyczną, jak i obrazującą oczekiwane intensywne połączenia drogowe – obejmujące również relacje Augustów – Białystok.
7. Zwracano uwagę na pozycję miejscowości, szczególnie w kontekście obszarów strategicznej interwencji. Wyrażano różnorodne obawy, od pytań o instrumenty wsparcia, po umieszczenie danego ośrodka na mapie SOR, co mogłoby wskazywać, że jest on w bardzo trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej.
8. Rozmawiano o poprawie wykorzystania posiadanego potencjału szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zakresie kształcenia ściśle dostosowanego do zmieniających się potrzeb pracodawców oraz o ewentualnych inwestycjach w tej dziedzinie.

Hajnówka, 29.11.2019 r.

W pierwszej części Dyrektor Joanna Sarosiek zaprezentowała projekt Strategii, w drugiej zaś wszyscy uczestnicy mogli zadawać pytania i zgłaszać uwagi do projektu Strategii. Na pytania i komentarze odpowiadali Dyrektor Joanna Sarosiek i prof. Bogusław Plawgo.

W trakcie części spotkania poświęconej pytaniom i komentarzom zabrało głos ok. 20 osób, które poruszały zagadnienia o różnym stopniu szczegółowości. Kluczowe wnioski z dyskusji, w kontekście zadawanych pytań i zgłaszanych komentarzy są następujące:

1. Strategia spotkała się z pozytywnym odbiorem obecnych. Doceniono, że dokument uwzględnia potrzeby lokalnych społeczności, jest dokumentem solidnie przygotowanym stawiającym na przedsiębiorczość i innowacje. Zgłaszane wnioski odzwierciedlały najczęściej potrzebę uwypuklenia w strategii określonych aspektów szczegółowych.

2. Uczestnicy wyrazili zadowolenie z zawartej w projekcie Strategii koncepcji uwzględnienia Bielska Podlaskiego jako czwartego ośrodka subregionalnego i wyodrębnienia takiego subregionu. Uznali, iż włączenie Hajnówki do subregionu łomżyńskiego nie jest zasadne.
3. Liczne głosy dotyczyły potrzeby specjalnego podejścia do rozwoju na terenach przyrodniczo cennych, w tym szczególnie objętych programem Natura 2000. Kilku dyskutantów zwracało uwagę, że inwestycje na tych obszarach pochłaniają więcej środków i powinny mieć preferencje na przykład w zakresie wysokości dofinansowania realizowanych tu projektów. Wskazywano, że skoro zachowanie obszarów przyrodniczo cennych leży w interesie całego regionu, a raczej całego kraju, to w większym stopniu tereny takie powinny być finansowane ze środków zewnętrznych. Z powyższą kwestią wiązały się wypowiedzi, wskazujące, że ochrona przyrody kosztuje. W województwie podlaskim problemem jest także niska gęstość zaludnienia i związane z tym wyższe koszty zapewnienia infrastruktury sieciowej i dostępu do usług publicznych. Tymczasem finansowanie rozwoju nie uwzględnia tej specyfiki. Jeden z uczestników podsumował to stwierdzeniem, iż „mamy mniej pieniędzy na 1 osobę ze środków UE niż inne regiony, nawet pomimo programu operacyjnego Polska Wschodnia”. Tymczasem region musi realizować liczne zadania rządowe, co ogranicza możliwości finansowania rozwoju. W tym kontekście pojawiły się głosy, że lobbing na rzecz Podlasia jest za słaby i powinien być wzmocniony.
  4. Dużo uwag dotyczyło potrzeby poprawy infrastruktury transportowej, w szczególności poprawy jakości dróg, na przykład drogi wojewódzkiej 687. Przedstawiciele biznesu wskazywali na konieczność modernizacji m.in. dróg dojazdowych do przejścia granicznego w Siemianówce. Zły stan i niedostateczna przepustowość dróg ograniczają możliwości rozwoju firm (szczególnie importujących paliwa, ale i inne produkty) z rynków wschodnich. W tym kontekście postulowano stworzenie „portu przeladunkowego” w Siemianówce. Inwestycja taka, przy uwzględnieniu poprawy infrastruktury drogowej, mogłaby przyczynić się do prowadzenia na dużą skalę przeladunków po stronie polskiej, co sprzytałoby rozwojowi gospodarczemu.
4. Jeden z dyskutantów zauważył, że warto w Strategii podkreślić rolę województwa podlaskiego jako z jednej strony europejskiego centrum gospodarczego (w wymiarze logistyki) oraz europejskiego centrum kultury. Wskazywał, że region powinien odgrywać rolę w łączeniu Europy z Azją.
5. Odnośnie kierunków rozwoju gospodarczego kilka głosów dotyczyło rosnącego znaczenia energii ze źródeł odnawialnych jako ważnego aspektu rozwoju lokalnej gospodarki.
6. W niektórych wypowiedziach zaznaczono potrzebę wyeksponowania w Strategii wymiaru kultury. Wskazano na bogactwo kultury regionu i potrzebę jego zachowania. W dalszej dyskusji zauważono także, iż kultura ma do odegrania ważną rolę w zakresie aktywizacji mieszkańców, a zatem wpisuje się ściśle w ważne cele Strategii wykraczające poza same podtrzymanie i rozwój kultury regionalnej.
7. Kolejny temat w dyskusji dotyczył roli turystyki w rozwoju województwa. Jeden z uczestników wskazał na potrzebę uwzględnienia turystyki jako inteligentnej specjalizacji regionu, uwzględniając potencjał turystyczny regionu. Inny podkreślił unikalność Puszczy Białowieskiej i związaną, jego zdaniem, z tym potrzebę oparcia rozwoju na potencjale turystycznym. Jednak inni dyskutanci, doceniając wyjątkowość Puszczy Białowieskiej, wskazywali, że nie może ona zapewnić rozwoju gospodarczego regionu, goszcząc rocznie jedynie ok. 150 tys. turystów, tym bardziej, że rozwój turystyki masowej nie jest tu wskazany i możliwy.

8. Ważny głos w dyskusji dotyczył jednego z najważniejszych problemów powiatu hajnowskiego, a mianowicie problemu wyludniania się i związanego z tym braku pracowników. Zadaniem Strategii jest znalezienie odpowiedzi na ten kluczowy problem. Przy czym jednym z kierunków działania powinno być rozwijanie infrastruktury społecznej.
9. Jeden z dyskutantów postulował, aby do Strategii dołączyć wykaz priorytetowych zadań, tak aby Strategia stała się bardziej konkretna i unikatowa. Jednak w ramach dyskusji przeważał raczej pogląd, iż strategia, która jest przygotowywana na okres 10 lat nie powinna wskazywać konkretnych działań, a raczej kierunki oddziaływania, gdyż obecnie nie można przewidzieć wszystkich okoliczności mogących wpływać na warunki realizacji w tak długim okresie.
10. Stosunkowo żywa dyskusja miała miejsce wokół tematu dostępności komunikacyjnej powiatu hajnowskiego i sąsiednich. Wskazywano na słabości komunikacji i potrzebę rozwoju szczególnie publicznej komunikacji samochodowej oraz połączeń kolejowych, tak aby nie dopuszczać do wykluczenia transportowego mieszkańców.
11. Jako ostatni warto wskazać wątek dyskusji, który dotyczył z jednej strony akceptacji zaprezentowanej koncepcji strategii, ale jednocześnie związanej z tym troski o realne szanse jej wdrożenia. Dyskutanci zauważyli, że czasami decyzje władz lokalnych mogą być sprzeczne z kierunkami wyznaczonymi przez strategię. Postulowali nawet, aby wprowadzać administracyjne mechanizmy wymuszania przestrzegania strategii przez wszystkie instytucje regionalne. W dyskusji przeważał jednak raczej pogląd, że strategia będzie realizowana poprzez narzędzia finansowe, w tym Regionalny Program Operacyjny, będą w nim zawarte zachęty finansowe do realizacji działań zgodnych ze Strategią.

Wysokie Mazowieckie, 06.12.2019 r.

W pierwszej części Dyrektor Joanna Sarosiek zaprezentowała projekt Strategii, w drugiej zaś wszyscy uczestnicy mogli zadawać pytania i zgłaszać uwagi do projektu Strategii. Na pytania i komentarze odpowiadali Dyrektor Joanna Sarosiek oraz prof. Jacek Szlachta i prof. Wojciech Dziemianowicz.

W trakcie części spotkania poświęconej pytaniom i komentarzom zabrało głos ok. 15 osób, które poruszały zagadnienia o bardzo zróżnicowanym stopniu złożoności:

1. W trakcie dyskusji padły liczne głosy wyrażające zadowolenie z kształtu i zawartości Strategii.
2. Wyrażono obawę, czy planowane inwestycje i działania będą zrealizowane, co przeniosło się również na pytania dotyczące finansowania konkretnych przedsięwzięć i obszarów (szczególną uwagę zwracano na obszary wiejskie, zagadnienia dostępności środków na rewitalizację). W tym kontekście istotnym czynnikiem ma być aktywność i operatywność władarzy lokalnych.
3. Podjęto również zagadnienie „zieloności”, Ekspertcy wyjaśnili, że kontekst „zieloności” jest obecny i ważny w dokumencie, jednak występuje na poziomie celów strategicznych i operacyjnych. W trakcie dyskusji pojawiły się również głosy, iż koncentracja na zagadnieniach związanych z czystym środowiskiem może być pewnym zagrożeniem, ponieważ Podlaskie potrzebuje przede wszystkim silnej gospodarki.
4. Znacząca część wypowiedzi dotyczyła sektora rolniczego oraz produkcji rolno-spożywczej. Zwrócono uwagę na silną pozycję województwa w zakresie produkcji mleka, ale również uzależnienie od polityki rządu, także w zakresie odszkodowań za klęski (niewystarczająca pomoc).

5. Zauważono, że problem niskiej innowacyjności województwa wynika ze słabej współpracy na linii uczelnie – przedsiębiorcy, przy czym podkreślano, że to głównie uczelnie muszą zmienić swoje nastawienie do rynku.
6. Pojawiło się pytanie, czy poddano ewaluacji aktualną strategię. W odpowiedzi wyjaśniono, że Strategia jest monitorowana w sposób ciągły, co roku jest opracowywany raport z realizacji Strategii i Zarząd Województwa wyciąga wnioski z oceny realizacji dokumentu. Jednocześnie podkreślono, że kluczowym czynnikiem wpływającym na obecną aktualizację Strategii jest zmiana uwarunkowań zewnętrznych.
7. Poruszono również kwestię dwóch obszarów strategicznej interwencji, czyli gmin tracących funkcje społeczno – gospodarcze oraz miast średnich tracących funkcje, które zostały wskazane w Strategii. Przedstawicielka Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej wyjaśniła, że jeśli chodzi o miasta średnie tracące funkcje i obszary zagrożone trwałą marginalizacją, to ich delimitacja została przeprowadzona przez prof. Śleszyńskiego na potrzeby prac nad SOR. W KSRR przyjęto tą samą metodologię i zapisano, że na etapie programowania i prac nad kolejną perspektywą finansową te obszary zostaną zaktualizowane, ponieważ dane wykorzystane do poprzedniej delimitacji pochodzą z 2014 r. Takie prace właśnie się toczą w Ministerstwie, a ich wyniki zostaną przekazane do urzędów marszałkowskich i mogą posłużyć do ewentualnej aktualizacji tych obszarów.
8. Zwrócono uwagę na wykorzystanie w diagnozie danych z 2015 roku. W odpowiedzi podkreślono, że są to jednostkowe przypadki i w całym dokumencie wykorzystano możliwie najświeższe dane.
9. Część dyskusji poświęcono infrastrukturze drogowej (drogi lokalne i wojewódzkie), jej znaczeniu dla mieszkańców (dojazdy do szkoły), ale również w kontekście inwestycji, jako czynnika pobudzającego rozwój lokalnych firm budowlanych.
10. Dyskusja dotyczyła również znaczenia ośrodków lokalnych i ich powiązań z większymi miastami. Podkreślono, m.in. problem terenów inwestycyjnych oraz dojazdów do miast (drogi, kolej).

Białystok, 16.12.2019 r.

Spotkanie rozpoczęł Pan Artur Kosicki, Marszałek Województwa Podlaskiego, dziękując uczestnikom za przybycie oraz zachęcając do zgłaszania uwag do projektu Strategii. Konsultacje podzielone były na dwie zasadnicze części. W pierwszej Dyrektor Joanna Sarosiek zaprezentowała projekt Strategii oraz wyjaśniła, iż zmiany w obowiązującym od 2013 roku dokumencie są konieczne ze względu na zmieniające się uwarunkowania gospodarcze, ekonomiczne i społeczne. Założenia zawarte w projekcie są też spójne z rządową Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Strategia będzie też podstawą do programowania nowej perspektywy finansowej. W drugiej części spotkania, poświęconej uwagom i komentarzom, głos zabrano ok. 20 uczestników. Na pytania odpowiadali Marszałek Kosicki, Dyrektor Joanna Sarosiek i profesorowie Jacek Szlachta oraz Bogusław Plawgo. W większości wypowiedzi dyskutanci zastrzegali, że zasadnicza koncepcja i struktura projektu strategii jest właściwa. Zgłaszali natomiast uwagi dotyczące w ich opinii potrzeby uwypuklenia i uszczegółowienia określonych aspektów.

Kluczowe kwestie, które zdaniem dyskutantów wymagają uszczegółowienia dotyczyły następujących zagadnień:

1. Przedstawiciel sektora nauki zauważył, że ważny jest nie tylko wyraźnie obecny w strategii aspekt wzrostu, ale także rozwój, obejmujący człowieka i społeczeństwo. W odpowiedzi

podkreślono, iż aspekty jakościowe są zdecydowanie już obecne w projekcie Strategii (szczególnie w ramach celu strategicznego 2 i 3). Marszałek Artur Kosicki podkreślał, że jako przedstawiciel Zarządu Województwa zapisany w projekcie Strategii „wzrost” rozumie przede wszystkim jako zwiększenie dochodów mieszkańców i przedsiębiorców. Tylko w taki sposób można walczyć z najbardziej palącym problemem Podlaskiego – drenażem mózgow i wyludnianiem się regionu. Zysk ekonomiczny jest w stanie zahamować odpływ ludności z województwa i zapewnić jego rozwój pod każdym względem.

2. Kolejny dyskutant nawiązał do kwestii gospodarczych, pozytywnie odnosząc się do koncepcji otwartych innowacji zawartych w Strategii. Podniósł jednak kwestię podkreślenia roli start-upów, które powinny być w przyszłości wspierane. Podejście to nie wzbudziło kontrowersji.
3. Kolejny uczestnik podniósł znaczenie turystyki w rozwoju województwa podlaskiego. W odpowiedzi prof. B. Plawgo stwierdził, iż turystyka jest w Strategii obecna w ramach celu dotyczącego lokalnej przedsiębiorczości. Tylko niektóre obszary województwa posiadają realny potencjał turystyczny i te właśnie obszary powinny go wykorzystywać i rozwijać turystykę na podstawie swoich walorów przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego i lokalnych produktów turystycznych. Natomiast nie ma podstaw do traktowania turystyki jako strategicznego sektora dla całego województwa.
4. Ożywioną dyskusję wywołał poruszony przez kolejnego dyskutanta problem dotyczący starzenia się społeczeństwa i depopulacji, a szczególnie ubytku mieszkańców w młodszych grupach wiekowych. W dyskusji zgodzono się, że kluczowymi czynnikami przeciwdziałającymi problemom demograficznym jest tworzenie wysokiej jakości przestrzeni do życia mieszkańców i podnoszenie jakości życia, w tym dochodów mieszkańców. Przy czym aspekty te są już obecne w Strategii, co należy uznać za jej duży atut. Współautor projektu Strategii, prof. Jacek Szlachta stwierdził, że Strategia jest wybrukowana kwestiami demograficznymi, jej filozofia jest skierowana na zatrzymanie odpływu młodzieży.
5. Także w kontekście depopulacji głos zabrali przedstawiciele Izby Przemysłowo-Handlowej, stwierdzając, że kluczowym problemem regionu jest brak napływu kapitału zagranicznego. Tymczasem występuje konieczność tworzenia przemysłu 4.0, do czego kapitał zagraniczny byłby bardzo pomocny. Ten głos został wzmocniony przez przedstawiciela uczelni. Eksperti zwrócili uwagę, że w strategii znajdują się zapisy dotyczące przyciągania kapitału zewnętrznego (cel 3.4), warto je skutecznie wdrażać.
6. Kolejny dyskutant podniósł potrzebę wspierania koncepcji smart city. Kwestia ta, już obecna w projekcie strategii, spotkała się z pozytywną opinią uczestników.
7. Dwóch uczestników poruszyło kwestię regionalnego lotniska. Formalnie zapisy dotyczące rozwoju transportu, w tym lotniczego, są już obecne w strategii. Natomiast wskazano na liczne bariery w zakresie budowy lotniska i nowe podejście do transportu lotniczego w Polsce (związane z Centralnym Portem Komunikacyjnym).
8. Istotnym głosem w dyskusji ze strony środowiska gospodarczego było zwrócenie uwagi na potrzebę wspierania rozwoju klastrów, ale także wspierania dużych przedsiębiorstw, które stanowią lokomotywy rozwoju regionu. Powyższe tezy spotkały się z pełną akceptacją obecnych. Choć zauważono, iż wspieranie dużych przedsiębiorstw ze środków UE może napotykać na bariery formalne.
9. Jeden z uczestników, po pozytywnej ocenie całości Strategii, odniósł się do kwestii założonych wskaźników monitorowania. Apelował o ich ustalenie na wyższym poziomie, aby strategia była jeszcze bardziej „ambitna”. Dyskusję na temat wskaźników kontynuował także inny uczestnik, przedstawiciel sektora nauki. Zaproponował, aby poza wskaźnikami

ilościowymi (statystycznymi) w Strategii uwzględnić wskaźniki jakościowe dotyczące na przykład „dobrobytu społecznego”, stanu zdrowia, więzi społecznych czy jakości życia. Propozycja została przyjęta jako interesująca, jednak wymagająca rozważenia z punktu widzenia kosztów pozyskiwania danych na temat tego typu wskaźników.

10. Przedstawiciel samorządu wskazał na potrzebę rozwoju działań ze sfery energetyki odnawialnej. W szczególności postulował też o wspieranie klastrów energii. Jednocześnie podkreślił znaczenie problematyki retencji wodnej i komunikacji. Wskazano, że wszystkie te aspekty są już obecne w projekcie Strategii.

Spotkanie z Radą Miejską w Łapach, Łapy 27.11.2019 r.

W spotkaniu uczestniczyli m.in. Wicestarosta Powiatu Białostockiego, Radni Miasta i Gminy Łapy, przedstawiciele łapskiego samorządu i jednostek podległych.

Podczas spotkania Pani Joanna Sarosiek, Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, szczegółowo przedstawiła założenia projektu Strategii. Po prezentacji projektu uczestnicy spotkania dyskutowali na jego temat. Ważną kwestią, poruszaną podczas dyskusji, było również przygotowanie Łap do nowej perspektywy finansowej.

Spotkanie z Radnymi Województwa Podlaskiego, Białystok 18.12.2019 r.

Aktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego była również przedmiotem spotkania Radnych Województwa Podlaskiego. Wzięli w nim udział także Pan Marek Malinowski, Członek Zarządu Województwa Podlaskiego oraz eksperci pracujący przy tworzeniu Strategii - prof. Jacek Szlachta i prof. Bogusław Plawgo.

Założenia Strategii przedstawiła Pani Joanna Sarosiek, Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego, zwracając uwagę na przyczyny aktualizacji dokumentu, jakimi są przede wszystkim zmiany strategicznych dokumentów na poziomie krajowym. Proces rozpoczęty w czerwcu ub. r. rozpoczęła dogłębna diagnoza regionu, której elementem była analiza 10 obszarów życia społeczno-gospodarczego.

Poinformowała, że projekt zaktualizowanej Strategii zmienia obowiązujący model polityki rozwoju na społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, a więc taki, który dąży do likwidacji „białych plam” na mapie społeczno- gospodarczej regionu, do wyrównywania szans i niwelowania słabości.

Strategia prezentuje analizę SWOT wskazującą szanse (m.in. rozwój technologii ICT, wzrost popytu na żywność lokalną) i zagrożenia (m.in. drenaż mózgowy, niekorzystny wpływ działalności człowieka na środowisko naturalne) regionu. Formuluje też misję – Ambitne Podlaskie i wizję – 4P, czyli Podlaskie, Przedsiębiorcze, Partnerskie, Perspektywiczne. Cele zawarte w dokumencie to dynamiczna gospodarka, zasobni mieszkańcy, partnerski region. Dyrektor Sarosiek mówiła także o Obszarach Strategicznej Interwencji, a zatem o kilku rodzajach obszarów istotnych dla rozwoju regionu.

Pan Bogusław Dębski, Przewodniczący Sejmiku Województwa Podlaskiego, postulował uszczegółowienie nowelizowanego dokumentu, które byłyby podstawą egzekwowania wyników zapisów w niej zawartych. Dyrektor Sarosiek wyjaśniła, że Strategia to dokument wizyjny, wskazujący do czego ma dążyć województwo podlaskie przy pomocy różnych narzędzi, takich jak Regionalny Program Operacyjny czy Program Polska Wschodnia.

Z kolei Radny Igor Łukaszuk podkreślał potrzebę uzupełnienia zapisów strategii o potencjał województwa, jakim jest wielokulturowość. Zaproponował zawarcie w Strategii w kilku miejscach zapisów odnoszących się do tego potencjału regionu, żeby go wykorzystywać.

Spotkanie zakończyło się zobowiązaniem zgłoszenia przez Radnych w formie pisemnej proponowanych zmian.

Spotkanie w Starostwie Powiatowym w Grajewie, Grajewo 08.01.2020 r.

W spotkaniu uczestniczyło ok. 45 osób. Spotkanie rozpoczął Pan Starosta Powiatu Grajewskiego Waldemar Remfeld, dziękując za zorganizowanie konsultacji, przybycie uczestników oraz zachęcając do ożywionej dyskusji. Konsultacje podzielone były na dwie zasadnicze części. W pierwszej Dyrektor Joanna Sarosiek zaprezentowała projekt Strategii, w drugiej zaś wszyscy uczestnicy mogli zadawać pytania i zgłaszać uwagi do projektu Strategii. Na pytania i komentarze odpowiadali Dyrektor Joanna Sarosiek i prof. Bogusław Plawgo.

W trakcie części spotkania poświęconej pytaniom i komentarzom głos zabrało 12 uczestników. Strategia spotkała się z pozytywnym odbiorem obecnych, natomiast zgłaszane wnioski odzwierciedlały najczęściej potrzebę uwypuklenia w strategii, a nawet bardziej na etapie jej wdrażania, określonych aspektów szczegółowych.

Kluczowe kwestie, które zdaniem dyskutantów wymagają szczególnej uwagi:

1. Jednym z ważnych wątków dyskusji były trudności w przyłączeniu do sieci energetycznej nowo tworzonych instalacji energii ze źródeł odnawialnych. Jeden z dyskutantów zasugerował, iż zasadne jest zwiększanie skuteczności działań dotyczących rozwoju energetyki ze źródeł odnawialnych dzięki wzajemnej współpracy w ramach klastrów energii. Dyskusja dotycząca rozwoju energetyki lokalnej wskazała na dylemat czy należy wspierać inwestycje w rozbudowę sieci dystrybucyjnej istniejących dużych podmiotów jak PGE, czy raczej bardziej zasadne jest wspieranie budowy lokalnych sieci dystrybucyjnych. Kwestia ta nie została rozstrzygnięta, ale wskazano na potrzebę dalszych analiz i jednocześnie zapewnienia możliwości elastyczności działań w tym zakresie.
2. Dużo uwag dotyczyło potrzeby poprawy infrastruktury transportowej, w szczególności poprawy jakości dróg. W ramach tego wątku pojawił się postulat modernizacji dworca kolejowego w Grajewie. W ramach dyskusji Pani Dyrektor Sarosiek kilkakrotnie informowała, iż decyzje odnośnie określonych dróg i innych elementów infrastruktury transportowej zostaną zawarte w planie transportowym województwa, do aktualizacji którego Urząd Marszałkowski przystąpi jeszcze w tym roku.
3. Jeden z głosów dotyczył większego uwypuklenia działań związanych z rewitalizacją.
4. Przedstawiciel sektora gospodarczego podniósł rolę przemysłu drzewnego i meblarskiego w województwie podlaskim, jako jednego z najdynamiczniejszych sektorów. Uzasadniał potrzebę jego uwzględnienia w Strategii w ramach inteligentnych specjalizacji województwa. Także w tym przypadku w ramach dyskusji prof. B. Plawgo przypomniał, iż zgodnie z założeniami zestaw inteligentnych specjalizacji województwa określany odrębnym dokumentem będzie podlegał weryfikacji i będzie to właściwa okazja do rozpatrzenia także przemysłu meblarskiego jako regionalnej specjalizacji.
5. Przedstawiciel edukacji wskazał na potrzebę rozwoju działań związanych ze wsparciem osób niepełnosprawnych oraz zasadność kontynuowania działań z zakresu popularyzacji kształcenia zawodowego. Zgodzono się, iż działania w tym zakresie są ujęte w projekcie Strategii i powinny być wdrażane.
6. Przedstawiciel sektora ochrony zdrowia docenił zawarte w projekcie Strategii działania związane z przyciąganiem do regionu migrantów jako sposobu przełamania ograniczeń związanych z niedoborem kadr.
7. Jeden z głosów w dyskusji dotyczył roli turystyki, szczególnie w kontekście potencjału Rajgrodu. Z jednej strony dyskutant pytał czy działania ze sfery turystyki mogą być

wspierana w świetle zapisów projektu Strategii, z drugiej strony zgłosił potrzeby działań, które mogłyby wzmocnić lokalny potencjał turystyczny, a mianowicie dodatkowe połączenia szosowe Green Vello do Rajgrodu oraz kanał łączący pojezierze Warmińsko-Mazurskie z pojezierzem Łęckim. W odpowiedzi wskazano, iż w ramach celu 1.3 przewidziano wspieranie lokalnej turystyki, natomiast w strategii nie przewiduje się wpisywania konkretnych projektów.

8. Znaczne wsparcie wśród dyskutantów zyskał głos wskazujący na potrzebę intensywnych działań związanych z łagodzeniem skutków zmian klimatycznych. W szczególności w warunkach województwa podlaskiego kluczowego znaczenia nabiera gospodarka wodna, która powinna zabezpieczyć zasoby wody, także na potrzeby rozwiniętego rolnictwa.
9. Jeden z głosów dotyczył potrzeby wspierania rozwoju obszarów objętych ochroną przyrodniczą (np. Natura 2000). Na takich obszarach utrudnione jest prowadzenie działalności gospodarczej i powinny one być dodatkowo wspierane. W odpowiedzi wskazano zawarte w projekcie Strategii OSI „Obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo”.

1.2. Opinie wyrażone w odpowiedzi na prośbę o zaopiniowanie projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

W formie pisemnej opinię na temat projektu SRWP 2030 wyraziły następujące podmioty:

1. Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego;
2. Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Białymstoku;
3. Podlaska Rada Działalności Pożytku Publicznego;
4. Samorząd Województwa Lubelskiego;
5. Samorząd Województwa Mazowieckiego;
6. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego pismem z 28 listopada 2019 zwrócił się z prośbą o opinię na temat projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 do Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. W ramach opiniowania zostały zgłoszone uwagi przez Urząd Marszałkowski Woj. Mazowieckiego za pośrednictwem Związku Województw RP. W dniu 9 grudnia 2019 r. projekt SRWP 2030 został poddany pod obrady Zespołu ds. Infrastruktury, Rozwoju Lokalnego, Polityki Regionalnej i Środowiska Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, gdzie został pozytywnie zaopiniowany i przekazany pod obrady Komisji. Na posiedzeniu w dniu 18 grudnia 2019 r. Komisja pozytywnie zaopiniowała projekt Strategii.

Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Białymstoku

Opinię odnośnie projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 w wersji z września 2019 r. przekazała 28.11.2019 r. Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Białymstoku. W opinii WRDS w Białymstoku Strategia kreuje bardzo ambitną, lecz opartą na realnych podstawach wizję Województwa Podlaskiego jako regionu szybko lecz równomiernie rozwijającego się, sprawnie zarządzanego, atrakcyjnego pod względem jakości życia, zakładającą dynamiczne przyspieszenie wzrostu gospodarczego, opartą o intensywne wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz własnych potencjałów rozwojowych, w tym szczególnie wysokich i rosnących kompetencji

mieszkańców, ich pracowitości i przedsiębiorczości, umiejętności współdziałania, a także unikalnych walorów środowiskowych. Taka wizja stanowi spełnienie oczekiwań i postulatów Partnerów Społecznych, zaś jej realizacja zasługuje na ich pełne wsparcie. Jednocześnie Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Białymstoku przedstawiła uwagi szczegółowe do zapisów dokumentu, które zostały poddane szczegółowej analizie i znalazły odzwierciedlenie w zapisach Strategii. Ponadto projekt Strategii po uwzględnieniu uwag zgłoszonych w toku konsultacji społecznych zostanie przekazany do ponownego zaopiniowania przez WRDS w Białymstoku.

Podlaska Rada Działalności Pożytku Publicznego

Podlaska Rada Działalności Pożytku Publicznego, po prezentacji projektu SRWP 2030 podczas posiedzenia Rady w dniu 5 grudnia 2019 r., wyraziła opinię do projektu Strategii, zgłaszając jednocześnie uwagi i propozycje zmian dotyczące dwóch celów operacyjnych, tj. celu 2.2 Aktywni mieszkańcy oraz celu 3.2 Kapitał społeczny. Zostały one poddane analizie i znalazły odzwierciedlenie w zapisach Strategii.

Samorząd Województwa Lubelskiego

Samorząd Województwa Lubelskiego, odnosząc się do projektu SRWP 2030, podziękował za dostrzeżenie wagi współpracy z regionami sąsiadującymi i zadeklarował pełną gotowość do współpracy na rzecz inicjatyw służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu obu regionów. Jednocześnie przedstawił propozycje obszarów współpracy pomiędzy obydwoma województwami. Zostały one przeanalizowane i ujęte w Strategii.

Samorząd Województwa Mazowieckiego

Samorząd Województwa Mazowieckiego swoje uwagi do Strategii wniósł za pośrednictwem Związku Województw RP w ramach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Część uwag miała charakter techniczny, a część dotyczyła obszarów współpracy pomiędzy województwem mazowieckim a podlaskim. Wszystkie zostały przeanalizowane i w znacznym stopniu uwzględnione.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wyraził pozytywną opinię o projekcie Strategii i zapisach dotyczących współpracy pomiędzy obydwoma województwami, które zostały uzgodnione wcześniej w kontaktach roboczych.

2. ZESTAWIENIE UWAG ZEBRANYCH W TRAKCIE KONSULTACJI

W niniejszym *Sprawozdaniu* ujęto jedynie uwagi, zgłoszone w terminie trwania konsultacji. Przez okres trwania konsultacji społecznych za pomocą formularza konsultacyjnego zgłoszonych zostało 150 uwag, wniosków i propozycji. Ponadto część uwag została przekazana w innej formie pisemnej.

Podmiotami, które wzięły udział w konsultacjach były między innymi:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- organy administracji rządowej,
- organizacje pozarządowe,
- osoby fizyczne,
- instytucje otoczenia biznesu,
- uczelnie wyższe.

Na potrzeby usystematyzowania sposobu rozpatrzenia wszystkich zgłoszonych w ramach konsultacji uwag, przyjęto następujący katalog możliwości rozpatrzenia poszczególnych uwag:

- 1) uwaga uwzględniona,

- 2) uwaga częściowo uwzględniona,
- 3) uwaga nieuwzględniona,
- 4) uwaga niezasadna.

Uwzględnienie uwagi nie zawsze oznacza literalne przeniesienie proponowanego zapisu do dokumentu, lecz oddanie w zapisach Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 intencji zawartej w zgłoszonej uwadze. W przypadku, kiedy w treści dokumentu już były zawarte zgłaszane kwestie, uwagę uznano za niezasadną.

Poniżej zamieszczone zostało szczegółowe zestawienie uwag zawierające ustosunkowanie się do uwag zgłaszanych w trakcie konsultacji, wraz z uzasadnieniem.

Tabela nr 2. Zestawienie uwag zgłoszonych w procesie konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 za pomocą formularza konsultacyjnego.

Lp.	Osoba fizyczna/ Instytucja	Imię i nazwisko / Nazwa instytucji	Część Strategii, której dotyczy uwaga	Zapis w projekcie Strategii, którego dotyczy uwaga	Numer strony, na której znajduje się wskazany zapis	Treść uwagi lub proponowany zapis	Uzasadnienie uwagi	Rozpatrzenie uwagi	Uzasadnienie
1	Instytucja	Hajnowski Dom Kultury	1. Misja	Atutem regionu są także unikalne walory środowiska i stosunkowo wysoka jakość życia.	5	Atutem regionu są unikalne walory środowiska oraz bogate dziedzictwo kulturowe i stosunkowo wysoka jakość życia. (...) ...w wymiarze społecznym dąży do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców;	Wyznaczając misję nie można zapomnieć o wyjątkowym bogactwie dziedzictwa kulturowego regionu, bazującego na wielokulturowości i wielowyznaniowości. Kultura jest ujęta w poszczególnych celach strategicznych, jednak z punktu postrzegania rozwoju kultury w regionie, ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego, stanowiącego również bazę rozwoju Województwa Podlaskiego nie można nie ująć kultury jako ważnego atutu w tworzonej misji.	częściowo uwzględniona	Ujęto w wymiarze społecznym, str. 5
2	Osoba fizyczna		5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.4. Gościenny region	47	Proponuję aby jednym z celów zapisanych w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego było powołanie 15 ambasadorów regionalnych naszego regionu w każdym z pozostałych województw naszego kraju. Ich zadaniem byłoby promowanie Województwa Podlaskiego szczególnie pod względem turystycznym w pozostałych regionach Polski. Zachęcanie do wyjazdów turystycznych, poprzez przedstawienie walorów krajobrazowych i kulturowych naszego regionu.	Województwo Podlaskie jest pięknym przyrodniczo i bogatym kulturowo regionem. Niestety w świadomości wielu Polaków z pozostałych części naszego kraju pogląd ten nie jest dostatecznie rozpropagowany. Działalność takich ambasadorów mogłaby to zmienić i przyczynić się do wzrostu liczby turystów, a także osób zainteresowanych osiedleniem się w naszym regionie.	niewzględniona	Zbyt duży poziom szczegółowości propozycji, możliwe do uwzględnienia w ramach operacjonalizacji kierunku interwencji nr 1

3	Instytucja	Klaster technologiczny Infotech	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Rdzeń specjalizacji	49	Poszerzyć rdzeń o branżę ICT	Zdefiniowanie tej branży jako horyzontalnej a nie w rdzeniu specjalizacji przeczy danym historycznym dotyczących wzrostów przychodów z usług i produktów, ilości osób pracujących w tej branży, ilości podmiotów wg Regon i PKD w podlaskim	niewzględniona	Możliwe do weryfikacji w ramach aktualizacji RIS3
4	Osoba fizyczna		5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Mapa 9. Główny układ transportowy województwa 2. Rozwój funkcji komunikacyjnych regionu w ruchu osobowym i towarowym (w tym drogowych, kolejowych i lotniczych) o znaczeniu regionalnym i międzynarodowym	40	Jedyne linie kolejowe to Rail Baltica. Całkowite pominięcie zachodniej części województwa w infrastrukturze kolejowej. Dopisanie: budowa sieci kolejowej w zachodniej części województwa – Łomża, Kolno.	Rząd ogłosił program kolejowy CPK – w tym programie szprycha nr 3 (Podlaskie, Mazury) zawiera m.in. trasę Tłuszcz – Ostrołęka – Łomża – Pisz – Orzysz – Giżycko. W Strategii nic na ten temat się nie pisze, ani się nie odnosi.	niewzględniona	Mapa nr 9 zawiera inne linie kolejowe poza Rail Baltica. Wpływ koncepcji CPK na układ kolejowy w województwie zostanie uwzględniony w dokumencie branżowym (Regionalny Plan Transportowy).
5	Osoba fizyczna		6. Terytorialny wymiar Strategii	Mapa 12. Schemat powiązań funkcjonalnych województwa	51	Dołączenie do schematu drogi wojewódzkiej nr 645 Łomża - Olsztyn.	Wg tej mapy nie istnieje d.w. nr 645 stanowiąca najkrótsze połączenie Białegostoku, południowej i środkowej części województwa z Olsztynem i Gdańskiem oraz wybrzeżem.	uwzględniona	Dodano na Mapie nr 12
6	Osoba fizyczna		6. Terytorialny wymiar Strategii	6.2. Obszary strategicznej interwencji	51-59	Z wyjątkiem p. 4. Białystok i jego obszar funkcjonalny zapisy strategii stanowią raczej diagnozę istniejącego stanu niż propozycje rozwiązań. Brak jest projektów działań mających stan zapóźnienia poprawić, brak jest jakichkolwiek propozycji zrównoważonego rozwoju. Generalnie cały ten rozdział należy zmienić i skonkretyzować w zakresie dostępności komunikacyjnej, wysokiej jakości usług społecznych (m.in. Ochrona zdrowia, problematyka godnej starości, turystyka i rekreacja, oświata, nauka, dostęp do dóbr kultury, itp.). Należy wyraźnie zaznaczyć, że	W Strategii obowiązuje nadal polaryzacyjno-dyfuzyjny model rozwoju. Białystok z obszarem funkcjonalnym jako „lokomotywa rozwoju”. Preferowany przez rząd zrównoważony rozwój traktowany jest hasłowo, bez odniesienia do konkretnych terenów, problemów i propozycji rozwiązań.	niewzględniona	W opisie każdego z OSI wskazano potrzeby poszczególnych terytoriów i wynikające z nich pożądane główne kierunki rozwoju w ramach realizacji celów Strategii (m.in. na podstawie zapisów KSRR). Konkretnie działania, projekty (zakres wsparcia) będzie uzależniony od dostępności środków i aktywności podmiotów (w tym JST odpowiedzialnych za przygotowanie lokalnych

						większość środków zostanie przeznaczonych na subregionalne ośrodki wzrostu i ich obszary funkcjonalne np. w okresie 5-7 lat, a następnie na ośrodki powiatowe.			dokumentów) działających na danym obszarze.
7	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 1.1. Przemysł przyszłości - główne kierunki interwencji:	21	Do głównych kierunków interwencji dodać: wsparcie uczelni wyższych; stworzenie kompleksowej bazy ofert inwestycyjnych; klastr energetyczny;	Konieczność rozszerzenia głównych kierunków interwencji.	częściowo uwzględniona	"Uczelnie wskazano jako kluczowych interesariuszy. W celu operacyjnym 1.1 istnieje kierunek interwencji: 5. Wzmacnianie relacji na linii biznes – nauka. Zaproponowany kierunek stworzenia kompleksowej bazy ofert inwestycyjnych może stanowić operacjonalizację kierunku interwencji nr 1 w celach operacyjnych 1.1 i 3.4. Rozwój wszelkich klastrów służących rozwojowi przemysłów przyszłości ujęty jest w kierunku interwencji nr 4."

8	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji - główne kierunki interwencji:	23	Do głównych kierunków interwencji dodać: Wspieranie Instytucji Otoczenia Biznesu o znaczeniu subregionalnym; Inkubatory przedsiębiorczości; Budowa/rozbudowa centrum produkcyjno – logistycznego;	Konieczność rozszerzenia głównych kierunków interwencji.	niezasadna	Wsparcie wszelkich IOB (w tym subregionalnych) zawiera się w kierunku interwencji nr 7. Inkubatory przedsiębiorczości traktowane są jako IOB. Propozycja budowy/rozbudowy centrum produkcyjno-logistycznego dotyczy konkretnej inwestycji i jest zbyt szczegółowa na poziom Strategii.
9	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie - główne kierunki interwencji:	28	Do głównych kierunków interwencji dodać: Zintegrowanie i monitorowanie danych (Big Data) w celu ewaluacji rozwoju i wdrażania Smart City;	Konieczność rozszerzenia głównych kierunków interwencji.	niewzględniona	Zbyt duży poziom szczegółowości propozycji, możliwe do uwzględnienia w ramach operacjonalizacji kierunku interwencji nr 3.
10	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy - główne kierunki interwencji:	34	Do głównych kierunków interwencji dodać: Dostosowanie systemów edukacji i kształcenia do wymogów rynku pracy; Utworzenie Centrum Kompetencji i Szkolnictwa Zawodowego; Do Kluczowych interesariuszy interwencji dodać: samorzady lokalne.	Konieczność rozszerzenia głównych kierunków interwencji.	niezasadna	Kierunki interwencji, w szczególności 1, 2 i 3, mają na celu dostosowanie kształcenia do wymogów rynku pracy, zaś zmiany systemu edukacji leżą poza kompetencjami regionu. W kluczowych interesariuszach wskazano JST.

11	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	37	Do działań strategicznych należy dodać zapisy: zrównoważona mobilność miejska; zwiększenie dostępności komunikacyjnej; połączenia kolejowe; budowa i przebudowa ulic podstawowego układu komunikacyjnego; poprawa dostępności transportowej tras dojazdowych do budowanej Via Baltica oraz dróg o znaczeniu krajowym; do głównych kierunków interwencji w ramach celu 2.3. Dodać infrastrukturę sportową i rekreacyjną (obiekty sportowe, ścieżki rowerowe, system rowerowy, obiekty rekreacyjne, parki) rozbudowa i wzmocnienie infrastruktury i sfery społecznej, w tym w obszarze rewitalizacji; rekultywacja terenów zdegradowanych; tereny pod budownictwo jedno- i wielorodzinne; budynki komunalne.	Konieczność uwzględnienia dodatkowych działań strategicznych i głównych kierunków interwencji w ramach celu 2.3.	częściowo uwzględniona	"Zrównoważona mobilność miejska jest ujęta w kierunku interwencji nr 4 w celu 1.4 oraz w kierunkach interwencji 1 i 2 w celu 2.3. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej, połączenia kolejowe, budowa i przebudowa ulic podstawowego układu komunikacyjnego, poprawa dostępności transportowej tras dojazdowych do budowanej Via Baltica oraz dróg o znaczeniu krajowym zawierają się w kierunkach interwencji 1 i 2 w celu 2.3. W celu operacyjnym 2.2 w kierunku interwencji nr 3 dodano zapisy dotyczące rozwoju oferty rekreacyjnej, zaś pozostałe zgłoszone aspekty ujęto w celu 2.2 oraz w istniejących kierunkach w celu 2.3. Wskazywanie terenów pod budownictwo jedno- i wielorodzinne oraz budynków komunalnych należy do kompetencji władz lokalnych."
12	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.1. Dobre zarządzanie - główne kierunki interwencji	42	Do głównych kierunków interwencji dodać: lokalizacja funkcji wyższego rzędu, deklomercja jako szansa na aktywizację słabiej	Konieczność uwzględnienia dodatkowych głównych kierunków interwencji.	niewzględniona	Deklomercję wskazano w Strategii jako szansę w analizie SWOT, natomiast decyzje/działania w tym

						rozwiniętych gospodarczo regionów, delokalizacja urzędów centralnych;			zakresie należą do kompetencji władz centralnych.
13	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny - główne kierunki interwencji	43	Do głównych kierunków interwencji dodać: wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej oraz lokalnych społeczności;	Konieczność uwzględnienia dodatkowych głównych kierunków interwencji.	częściowo uwzględniona	Rewitalizacja fizyczna, gospodarcza i społeczna została ujęta w celu 2.3 kierunku interwencji nr 8 oraz w celu 3.2 kierunku interwencji nr 6.
14	Institucja	Urząd Miejski w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.4. Gościenny region	45	Do głównych kierunków interwencji dodać: zapewnienie warunków dla inwestycji publicznych i prywatnych w miastach średnich województwa; wspieranie przez samorząd województwa inwestycji krajowych i zagranicznych.	Konieczność uwzględnienia dodatkowych głównych kierunków interwencji.	niezasadna	Przedstawione propozycje obejmują kierunek interwencji 2. Tworzenie warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto w opisie OSI Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze i Miasta powiatowe wskazano na konieczność działań w zakresie pobudzania rozwoju przedsiębiorczości.

15	Institucja	Powiat Augustowski	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	<p>Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy</p> <p>Cel operacyjny 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości</p> <p>mapa 9. Główny układ transportowy województwa</p>	39	<p>Na mapie 9. Główny układ transportowy województwa powinna znaleźć się droga Augustów – Suchowola – Korycin – Białystok (DK 8) oraz linia kolejowa z Sokółki do Suwałk</p>	<p>Powiat Augustowski wnioskuje o uwzględnienie przebudowy drogi Augustów – Suchowola – Korycin – Białystok (DK 8) w inwestycjach strategicznych mających kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa podlaskiego. Z „Diagnozy Strategicznej Województwa Podlaskiego – Synteza” wynika, że droga krajowa nr 8 (granica województwa – Zambrów – Stare Jezewo – Białystok – Korycin – Augustów – Suwałki – Budzisko – granica państwa) stanowi główny ciąg komunikacyjny regionu. Zgodnie z zapisami dokumentu – droga ta powinna być drogą ekspresową na całej długości (str. 20 „Diagnozy Strategicznej Województwa Podlaskiego – Synteza”). Jest to jedna z najważniejszych dróg w województwie podlaskim – jedyny szlak komunikacyjny, łączący północną i północno-wschodnią część regionu ze stolicą województwa – Białymstokiem, integrujący region. Mieszkańcom północnej części województwa potrzebna jest dobra i bezpieczna droga do Białegostoku, jako najważniejszego ośrodka i centrum, w którym mieszkańcy załatwiają sprawy urzędowe, korzystają z uczelni, placówek służby zdrowia, usług kulturalnych i innych. Nadal Białobrzegi, Sztabin, Suchowola i Korycin wymagają też budowy obwodnic. W północnej części województwa podlaskiego znajdują się obszary zagrożone trwałą marginalizacją, a Augustów jest miastem średnim tracącym funkcje społeczno-gospodarcze, dlatego przebudowa drogi Augustów – Suchowola – Korycin – Białystok przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podlaskiego i umożliwi włączenie się w procesy rozwojowe mieszkańców z obowiązkowych obszarów strategicznej interwencji. Drogi ekspresowe Via Baltica i Via Carpatia będą służyć głównie</p>	niezasadna	<p>Na Mapie nr 9 wskazano zarówno linię kolejową z Sokółki do Suwałk, jak i drogę Augustów - Suchowola - Korycin. Jednocześnie strategia nie zawiera projektów strategicznych. Jest to ujmowane w odpowiednich dokumentach branżowych.</p>
----	------------	--------------------	---	--	----	--	---	------------	--

							<p>obsłudze ruchu tranzytowego, co jest dobrym rozwiązaniem. Jednak wybrany wariant połączenia Via Baltica i Via Carpatia poprzez planowany odcinek drogi ekspresowej Etk – Knyszyn (S16) nie rozwiązuje problemów komunikacyjnych północnej części województwa podlaskiego. Nie ma logicznego uzasadnienia dojazd z Augustowa, Suwałk, Sejn lub Lipska do Białegostoku przez Etk. Znaczne wydłużenie trasy oznacza dłuższy czas przejazdu, większą ilość spalonego paliwa, zanieczyszczenie środowiska i wyższy koszt podróży. Doświadczenie niedawno wybudowanej obwodnicy Augustowa pokazuje, że mieszkańcy wybierają najkrótszą trasę przejazdu, dlatego zdecydowana większość pojazdów osobowych, nawet w ruchu międzynarodowym, porusza się po drodze Augustów – Nowinka – Suwałki, pozostawiając obwodnicę ruchowi tranzytowemu. Region jest atrakcyjny turystycznie, posiada unikatowe walory naturalne, które predysponują te obszary do rozwoju turystyki. Jednak nie będzie to możliwe bez zapewnienia szybkiego i bezpiecznego dojazdu. W tym kontekście ogromne znaczenie ma również modernizacja linii kolejowej z Sokółki do Suwałk, jako alternatywy dla transportu drogowego. Jest to inwestycja bardzo ważna dla całego regionu, która zapobiegnie m.in. komunikacyjnemu wykluczeniu Augustowa. Zgodnie z zapisami „Diagnozy Strategicznej Województwa Podlaskiego – Synteza” obecnie ciągle słabo rozwinięty układ komunikacyjny, stanowi barierę do wykorzystania potencjałów wynikających z położenia geograficznego (str. 20 dokumentu).</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--	--

16	Instytucja	Powiat Augustowski	6. Terytorialny wymiar Strategii	Proponujemy dodanie punktu 7 „Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny” w treści podrozdziału: 6.2. Obszary strategicznej interwencji	59	Proponujemy dodanie punktu 7 „Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny” na końcu treści podrozdziału: 6.2. Obszary strategicznej interwencji	<p>Współpraca podjęta w Augustowsko-Biebrzańskim Obszarze Funkcjonalnym ma służyć budowaniu spójności terytorialnej i przeciwdziałaniu marginalizacji tego obszaru problemowego, o poziomie rozwoju znacznie odbiegającym od średniej wojewódzkiej. Jest to obszar zagrożony trwałą marginalizacją, przygraniczny, o bardzo niskim poziomie dostępu do dóbr i usług oraz pogarszających się perspektywach rozwojowych. Jego atutem są cenne obszary przyrodnicze Puszczy Augustowskiej, Biebrzańskiego Parku Narodowego, obiekt kulturowy o znaczeniu międzynarodowym – Kanał Augustowski oraz uzdrowiskowo-turystyczny charakter miasta Augustów. Wymieniony potencjał determinuje główne kierunki działań, które zapewniłyby wzrost ekonomiczny obszaru. Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny to regionalny obszar współpracy samorządów i innych podmiotów publicznych oraz organizacji gospodarczych, obejmujący obszar miasta Augustów oraz gmin: Augustów, Płaska, Nowinka, Bargłów Kościelny, Sztabin, Lipsk, Dąbrowa Białostocka i Nowy Dwór. Jest to wyodrębniony przestrzennie obszar, charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami geograficznymi, kulturowymi, powiązaniem transportowymi i innymi społeczno-gospodarczymi systemami zapewniającymi efektywne wykorzystanie jego przestrzeni i endogennych potencjałów w celu rozwoju rynku pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Teren ten sąsiaduje z Białorusią i jest z nią powiązany poprzez przejście turystyczne w Kurzyńcu. Nadal nieprzesądzoną jest sprawa uruchomienia nowego przejścia granicznego z Białorusią w kierunku Grodna, które niewątpliwie wpłynęłoby na zmiany w zakresie komunikacji na obszarze powiatów sokólskiego i</p>	nieuwzględniona	Dodanie kolejnego OSI uznano za niezasadne. Wskazana inicjatywa może wpisywać się w instrument polityki regionalnej, jakim jest porozumienie terytorialne (str. 68 projektu Strategii).
----	------------	--------------------	----------------------------------	--	----	---	---	-----------------	---

						<p>augustowskiego oraz ożywiłby gospodarczo ten region. Powierzchnia Augustowsko-Biebrzańskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosi ok. 2044 km² (ponad 9% pow. województwa) i jest zamieszkiwana przez ponad 70 tys. mieszkańców, z czego prawie połowa z nich to mieszkańcy Augustowa. Jest to obszar o jednym z najniższych wskaźników zaludnienia w województwie (ok. 36 osób/km²). Obszar zdecydowanie wyróżnia się od innych na Podlasiu znaczącym udziałem przyrodniczych terenów chronionych. Ponad 60% jego powierzchni jest chroniona formą natura 2000 (w tym nieco ponad 6% jest administrowane przez Biebrzański Park Narodowy). Prawie 45% powierzchni stanowią lasy, a ok. 42% grunty rolne. Przez teren przebiega linia kolejowa o znaczeniu międzynarodowym Warszawa – Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki – Trakiszki – granica państwa, co ułatwia mieszkańcom komunikację zarówno ze stolicą województwa, kraju, jak i Litwą. Terytorium łączą drogi wojewódzkie: 670 Osowiec – Dąbrowa Białostocka – Nowy Dwór – granica państwa (granica polsko – białoruska) oraz 673 Augustów – Lipsk – Dąbrowa Białostocka – Sokółka. Obie są bardzo ważnym połączeniem komunikacyjnym, łączącym go z drogą krajową nr 8 na kierunku Białystok – Budzisko (przejście graniczne z Litwą), przecinającą gminy Sztabin, Augustów, Nowinka.</p> <p>Wzmocnienie pozycji subregionu powinno opierać się w głównej mierze na rozwijaniu jego pozycji gospodarczej i poprawie atrakcyjności inwestycyjnej, bazującej na jego endogenicznym potencjale. W obszarze gospodarki istotne znaczenie będzie miała realizacja celu operacyjnego 1.1. Przemysły przyszłości, służącego wykorzystaniu rolniczej produkcji ekologicznej, jej odpowiedniego przetwarzania i</p>	
--	--	--	--	--	--	--	--

							<p>dystrybucji. Lokalna przedsiębiorczość prowadzona w obrębie realizacji celu operacyjnego 1.3. Będzie związana z ekologicznymi formami produkcji rolniczej, usługami służącymi rozwojowi produktów turystycznych – w tym, inwestycjami podnoszącymi atrakcyjność turystyczną regionu. Zakres interwencji powinien też obejmować szeroki zakres działań przewidywanych dla realizacji celu 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości, poprawiających jakość i dostępność infrastruktury komunikacyjnej, wspieranie rozwoju nowoczesnych przestrzeni dla biznesu, modernizację infrastruktury ochrony środowiska, ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych. Wykorzystanie całego wachlarza działań, służących wdrażaniu wszystkich celów operacyjnych wchodzących w skład celu strategicznego 3. Partnerski region, zapewni trwałe podstawy rozwoju tego obszaru.</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

17	Instytucja	Powiat Augustowski	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość główne kierunki interwencji	25	Główne kierunki interwencji: punkty od 1 do 4 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 5: 5. Wspieranie rozwoju usług uzdrowiskowych	W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego podkreślona powinna zostać rola ośrodków sanatoryjno – uzdrowiskowych. Augustów od lat 70-ych XX wieku posiada warunki do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego i eksploatacji naturalnych zasobów leczniczych. Status uzdrowiska miasto uzyskało w 1993 r., jako pierwsze na terenie województwa podlaskiego. Bogate złoża borowiny, źródła wody mineralnej, panujący mikroklimat oraz istniejące profesjonalne zakłady lecznictwa uzdrowiskowego stanowią niepowtarzalne zasoby, które mogą zostać wykorzystane dla rozwoju województwa podlaskiego.	uwzględniona	Dodano kierunek interwencji.
18	Instytucja	Powiat Augustowski	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy główne kierunki interwencji kluczowi interesariusze interwencji	37	Główne kierunki interwencji: punkty od 1 do 7 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 8: 8. Wspieranie rozwoju usług uzdrowiskowych kluczowi interesariusze interwencji: punkty od 1 do 7 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 8: 8. Przedsiębiorcy	W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego podkreślona powinna zostać rola ośrodków sanatoryjno – uzdrowiskowych. Augustów od lat 70-tych xx wieku posiada warunki do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego i eksploatacji naturalnych zasobów leczniczych. Status uzdrowiska miasto uzyskało w 1993 r., jako pierwsze na terenie województwa podlaskiego. Bogate złoża borowiny, źródła wody mineralnej, panujący mikroklimat oraz istniejące profesjonalne zakłady lecznictwa uzdrowiskowego stanowią niepowtarzalne zasoby, które mogą zostać wykorzystane dla rozwoju województwa podlaskiego.	częściowo uwzględniona	Wspieranie funkcji uzdrowiskowych mieści się w opisie celu. Dodano przedsiębiorców do kluczowych interesariuszy.

19	Institucja	Powiat Augustowski	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel strategiczny 3. Partnerski region cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne - wyzwania, główne kierunki interwencji	46	Wyzwania punkty od 1 do 2 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 3: 3. Rozwój sieci przejść granicznych główne kierunki interwencji punkty od 1 do 3 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 4: 4. Wspieranie otwarcia nowych przejść granicznych	Powiat Augustowski wnioskuje, aby w Strategii podkreślić znaczenie przejść na granicy z Białorusią, która jest zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Na rozwój transgranicznej współpracy partnerskiej i rozwój regionu bardzo duży wpływ ma liczba i stan przejść granicznych. Wnioskujemy o ujęcie w Strategii konieczności otwarcia nowych przejść granicznych, w tym przejścia w Lipszczanach. Wnioskujemy również o uwzględnienie przebudowy drogi Augustów – Lipsk (DW 664). Stan techniczny tej drogi jest zły. Obowiązuje ograniczenie tonażowe do 14 t, co powoduje, że droga nie ma istotnej roli tranzytowej i ma znaczenie wyłącznie lokalne. Prowadzi ona jednak do granicy państwa, w kierunku planowanego przejścia granicznego z Republiką Białoruś: Lipszczany – Sofijewo. Obecnie trwa budowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 664 od km 51+120 do km 62+516,98 wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi i niezbędną infrastrukturą techniczną na odcinku Lipsk – granica państwa. W związku z planowanym otwarciem przejścia granicznego w Lipszczanach, konieczne jest zapisanie w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 kontynuacji tej inwestycji i uwzględnienie przebudowy drogi Augustów – Lipsk (DW 664) wśród kluczowych przedsięwzięć, niezbędnych do realizacji w najbliższych latach.	niewzględniona	W opisie celu 3.3 wskazano: "Ważne jest dostosowanie infrastruktury przejść granicznych do rosnącego ruchu oraz dalszy rozwój sieci przejść granicznych." Jednocześnie strategia nie zawiera projektów strategicznych. Jest to ujmowane w odpowiednich dokumentach branżowych.
----	------------	--------------------	---	--	----	--	---	----------------	--

20	Institucja	Powiat Augustowski	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel strategiczny 3. Partnerski region Cel operacyjny 3.4. Gościnny region wyzwania główne kierunki interwencji kluczowi interesariusze interwencji	47	<p>Wyzwania punkty od 1 do 5 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 6: 6. Wykorzystanie gospodarcze, w szczególności turystyczne, unikalnych walorów przyrodniczo-kulturowych główne kierunki interwencji punkty od 1 do 5 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 6: 6. Tworzenie warunków do gospodarczego, w tym w szczególności turystycznego, wykorzystania unikalnych walorów przyrodniczo-kulturowych kluczowi interesariusze interwencji punkty od 1 do 4 – zgodnie z zapisami projektu „Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030” prosimy o dodanie punktu 5 i 6: 5. Samorządy tworzące warunki dla gospodarczego, w tym w szczególności turystycznego, wykorzystania unikalnych walorów przyrodniczo-kulturowych 6. Przedsiębiorcy</p>	<p>W strategicznym dokumencie wojewódzkim większy nacisk powinien być położony na rozwój turystyki – krajowej, międzynarodowej i przygranicznej. Województwo podlaskie posiada unikatowe, rzadkie i cenne walory turystyczne o randze międzynarodowej i krajowej, umożliwiające rozwój wybranych form aktywności turystycznej. Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe powinno być ujęte w dokumencie jako wymagające specjalnej ochrony oraz promocji, w tym szczególnie znaczenie należy przypisać pomnikowi historii – Kanałowi Augustowskiemu oraz Biebrzańskiemu Parkowi Narodowemu. W tym celu konieczne jest zapewnienie w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 odpowiedniego znaczenia tej dziedziny gospodarczej i zaplanowanie dofinansowania działań z zakresu promocji i rozwoju tego obszaru dla zrównoważonego rozwoju województwa podlaskiego.</p>	niezasadna	Gospodarczemu wykorzystywaniu walorów regionu służyć cel 1.3, gdzie wskazano w potencjałach na unikatowe walory turystyczne, na bazie których może być rozwijana działalność gospodarcza w obszarze turystyki (kierunek interwencji nr 4) oraz wskazano kluczowych interesariuszy, w tym m.in. przedsiębiorców i samorządy lokalne.
----	------------	--------------------	---	--	----	---	--	------------	---

21	Osoba fizyczna		5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy, "ważnym kierunkiem działań w ramach celu będzie wspieranie procesów dostosowania się mieszkańców regionu do ciągłych zmian, w tym na przykład ciągłego podnoszenia kompetencji czy przekwalifikowywania się. Zdolność do takiej elastyczności zapewniają tak zwane kompetencje kluczowe."	34	Uwzględnienie kwalifikacji rynkowych nadawanych w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, np. w postaci zapisu "Zdolność do takiej elastyczności zapewniają tak zwane kompetencje kluczowe oraz kwalifikacje określone w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji". Ewentualnie zapisu "Rozwój kwalifikacji w województwie będzie bazował głównie na standardach określonych przez Zintegrowany System Kwalifikacji (wprowadzony ustawą o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 r., t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2153)."	Zgodnie z dokumentem Podstawowe informacje dotyczące uzyskiwania kwalifikacji w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, opracowanym przez Ministerstwo Rozwoju we współpracy z Instytutem Badań Edukacyjnych i Ministerstwem Edukacji Narodowej na podstawie Raportu Referencyjnego, docelowym katalogiem możliwych do uzyskania w Polsce kwalifikacji będą kwalifikacje, które zostaną wpisane do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (o którym mówi ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji), dla których zostanie określony poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji. Wpis kwalifikacji do ZRK będzie możliwy po spełnieniu określonych procedur (przygotowania opisu kwalifikacji, wymagań dotyczących walidacji oraz zasad zapewniania jakości). Odniesienie Polskiej Ramy Kwalifikacji na rzecz Ucznia się przez całe życie do europejskiej ramy kwalifikacji opracowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych oraz ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 64), ma być odpowiedzią na liczne wątpliwości dotyczące interpretacji pojęć odnoszących się do uzyskiwania kwalifikacji w projektach współfinansowanych ze środków EFS. Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK), który został wprowadzony ustawą o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 r., t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2153, wszedł w życie 15 stycznia 2016 r. Został oparty o opis ośmiu wyodrębnionych w Polsce poziomów kwalifikacji (Polska Rama Kwalifikacji) odpowiadających odpowiednim poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w załączniku II do zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie	nieuwzględniona	Zapis zbyt szczegółowy na poziom Strategii.
----	----------------	--	---	---	----	---	--	-----------------	---

							<p>ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE C 111 z 06.05.2008, str. 1), sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Zintegrowany System Kwalifikacji zapewnia: 1) jakość nadawanych kwalifikacji; 2) możliwość uznawania efektów uczenia się uzyskanych w edukacji pozaformalnej i poprzez uczenie się nieformalne; 3) możliwość etapowego gromadzenia osiągnięć oraz uznawania osiągnięć; 4) dostęp do informacji o kwalifikacjach możliwych do uzyskania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 5) możliwość porównania kwalifikacji uzyskanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z kwalifikacjami nadawanymi w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej (art. 4 Ustawy o ZSK). Kapitał ludzki w Strategii województwa, z perspektywą do 2030 roku, będzie mógł być pomnażany poprzez czytelny system kwalifikacji. W obecnie trwających w wielu województwach konsultacjach społecznych dotyczących tworzonych strategii rozwoju województw do 2030 roku, mowa jest m.in. o jakości kapitału ludzkiego kształtowanego poprzez elastyczną ofertę edukacyjną, która powinna uwzględniać regionalne/lokalne możliwości i potrzeby w zakresie produkcji towarów i usług dostosowanych do kontekstu terytorialnego. Wciąż akcentuje się niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb lokalnych rynków pracy, poszukiwanie nowych form zatrudniania (np. outsourcing, offshoring, telepraca) oraz zwiększoną mobilność kapitału ludzkiego. Problemy z pozyskaniem wykwalifikowanych pracowników przez przedsiębiorstwa mają swoje źródło nie tylko w niskim</p>		
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--

							<p>wskaźniku aktywności zawodowej Polaków. Ciągłe niedopasowanie popytu na pracę ze strony pracodawców z podażą pracowników o (nie)odpowiednich kwalifikacjach stanowi zagrożenie dla rozwoju przedsiębiorstw i gospodarki Podkarpacia. Aktualizowane strategie rozwoju powinny wyznaczać nowe cele uwzględniające tworzenie ram dla edukacji odpowiadającej na regionalne i lokalne potrzeby rynku pracy. Zgodnie z ustawą o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w Polsce tworzony jest system, którego zadaniem jest uporządkowanie rynku nadawania kwalifikacji, nie tylko, a może nawet w szczególności, nadawanych poza systemami oświaty i szkolnictwa wyższego. Tworzenie zintegrowanego systemu kwalifikacji pozwala na lepsze wykorzystanie potencjału tkwiącego w całonizycyjnej edukacji i może prowadzić do wzrostu zainteresowania formalnym uznawaniem kompetencji i podnoszeniem kwalifikacji, uzyskiwanych także w ramach edukacji pozaformalnej i nieformalnej). Dzięki kwalifikacjom, które znajdują się w systemie, łatwiej będzie można zaprojektować własne ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej. Pracodawcy będą mogli porównywać świadectwa i dyplomy wydawane poza granicami kraju oraz poziom jaki przypisano danej kwalifikacji, z Polską Ramą Kwalifikacji. Podobne systemy funkcjonują obecnie w ponad 140 krajach na świecie. Wobec powyższych włączenie zapisu, iż „Rozwój kwalifikacji w województwie będzie bazował na standardach określonych przez Zintegrowany System Kwalifikacji (wprowadzony ustawą o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 r., t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2153)” będzie spójne z zakreśloną perspektywą rozwoju kapitału ludzkiego, przyjętą w projekcie Strategii Rozwoju</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

							Województwa Podlaskiego.		
--	--	--	--	--	--	--	--------------------------	--	--

22	Osoba fizyczna		5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Istotne z punktu widzenia rozwoju gospodarki jest kształcenie osób dorosłych pozwalające na elastyczne dopasowywanie się do wymagań rynku pracy	34	Dodanie zapisu: "uczenie się przez całe życie wiąże się z procesami zachęcania i wspierania postaw otwartych na wiedzę, chęć pozyskiwania nowych kompetencji i kwalifikacji, niezależnie od wieku statusu na rynku pracy, statusu społecznego i pełnionych funkcji, w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej jak i nieformalnej."	Edukacja nieformalna polega między innymi na samodzielnym zdobywaniu wiedzy, umiejętności np. Poprzez pasję i zainteresowania. Osoba, która uczy się samodzielnie w myśl ustawy o ZSK może zgłosić się do instytucji walidującej by poddać się walidacji i uzyskać odpowiednią kwalifikację. Na przykład możemy samodzielnie uczyć się żeglarstwa by później podejść do egzaminu celem uzyskania patentu sternika. Zasada ta dotyczy szeregu kwalifikacji rynkowych wpisanych do zintegrowanego rejestru kwalifikacji.	niezasadna	Proponowane zapisy są zbyt szczegółowe. W opisie celu wskazano: "Ważnym zadaniem jest zmotywowanie dorosłych do stałej aktualizacji i podwyższania kompetencji."
23	Instytucja	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	2. Firmy zdolne do zdobywania nowych rynków zbytu i zwiększania wartości eksportu, szczególnie na rynkach wymagających 4. Rozwinięte działy gospodarki w różnych częściach województwa: metalowo-maszynowy, branża aparatury medycznej, przemysł rolno-spożywczy, przemysł drzewny, meblarstwo, branża jachtowa, budownictwo.	21	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjały regionu, pkt. 2. "Firmy zdolne do zdobywania nowych rynków zbytu i zwiększania wartości eksportu, szczególnie na rynkach wymagających lub przyciągania klientów usług" • Potencjały regionu, pkt. 4. "Rozwinięte działy gospodarki w różnych częściach województwa: metalowo-maszynowy, sektor medyczny, przemysł rolno-spożywczy, przemysł drzewny, meblarstwo, branża jachtowa, budownictwo." 	W naszej ocenie należy wyraźnie wskazać, że przemysł to nie tylko wytwarzanie towarów ale również sektor usługowy, który może również cechować się bardzo wysoką innowacyjnością. Dla przykładu spółka celowa UMB posiada jeden z najnowocześniejszych na świecie aparatów PET/MR. Jedynie dwa tego typu aparaty są w Polsce. Tego typu podmioty mogą skutecznie konkurować o pacjentów świadcząc wysoce specjalistyczne i kosztowne usługi. W związku z wyżej przytoczonymi argumentami uważamy, że należy jako potencjał naszego regionu wskazać cały sektor medyczny a nie tylko produkcję aparatury oraz bliskość aglomeracji warszawskiej. Proponujemy również doprecyzowanie, że naszym celem jest wspieranie zespołów i projektów multidyscyplinarnych. Innowacyjne rozwiązania w medycynie wymagają szerokiej współpracy różnych środowisk: informatyków, fizyków, biologów, chemików i wielu innych	częściowo uwzględniona	Zmodyfikowano punkt 4 w Potencjałach. Natomiast bliskość aglomeracji warszawskiej jest ujęta w szansach w SWOT, zaś pozostałe propozycje zapisów są zbyt szczegółowe.

24	Instytucja	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Wyzwania główne kierunki interwencji	23	<ul style="list-style-type: none"> • Dodanie w wyzwaniach następującego punktu: "Rozwój lokalnego partnerstwa między przedsiębiorstwami a startupami w ramach projektów, którego efektem będą wspólne innowacyjne produkty i usługi" • Dodanie do głównych kierunków interwencji punktu: "Wspieranie projektów mających na celu inicjowanie i realizację wspólnych przedsięwzięć rozwiniętych przedsiębiorstw z "młodymi" innowacyjnymi firmami lub zespołami, które planują założyć firmę w celu komercjalizacji projektu". 	Najbardziej utalentowani i ambitni absolwenci szkół wyższych marzą dziś coraz częściej o własnej działalności gospodarczej niż o zatrudnieniu na etacie. Z drugiej strony firmy potrzebują zdolnych i kompetentnych ludzi aby realizować swoje innowacyjne projekty. Coraz częściej większym firmom, które działają na konkurencyjnych rynkach i szybko się rozwijają, brakuje zasobów i kompetencji aby wejść w partnerstwo lub zainwestować w zespół z pomysłem w fazie inkubacji lub startup. Dlatego też do rozwoju systemu otwartych innowacji w obszarze partnerstw większych i dłużej funkcjonujących na rynku firm z nowymi, małymi ale wysoko innowacyjnymi przedsiębiorcami potrzebne są programy wsparcia współpracy lub inwestycji. Takie programy funkcjonują na poziomie europejskim i krajowym (np. EIC Pilot H2020, program Scale Up POIR, Bridga Alfa POIR) ale brakuje tego typu wsparcia na poziomie lokalnym. Efekt jest taki, że lokalne projekty nie znajdując często podlaskiego partnera czy inwestora uzyskują wsparcie poza naszym regionem a nawet krajem.	częściowo uwzględniona	Przeformułowano istniejące wyzwanie nr 4. Zaproponowany kierunek interwencji zawiera się w istniejącym kierunku nr 2.
25	Instytucja	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Opis celu, akapit 2, zdanie ostatnie główne kierunki interwencji, pkt. 4.	25	<ul style="list-style-type: none"> • Opis celu, akapit 2, zdanie ostatnie. "Z uwagi na czyste środowisko przyrodnicze należy wykorzystywać dobre warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego oraz lokalnego przetwórstwa produktów rolniczych, a także do rozwoju wybranych form turystyki, w tym w szczególności turystyki medycznej." • Główne kierunki interwencji, pkt. 4. "Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o potencjał sektora medycznego, walory przyrodnicze, dziedzictwo 	Uważamy, że turystyka medyczna jest nie tylko komplementarna do innych form ale wręcz powinna być wykorzystywana do zwiększania liczby turystów korzystających z atrakcji przyrodniczych i/lub kulturalnych naszego regionu. Z uwagi na swoją specyfikę ten rodzaj turystyki jest niezależny od pory roku i warunków atmosferycznych, dlatego może generować przychody przez cały rok. W naszej ocenie promowanie województwa jako lidera w obszarze medycyny pozwoli na przyciągnięcie większej liczby pacjentów dla naszych klinik, którzy przy okazji skorzystają również z atrakcji turystycznych, bazy noclegowo gastronomicznej oraz zakupów. W efekcie powstanie efekt synergii w wyniku którego rozwiną się	częściowo uwzględniona	Obecne zapisy obejmują również turystykę medyczną. Ich uszczegóławianie jest niezasadne, gdyż tym samym nie zostaną wymienione inne istotne rodzaje turystyki. W kierunku interwencji nr 4 dodano "m.in."

						kulturowe i lokalne produkty turystyczne. ”	podmioty z sektorów komplementarnych. Jednocześnie sektor medyczny może z uwagi na dużo wyższą rentowność generować wiele atrakcyjnych miejsc pracy, nie tylko dla lekarzy ale również pielęgniarek, farmaceutów klinicznych, techników i pozostałego personelu.		
26	Instytucja	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Potencjały główne kierunki interwencji	29	<ul style="list-style-type: none"> • Dodanie do potencjałów punktu: „infrastruktura i wykształcone kadry do rozwoju HD Medicine” • główne kierunki interwencji, dodanie punktu: „wdrażanie koncepcji HD Medicine” 	<p>HD Medicine to medycyna wysokiej jakości albo inaczej wysokiej rozdzielczości. To medycyna przyszłości oparta o wnioski z cyfrowych danych medycznych, w której tak samo ważne jak kliniczne aspekty procesu profilaktycznego, diagnostycznego i terapeutycznego są wnioski płynące z tzw. Danych omicznych (w tym genomicznych) pacjenta. Zaawansowane analiza danych omicznych, klinicznych i obrazowych jest m.in. Podstawą medycyny spersonalizowanej, dzięki której możliwa będzie produkcja leków dopasowanych możliwie najlepiej do profilu omicznego konkretnego pacjenta. UMB jak żadna inna uczelnia w naszym kraju posiada zaawansowaną infrastrukturę do pozyskiwania danych omicznych oraz doświadczone zespoły badawcze w zakresie interpretowania i wnioskowania z danych klinicznych, omicznych i obrazowych. Dlatego nasz region posiada najwyższy w Polsce a także w Europie potencjał badań i komercjalizacji w medycynie HD. Odbiorem wyników w tej dziedzinie interesują się żywo koncerny farmaceutyczne.</p>	niewuwzględniona	Zapisy zbyt szczegółowe na poziom Strategii. Kwestia może zostać poddana analizie na etapie aktualizacji RIS3.

27	Instytucja	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Główne kierunki interwencji, pkt. 5.	36	<ul style="list-style-type: none"> • Główne kierunki interwencji, pkt. 5. "Rozwój usług społecznych i zdrowotnych, w tym związanych ze starzeniem się społeczeństwa oraz realizacja programów zdrowotnych i profilaktycznych." 	Realizacja programów profilaktycznych i zdrowotnych pozwala na implementację innowacyjnych rozwiązań w obszarze medycyny, które będą wpływały na poprawę stanu zdrowia mieszkańców. Bardzo duże znaczenie mają tego typu programy skierowane do seniorów, którzy zachowują dzięki aktywności fizycznej i profilaktyce dużo lepsze zdrowie oraz kondycję co sprawia, że istotnie rzadziej i w późniejszym wieku wymagają opieki długoterminowej. Dodatkowym efektem wdrożenia programów zdrowotnych i profilaktycznych jest również podniesienie potencjału realizujących je jednostek wraz ze zmniejszeniem kosztowności opieki zdrowotnej w dłuższej perspektywie czasowej (np. Poprzez późniejszą konieczność zastosowania opieki geriatrycznej).	niewuzględniona	W opisie celu wskazano: "Uznając konieczność rozwoju opieki medycznej związanej ze starzeniem się społeczeństwa i dezaktywizacją zawodową, należy mieć również na uwadze działania w zakresie profilaktyki chorób i promocji zdrowego stylu życia, a także opieki długoterminowej i geriatrycznej."
28	Instytucja	Urząd Miejski w Rajgrodzie	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Główne kierunki interwencji: [...] Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne.	25	Strategia powinna dawać szansę rozwoju turystyki i agroturystyki naszego województwa. Wsparciem i mocą napędową rozwoju tych dziedzin gospodarki są w głównej mierze pozyskane środki zewnętrzne. We współczesnej turystyce coraz częściej obserwuje się tendencje do rozwoju agroturystyki, która stanowi jedną z ważniejszych gałęzi rozwoju polskiej wsi. Pozwala znaleźć jej mieszkańcom dodatkowe źródło dochodu oraz znacząco wpływa na promowanie regionu, ożywienie środowiska w kierunku rozwoju usług. Jest tą formą turystyki, która w ostatnich latach rozwija się w bardzo szybkim tempie i należy dołożyć wszelkich starań, aby tego tempa nie zahamować. Rozwój turystyki	Gmina Rajgród jest gminą, która oferuje turystom doskonałe warunki do wypoczynku i rekreacji. Bez wątpienia największą atrakcją naszego regionu jest jezioro rajgrodzkie i biebrzański park narodowy. Dzięki licznym rzeczkom i kanałom Jezioro Rajgrodzkie jest włączone do szlaku wodnego przebiegającego z Olecka do Augustowa. Jego usytuowanie na terenie Powiatu Grajewskiego, oraz Pojezierza Elckiego w znacznej mierze przyczynia się do rozwoju turystyki na terenie dwóch województw: podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. Biebrzański Park Narodowy jest natomiast jednym z największych i najlepiej zachowanych w Europie obszarów podmokłych tego typu, czyli nizinnych, bagiennych dolin rzecznych. O unikatowych walorach Biebrzańskiego Parku Narodowego stanowi przede wszystkim rzeka Biebrza tworząca nowe meandry, wiosną występująca z brzegów i zmieniająca potacie łąk w rozległe jezioro. Nad Biebrzą nikt nie podnosi alarmu z powodu powodzi. Tu od wieków człowiek	niezasadna	Poprzez istniejące zapisy, m.in. sformułowanie celu operacyjnego 1.3, strategia daje szansę na rozwój turystyki i agroturystyki.

						<p>jest impulsem dynamizującym rozwój społeczno-gospodarczy zarówno regionu jak i całego kraju. Przejawia się w tworzeniu nowych miejsc pracy, podnoszeniu jakości życia lokalnej społeczności oraz podwyższeniu konkurencyjności naszego regionu. W znacznej mierze przyczynia się do produkcji dóbr i usług. Wpływa korzystnie na wzrost gospodarczy, jest kołem zamachowym dla rozwoju gospodarczego naszego regionu.</p>	<p>żyje w zgodzie z jej rytmem, szanując jej prawo do wiosennych wylewów. Dolina Biebrzy na prawie całej długości zachowała naturalny charakter, a co się z tym wiąże - niezwykle bogactwo flory i fauny.</p>		
29	Institucja	Urząd Miejski w Rajgrodzie	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Wspierane będą działania rozwijające gospodarkę cyrkularną	38	<p>Strategia powinna zakładać możliwość wsparcia finansowego m.in. w budowę innowacyjnych linii produkcyjnych przeznaczonych do produkcji materiałów budowlanych z recyklingu. Rozwiązaniem problemu z odpadami komunalnymi jest również wsparcie finansowe w budowę spalarni odpadów (balastu).</p>	<p>W lipcu 2018 roku opublikowany został znowelizowany pakiet dyrektyw odpadowych Unii Europejskiej, ustanawiający wyższe cele recyklingu odpadów komunalnych oraz opakowaniowych: w 2020 r. 50 proc., a w roku 2035 r. aż 65 proc. odpadów powinno się poddawać recyklingowi. Aby uniknąć płacenia kar za nieosiągnięcie ww. poziomów, należy zadbać o maksymalne zagospodarowanie odpadów komunalnych. Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje tylko jedna spalarnia (w Białymstoku), która z uwagi na ograniczone moce przerobowe oraz ograniczoną dopuszczalną ilość składowania odpadów, nie jest w stanie przyjąć wszystkich odpadów (balastu) powstających na terenie województwa. Odpady powstające m. in. na terenie gminy Rajgród oraz innych gmin należących do BIOM Sp. z o.o., wywożone są do spalarni oddalonych o kilkaset kilometrów. Nowa spalarnia jest szansą dla regionu (produkcja energii elektrycznej lub ciepłej) oraz samych mieszkańców (niższe stawki opłat śmieciowych)</p>	niewzględniona	<p>Propozycja zbyt szczegółowych zapisów, dotyczy konkretnych inwestycji, które są potencjalnie możliwe do realizacji w związku z zapisami w celu operacyjnym 1.4 i 2.3.</p>

30	Institucja	Urząd Miejski w Rajgródzie	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Rozwój i modernizacja infrastruktury i przestrzeni dla usług zdrowotnych i społecznych, w tym związanych ze starzeniem się społeczeństwa	40	Tworzenie, modernizowanie szlaków komunikacyjnych (dróg, ścieżek pieszych i rowerowych, bulwarów wzdłuż brzegów Jeziora Rajgrodzkiego) i infrastruktury towarzyszącej.	Strategia powinna umożliwić/ufatwić Gminie Rajgród, oraz innym gminom o szczególnych walorach przyrodniczych, ubiegania się o status gminy uzdrowiskowej i wspierać ją jako uzdrowisko przede wszystkim w tworzeniu, modernizowaniu szlaków komunikacyjnych (dróg, ścieżek pieszych i rowerowych, bulwarów wzdłuż brzegów Jeziora Rajgrodzkiego) i infrastruktury towarzyszącej. Na terenie województwa podlaskiego tylko dwie miejscowości (Augustów i Supraśl) mają status miejscowości uzdrowiskowych. Na terenie sąsiedniego województwa warmińsko-mazurskiego – tylko jedna (Gołdap). Konieczne jest wsparcie dla gmin, które dzięki rozwojowi i rozbudowie infrastruktury będą mogły ubiegać się o ten status.	niewzględzona	Strategia przewiduje rozwój funkcji uzdrowiskowych. Jednocześnie samo ubieganie się o status gminy uzdrowiskowej zależy od aktywności samorządów lokalnych.
----	------------	----------------------------	---	--	----	--	--	---------------	---

31	Instytucja	Urząd Miejski w Rajgrodzie	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	<p>Współpraca województwa podlaskiego z województwem warmińsko – mazurskim przejawia się natomiast m.in. W:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dążeniu do poprawy powizań komunikacyjnych pomiędzy województwami, - aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów na styku województw, np. W ramach inicjatywy rozwojowej EGO SA i samorządami Dorzecza Biebrzy; - wspólnych działaniach na linii biznes-nauka na rzecz rozwoju specjalizacji ponadregionalnych (np. Ekologia, produkcja i przetwarzanie żywności); - wspólnej promocji i budowania produktów turystycznych (np. W oparciu o szlak Pisa – Narew, dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe z wykorzystaniem ekologicznych szlaków greenways). 	45	<p>Strategia powinna zakładać rozbudowę przez Samorząd Województwa Podlaskiego Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo, w tym budowę bardzo istotnego w naszym regionie szlaku przebiegającego przez Gminę Rajgród, łączącego się z istniejącymi szlakami, umożliwiającego poznanie walorów przyrodniczych Biebrzańskiego Parku Narodowego oraz Pojezierza Rajgrodzkiego, jak również walorów kulturowych, kulinarnych oraz licznych atrakcji turystycznych. Strategia powinna zakładać stworzenie możliwości kontynuacji programu połączenia Wielkich Jezior Mazurskich z Kanałem Augustowskim przez Jezioro Rajgrodzkie.</p>	<p>Turystyka w naszym regionie może być jedną z najważniejszych gałęzi gospodarki, a budowa szlaku wodnego z pewnością przyciągnie do nas wielu turystów. Dlatego też niezbędna jest kontynuacja budowy szlaku łączącego Kanał Augustowskiego z Wielkim Jeziorami Mazurskim. Koncepcja budowy zakładała powstanie na Mazurach i Suwalszczyźnie ok. 130 kilometrów nowych szlaków wodnych. Gospodarze dwóch województw: warmińsko-mazurskiego i podlaskiego zaproponowali rewolucyjne rozwiązania hydrotechniczne, Stworzono koncepcję rewitalizacji i budowy nowej drogi wodnej między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim na obszarze województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. Aż piętnaście samorządów obu województw (powiatów - ełckiego, giżyckiego, grajewskiego, piskiego; miast Ełk i Giżycko; gmin: Ełk, Giżycko, Kalinowo, Miłki, Orzysz, Płaska, Rajgród) było zaangażowanych w tworzenie koncepcji. Na terenie województwa podlaskiego zaprojektowano przebieg trasy przez Jezioro Rajgrodzkie, rzekę Jernię, jeziora Dreństwo i Tajno, do Kanału Augustowskiego. Powstanie szlaku przyczyni się nie tylko do rozwoju funkcji turystycznych, ale także spowoduje rewitalizację istniejących już dróg wodnych oraz budowę niezbędnych łączników scalających te szlaki w jeden system a także utworzenie nowych miejsc pracy. Na uwagę zasługuje również fakt, że Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego sukcesywnie prowadzi działania w zakresie udrażniania kanałów, którymi miałyby przebiegać opisywany szlak wodny, co czyni budowę szlaku bardzo realną.</p>	<p>częściowo uwzględniona</p> <p>W celu operacyjnym 3.3 wskazano: "Współpraca województwa podlaskiego z województwem warmińsko – mazurskim przejawia się natomiast m.in. w: [...] wspólnej promocji i budowania produktów turystycznych (np. w oparciu o szlak Pisa – Narew, dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe z wykorzystaniem ekologicznych szlaków greenways)." Zapisy dotyczące współpracy między województwami zostały ukształtowane w ramach bilateralnych uzgodnień. Jednocześnie w celu operacyjnym 2.2 w kierunku interwencji nr 3 dodano zapisy dotyczące rozwoju oferty rekreacyjnej.</p>
----	------------	----------------------------	---	---	----	---	---	---

32	Institucja	Powiat Grajewski	6. Terytorialny wymiar strategii	W tym kontekście będą wykorzystane europejskie szlaki komunikacyjne, stanowiące o włączeniu Podlasia w szeroko rozumianą wymianę międzynarodową, ale ważne będzie również położenie nacisku na uzupełnienie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej służącej mobilności wewnątrz województwa (mapa 12). Powiązania komunikacyjne determinują w znaczącym stopniu rozwój powiązań funkcjonalnych.	51	Treść uwagi: Powiat Grajewski zgłasza konieczność uwzględnienia w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 warunków rozwoju brakującej i modernizacji istniejącej infrastruktury kolejowej, w tym zabytkowego dworca kolejowego w Grajewie, ze względu na geograficzne położenie Powiatu Grajewskiego łączącego się z Powiatem Etckim w woj. warmińsko - mazurskim. Jest to ostatni dworzec położony na terenie woj. podlaskiego na trasie Rail Baltica, który swoim wyglądem i stanem technicznym powinien być syntezą jakości woj. podlaskiego.	Brak w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 wyraźnych akcentów rozwoju szlaków i infrastruktury kolejowej.	nieuwzględniona	Zapis zbyt szczegółowy na poziom Strategii. Jednocześnie rozwój i modernizacja infrastruktury kolejowej mieści się w celu operacyjnym 2.3.
33	Institucja	Politechnika Białostocka, projekt GoSmart BSR	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Dynamiczna gospodarka pozwoli utrzymać korzystną trajektorię rozwoju dzięki między innymi: przemysłom przyszłości, systemowi otwartych innowacji, lokalnej przedsiębiorczości, rewolucji energetycznej oraz wdrożeniu i rozpowszechnieniu idei e-podlaskie.	15	Po cytowanym wyżej zapisie proponujemy: "dynamizacja rozwoju gospodarczego będzie możliwa dzięki zwiększeniu umiędzynarodowienia działalności podlaskich przedsiębiorstw, nie tylko w sferze eksportu, ale także w ramach innych form kooperacji gospodarczej."	Poziom umiędzynarodowienia podlaskich MŚP jest bardzo niski, sieciowa współpraca transnarodowa stanowi olbrzymią szansę i słabo wykorzystywany potencjał, dla intensyfikacji wzrostu podlaskich MŚP. Doświadczenia i badania projektu GoSmart BSR wskazują, że jest to olbrzymi potencjał rozwojowy. W projekcie przygotowano metodykę wyznaczania inteligentnych specjalizacji w układzie transnarodowym oraz sieciowy system wsparcia MŚP na drodze do umiędzynarodowienia ich działalności. Zarówno metodologia jak i system wsparcia jest/będzie udostępniony przez projekt do użytku podmiotów z obszaru województwa.	nieuwzględniona	Zaproponowane zapisy są de facto uszczegółowieniem zapisów zawartych w celu operacyjnym 1.1.

34	Institucja	Politechnika Białostocka, projekt GoSmart BSR	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Niska chłonność regionalnego rynku i ograniczony potencjał inwestycyjny rodzimych przedsiębiorstw sprawiają, że ekspansja na rynki zewnętrzne powinna być szansą na wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy wysokiej jakości.	21	Po cytowanym wyżej zapisie proponujemy: "internacjonalizacja przedsiębiorstw powinna wychodzić poza eksport, uwzględnić ona powinna wszystkie ogniwa wartości przedsiębiorstw; przedsiębiorstwa powinny aktywnie wchodzić w nowe sieci wartości jako partnerzy i/lub subkontraktorzy, podejmować współpracę międzynarodową w dziedzinie innowacji, nawiązywać współpracę z zagranicznymi podmiotami B+R. Przejmować i tworzyć nową wiedzę oraz know-how odnoszącą się do skutecznego konkurowania w warunkach globalnej gospodarki sieciowej."	Jak wynika z doświadczeń projektu GoSmart BSR, podejście, jak wskazano w proponowanym zapisie, jawi się jako właściwe dla jak najlepszego wykorzystania możliwości jakie niesie internacjonalizacja podmiotów gospodarczych.	niewzględzona	Zaproponowane zapisy są de facto uszczegółowieniem zapisów zawartych w opisie celu oraz kierunku interwencji nr 2.
35	Institucja	Politechnika Białostocka, projekt GoSmart BSR	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Analiza obejmie potrzebę dostosowania regionalnego systemu wspierania innowacyjności do nowych wymagań, a co za tym idzie, ewentualnej aktualizacji Strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji.	50	Po cytowanym wyżej zapisie proponujemy: "szczególne znaczenie mają inteligentne specjalizacje określone ze względu na potencjał internacjonalizacji przedsiębiorstw województwa. Właściwe będzie określanie oraz wykorzystanie prac innych podmiotów, które podjęły próby wyznaczenia Transnarodowych Inteligentnych Specjalizacji (Trans-S3) dla województwa."	Opracowania projektu GoSmart BSR wraz z wyznaczonymi propozycjami Trans-S3 były przygotowywane z udziałem ekspertów z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego. Końcowe opracowania w wersji pełnej i skróconej, a także w dwóch wersjach językowych, zostały przekazane na ręce Władz Regionalnych. Są one również dostępne na stronie projektu GoSmart BSR, w zakładce „publikacje” (https://gosmartbsr.eu/publications/).	niewzględzona	Zapisy zbyt szczegółowe na poziom Strategii. Kwestia może zostać poddana analizie na etapie aktualizacji RIS3.

36	Instytucja	Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju / Klaster Obróbki Metali	1. Misja	W wymiarze gospodarczym dąży do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach	5	W wymiarze gospodarczym dąży do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach oraz współpracy międzysektorowej	Dodanie zapisu współpracy międzysektorowej dotyczy potrzeby współpracy pomiędzy sektorami biznesu, nauki oraz administracji publicznej, która urzeczywistniają jak wskazano wcześniej przy formułowaniu misji "prężne inicjatywy klastrowe". W praktyce w kończącej się perspektywie brakowało instrumentów realizacji takiej współpracy, instrumenty były przeważnie kierowane do poszczególnych sektorów, co obniżało wykorzystanie efektu synergii. Taki zapis pozwoli na odwoływanie się do zapisów Strategii przy kreowaniu rozwiązań bardziej dostosowanych do faktycznych potrzeb niż dotychczas. Ważne jest również otworzenie współpracy pomiędzy sektorami wskazanymi w ramach RIS oraz sektorami branżowymi, które dopiero się wyłonią w przyszłości.	uwzględniona	Dodano zapis.
37	Instytucja	Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju / Klaster Obróbki Metali	2. Podlaskie 2030 - wizja rozwoju	Rozwinięcie haseł: przedsiębiorcze - partnerskie - perspektywiczne	7	Nawiązanie w tekście do rozwoju i podnoszeniu jakości współpracy klastrowej oraz promocji dobrych praktyk w celu tworzenia wizerunku regionu spójnego w promowanymi hasłami	Już dzisiaj województwo podlaskie jako jedno z niewielu w kraju posiada dwie inicjatywy klastrowe o statucie Krajowego Klastra Kluczowego, które warto ten fakt promować jako dobrą praktykę realizującą hasła: przedsiębiorcze - partnerskie - perspektywiczne. Tymczasem mieszkańcy województwa w szerszym aspekcie, a także ludzie z kraju i zagranicą nie kojarzą regionu w klastrami o największym potencjale eksportowym w kraju popartym dwukrotną certyfikacją na poziomie Ministerstwa Rozwoju (wcześniej MPIT, MG). Umiejętność współpracy w kontekście międzysektorowym wzbudza uznanie w najlepiej rozwiniętych regionach kraju, jak Mazowsze, Dolny Śląsk czy Wielkopolska. W ramach wizji województwa można pokusić się o perspektywę, że obecny poziom współpracy rozwinąć do standardu World Class Cluster, co stanowiłoby niewątpliwie praktyczne i mierzalne urzeczywistnienie wizji Ambitnego Podlaskiego i tworzenia istotnego wyróżnika w kraju i zagranicą.	niewuwzględniona	Zarówno w misji, jak i w wizji wskazano na wagę powiązań sieciowych i prężne inicjatywy klastrowe działające w województwie podlaskim.

							Jednocześnie dawałoby faktyczną przestrzeń do współpracy międzysektorowej oraz rozwoju firm dużych, sektora MSP oraz dalszego rozwoju sieciowej współpracy z partnerami z kraju i zagranicy. Już dzisiaj podmioty skupione w Klastrze Obróbki Metali oraz Polskim Klastrze Budowlanym potrafią przyciągać wartościowych pracowników z innych regionów kraju oraz zagranicy, czyli tworzą realną perspektywę dla ambitnych ludzi. Niestety ogranicza się to na skutek ograniczonej promocji do specjalistów branżowych, a nie stanowi przeciwwagi dla globalnego trendu odpływu mieszkańców z regionu.		
38	Instytucja	Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju / Klaster Obróbki Metali	3. Uwarunkowania zewnętrzne Strategii	Uwarunkowania światowe, Unii Europejskiej i Krajowe	8	Wydaje się że przy okazji analiz uwarunkowań zewnętrznych warto zwrócić uwagę, że na każdym z analizowanych poziomów klastry są wymieniane w dokumentach strategicznych jako jedno z narzędzi do implementacji wskazywanych celów rozwojowych.	Uwagi dotyczą stron 8-11. Doświadczenia ekspertów CPIR/KOM wskazują, że najbardziej innowacyjne gospodarki światowe w swoich dokumentach strategicznych i przy promocji wykorzystują klastry jako narzędzie wdrożeniowe i odwołują się do nich np. Tajwan, USA, Szwajcaria, Japonia, Chiny, Indie. Ponadto nasi najbliżsi sąsiedzi, czyli Białoruś, Litwa, Ukraina i Rosja rozwijają politykę klastrową i chcą ją realizować w kontekście transgranicznym. Podobnie UE w swoich dokumentach strategicznych odwołuje się do klastrów i widzi w nich narzędzie rozwojowe. Również na poziomie krajowym w projektowanych dokumentach strategicznych np. w słownikach pojęciowych znajduje się rozwinięcie skrótu KKK - Krajowe Klastry Kluczowe. Wydaje się, że warto przy analizowaniu uwarunkowań zewnętrznych Strategii warto na ten fakt zwrócić uwagę tym bardziej, że wprost koresponduje on z potencjałem endogenicznym województwa w tym zakresie. Wnioskodawca z chęcią włączy się w proces uwzględnienia tego aspektu wskazując konkretne zapisy i dobre praktyki na każdym z analizowanych poziomów wskazując w razie potrzeby na	nieuwzględniona	Biorąc pod uwagę zakres analizy uwarunkowań i jej charakter, zaproponowane zapisy są zbyt szczegółowe, gdyż dotyczą narzędzi implementacji celów rozwojowych.

							dokumenty źródłowe w tym zakresie.		
--	--	--	--	--	--	--	------------------------------------	--	--

39	Instytucja	Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju / Klaster Obróbki Metali	4. Analiza SWOT	Zapisy dotyczące obszarów gospodarka, społeczeństwo, środowisko przyrodnicze i infrastruktura, położenie, polityki zewnętrzne	12	Wydaje się, że w ramach analizy umknął potencjał endogeniczny i szanse związane z funkcjonowaniem Kluczowych Klastrow Krajowych w regionie	<p>Uwagi dotyczą stron 12-14. W ramach prowadzonych działań analitycznych ekspertów Banku Światowego na zlecenie Komisji Europejskiej wprost odwołano się do potencjału Kluczowych Klastrow Krajowych działających w regionie czyli Klastera Obróbki Metali oraz Polskiego (wschodniego Klastera Budowlanego), stąd wydaje się, że wobec zanikającej ilości mocnych stron regionu w obszarze gospodarka warto wprost odwołać się do tych inicjatyw w obiektywny sposób dwukrotnie certyfikowanych na poziomie Ministerstwa Rozwoju (wcześniej MPIT, MG). Tym bardziej, że Klaster Obróbki Metali uzyskał najwyższy wynik w kraju w ramach recertyfikacji statusu KKK. Województwo Podkarpackie wprost odwołuje się do potencjału Doliny Lotniczej, która w ramach obiektywnego procesu zewnętrznego została niżej oceniona ze względu m.in. na mniejszy potencjał eksportowy. Zarówno KOM, jak i WKB skutecznie konkurowały na poziomie absorpcji środków w poziomie krajowego i międzynarodowego. W dziedzinie Internacjonalizacji są najaktywniejsze w kraju pozyskując i dysponując niebagatelnym budżetem w wysokości przeszło 50 mln PLN z POIR oraz kapitału prywatnego na promocję międzynarodową. Dodatkowo w obszarze Społeczeństwo Państwowa Komisja Akredytacyjna wskazała Wydział Mechaniczny Politechniki Białostockiej w pierwszej trójce w kraju w obszarze współpracy biznes-nauka uczelni technologicznych obok Akademii Górniczo-Hutniczej i Politechniki Warszawskiej (wyniki 2019 rok). Ponadto dzięki wysokiemu potencjałowi technologicznemu firmy skupione w KOM realizują projekty badawczo-rozwojowe (infrastruktura B+R oraz wdrożenia) o wartości przeszło 200 mln PLN oraz dysponują jednym z najnowocześniejszych zapleczy</p>	nieuwzględniona	<p>Na bazie diagnozy strategicznej, w której wskazano potencjał klastrow, w tym kluczowych, w analizie SWOT została ujęta szansa: "Rozwój powiązań sieciowych krajowych i zagranicznych (szczególnie w kontekście transferu wiedzy)". Ponadto w kluczowych elementach diagnozy strategicznej w celu strategicznym 1 wskazano, że pozytywnym aspektem współpracy w zakresie działalności innowacyjnej w województwie jest współpraca przedsiębiorstw w ramach inicjatyw klastrowych oraz na tej podstawie sformułowano główny kierunek interwencji nr 4 w celu 1.1.</p>
----	------------	---	-----------------	---	----	--	---	-----------------	--

							<p>produkcyjnych w General Industry w Europie również dzięki wsparciu z POIR, POPW oraz RPOWP. Niewątpliwą Szansą w obszarze gospodarka stanowi osiągnięcie w perspektywie roku 2030 poziomu działań inicjatyw klastrowych w standardzie world class cluster czy Europejskiej labelizacja ESCA (KOM jako pierwszy w kraju uzyskał poziom silver label, który umożliwił rozwinięcie sieci współpracy w Europie na kilkanaście krajów i realizacji projektów w oparciu o finansowanie bezpośrednie z Brukseli m.in z Instytutem Fraunhofera. W ramach obszaru Polityki zewnętrzne klastry po pozytywnych doświadczeniach realizacji celów i wdrożenia działań w obszarze internacjonalizacja zakłada rozszerzenie w kolejnej perspektywie na dalsze obszary wdrożeniowe. Unikalny w skali kraju ekosystem współpracy pozwala na aktywne działania w kolejnych obszarach wskazywanych w dokumentach strategicznych do roku 2030 jak: cyfryzacja, Przemysł 4.0, gospodarka obiegu zamkniętego, edukacja, promocja gospodarcza, sieciowanie, budowa platform, wsparcie świadczenia usług przez klastry jako ośrodki innowacji. Jednocześnie podmioty skupione w klastrach potrafią precyzyjnie wskazać deficyty kompetencyjne i chcą aktywnie włączyć się w rozwój kapitału ludzkiego na wszystkich poziomach edukacji oraz kształcenia ustawicznego, zarówno na potrzeby firm dużych, jak i MSP. Dodatkowo ze względu na swój potencjał eksportowy i innowacyjny są coraz częściej zaoferować atrakcyjne wynagrodzenie wpływające na podniesienie poziomu jakości życia i starają się wykorzystywać przy tym proekologiczne technologie uwzględniające potencjał przyrodniczy regionu. Technologie uciążliwe dla środowiska zastępują procesami robotyzacji i automatyzacji opartego o</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

							<p>technologie ICT zmierzając ku rozwiązaniom przemysłu przyszłości. Dodatkowym atutem jest umiejętność wykorzystania położenie zarówno w kontekście globalnym (eksport na wszystkie kontynenty), jak i współpracy transgranicznej na pograniczu Unii Europejskiej stając się Bramą na Wschód, a nie „ścianą wschodnią”.</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

40	Instytucja	Centrum Promocji Innowacji i Rozwoju / Klaster Obróbki Metali	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	Sformułowanie i uzasadnienie celów 1. Dynamiczna gospodarka; 2. Zasobni mieszkańcy; 3. Partnerski region. A także celów operacyjnych, a w konsekwencji ich wpływu na terytorialny wymiar strategii, system realizacji i wskaźników monitorowania	15	W konsekwencji wcześniejszych uwag wnioskodawcy w dalszych częściach strategii wydaje się niedobór odwołań do endogenicznego potencjału regionu w postaci działających kluczowych klastrów krajowych	Uwagi dotyczą stron 15-73. W opinii wnioskodawcy wydaje się że obecne zapisy Strategii w stopniu niewystarczającym odwołują się do wyeksponowania i skorzystania z istniejącego potencjału endogenicznego w postaci funkcjonujących kluczowych klastrów krajowych oraz innych klastrów w regionie. Patrząc na zapisy s. 18: - pozytywnym aspektem współpracy w zakresie działalności innowacyjnej w województwie jest współpraca przedsiębiorstw w ramach inicjatyw klastrowych (w latach 2015-2017 w sektorze przemysłowym, w zakresie działalności innowacyjnej w ramach inicjatyw klastrowych współpracowało 10,0% ogółu przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie przy średniej dla kraju 5,7%), w regionie występują nieliczne jednostki naukowe o wysokiej ocenie parametrycznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Wydaje się zasadnym odwołanie bezpośrednio do Klastra Obróbki Metali czy Wschodniego Klastra Budowlanego i WKB, Również na poziomie określania potencjału w poszczególnych celach operacyjnych czy zapisów szczegółowych np. s. 21 Wzmacnianie relacji na linii biznes – nauka; to warto dodać m.in. poprzez współpracę klastrową. Działające KKK mają wpływ nawet na poziomie lokalnej przedsiębiorczości, gdzie mikrofirmy czy start-upy zaczynają korzystać z możliwości sieciowych i włączają się w globalną gospodarkę dzięki wsparciu nie tylko mentorskim większych graczy, a deklaracją kooperacji czy zakupu patentowanych rozwiązań. Wydaje się, że warto wyeksponować międzysektorową współpracę zgłaszaną w misji i wizji Strategii na poziomie celów i dalszych części tym bardziej, że Projekt Strategii Rozwoju Województwa wprost odwołuje się na s. 21 do przykładu Doliny rolniczej 4.0. przy opisie celu operacyjnego 1.1.	nieuwzględniona	j.w
----	------------	---	---	---	----	--	--	-----------------	-----

							<p>Przemysły przyszłości. Warto zwrócić uwagę, że koncepcja ta została wykreowana w ramach pracy Zarządu Klastra Obróbki Metali już w 2016 roku, a następnie rozwijana i w konsekwencji umieszczona jako jedna z koncepcji – projektów KOM w Strategii Rozwoju z września 2018 roku na lata 2018-2025, która została bardzo wysoko oceniona w ramach procesu recertyfikacji KKK w grudniu tego samego roku. Jeśli koncepcja wykreowana w ramach KOM znajduje się wprost jako przykład w Strategii Rozwoju Województwa to tym bardziej wydaje się zasadne odwołanie wprost do działających KKK w regionie. Pozwoli to na wsparcie istniejących działających w regionie KKK i podmiotów w nich skupionych, zarówno MMSP, jak i dużych firm będących motorami innowacji. Cel strategiczny KOM - Dążenie do zwiększenia efektywności członków KOM w kierunku standardów wysoko rozwiniętych gospodarek Unii Europejskiej do roku 2025 (100 tys. Euro przychodu na pracownika rocznie), a w szczególności jego realizacja może stanowić „papierek lakmusowy” i tzw. early birds oceny wdrażania wskaźników strategii. Publiczne statystyki mają tą wadę, że na dzisiaj trzeba bazować na danych na rok 2017. Przy obecnej dynamice gospodarki klastry, a konkretnie Klaster Obróbki Metali może oferować dane za rok 2018, a na przestrzeni kwartału nawet 2019, co stanowi wyprzedzenie w stosunku do globalnych danych o około 2 lata. Wobec obecnej dynamiki gospodarczej wydaje się to bardzo interesujące narzędzie, również w kontekście ambitnie stawianych celów w obszarze Celu strategicznego 2 Zasobni mieszkańcy dane dotyczące np. przeciętnych zarobków ze strony 30 za rok 2017 warto porównać z danymi firm KOM zarówno za rok 2017 jaki 1019, żeby wskazać w</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

							<p>oparciu o twarde dane statystyczne w jakim kierunku warto zmieniać system edukacji, czy żeby mieszkańcy regionu mogli podejmować świadome decyzje w oparciu o rzetelne dane o kierunkach edukacji, decyzjach o pozostaniu w regionie czy, żeby przyciągać kadry spoza regionu. Wedle szacunków wnioskodawcy wynagrodzenie w zdefiniowanych RIS jest wyższe od przeciętnego wynagrodzenia w regionie z jednej strony, a z drugiej występuje znaczący deficyt kadr wysokowykwalifikowanych na potrzeby tych branż. Jednocześnie firmy działające w RIS (skupione m.in. KOM czy WKB) eksportują swoje produkty co pozwala przyciągać zewnętrzny kapitał do regionu i powodować akcelerację proces rozwojowych w regionie, na co wskazują zapisy w Projekcie Strategii. Wydaje się jednak, że warto w sposób bezpośredni odwołać się do działających klastrów jak to czyni województwo podkarpackie, gdzie dzięki konsekwentnej polityce współpracy władz regionalnych z Doliną Lotniczą udaje się absorbować ekspertów nie tylko z kraju, jak i z zagranicy promując branżę jako najlepiej opłacaną w przemyśle w kraju. Nie musi to znajdować odzwierciedlenia w średniej pensji jak to widać na wykresie ze s. 21, z tego względu, że kluczowi gracze Doliny Lotniczej to firmy z kapitałem zagranicznym i często eksperci są zatrudniani w firmach matkach, a nie oddziałach polskich. W ramach KKK funkcjonujących w regionie dominują firmy z kapitałem regionalnym i krajowym stąd istnieje realna gwarancja pozostania w regionie zarówno płac wpływających na wskaźniki regionalne, jak i podatków trafiających do samorządów regionalnych i lokalnych. Jednocześnie bezpośrednie odwołanie w Strategii Rozwoju naszego województwa do inicjatyw w naszym regionie może przyczynić się do</p>		
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--

							<p>przyciągania inwestorów zewnętrznych poprzez klarowne wskazanie wsparcie istniejącego ekosystemu w dokumencie strategicznym, gdzie obecnie mamy deficyty wskazane na s. 41 (cel – Partnerski region). Wydaje się, że bezpośrednie odwołanie do wsparcia KOM i PKB, będzie stanowiło jasny sygnał dla inwestorów zewnętrznych, którzy nie traktują regionu jako pierwszej lokalizacji w kraju jak wynika z danych statystycznych. W uwadze 3 dotyczącej uwarunkowań zewnętrznych wskazano, że pojęcie klastrów stanowi standard na analizowanych poziomach i wydaje się, że warto skorzystać z dobrych praktyk i jasnego pozycjonowania wskazanych RIS w regionie i podmiotów proaktywnie je rozwijających. Cele operacyjne Kompetentni i ambitni mieszkańcy wprost wpisują się w zapotrzebowanie KOM i ponownie nie znajdujemy tam bezpośrednich odwołań do potencjału klastrowego w regionie. Warto zwrócić uwagę, że we wspomnianej Strategii rozwoju KOM wypracowanego międzysektorowo przez grono kilkudziesięciu ekspertów w ramach kilkumiesięcznego partycypacyjnego procesu bardzo wysoko ocenionego na poziomie ministerialnym obszar zasobów ludzkich jest wskazywany, jako wymagający najpilniejszej interwencji systemowej. Inicjatywa KOM pomimo charakteru bottom-up (oddolnego), nieprzerwanie wspierają również władze regionalne od momentu jej powołania. Skoro od 2007 roku i projektu o wartości 300 tys. PLN ze ZPORR, rozwinęła się do recertyfikowanego KKK i certyfikacji silver label Europejskiego Sekretariatu ds. Analiz Klastrowych w Berlinie współpracującego z Komisją Europejską, to zasadne jest wykorzystanie jej w ramach Strategii nad którą wspólnie pracujemy. Ujęcie wskazanych przez wnioskodawcę zmian implikuje</p>		
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--

							<p>konieczność wprowadzenia konsekwentnych zmian w dalszej części strategii w czego proces z przyjemnością eksperci skupieni w KOM mogą się włączyć służąc swoją wiedzą i doświadczeniem w celu usprawnienia wprowadzania wydaje się wartościowych zmian. Jednocześnie pragniemy wyrazić głęboki szacunek dla jakości kreowanej Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego i mamy nadzieję na uwzględnienie naszych mamy nadzieję konstruktywnych uwag. Jak pokazują doświadczenia z okresu 2014-2020 Klastry, a w szczególności KKK to naturalna płaszczyzna do włączenia firm dużych w procesy rozwojowe. Świadczą o tym przykłady Działania 2.3.3 i 2.1 PO IR, dzięki którym również firmy z sektora MMSp dużo szybciej pokonują kolejne bariery rozwojowe. Jeśli Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju posługuje się pojęciem KKK, jak i inne dokumenty strategiczne to wydaje się, że Strategia Rozwoju naszego województwa warto, żeby odwoływała się wprost do KKK czy szerzej klastrów bazując na konkretnych przykładach o historii ponad 10 letniej współpracy. Podmioty skupione w KOM są z całego województwa zarówno z obszarów miejskich, jak i podlegających marginalizacji, czyli powiatowych i wiejskich stanowiąc naturalne ośrodki wzrostu. Jednym z kluczowych celów KOM jest systemowe wsparcie Edukacji 4.0 z bezpośrednim transferem absolwentów zarówno na poziomie branżowym, technicznym, wyższym i ustawicznym bezpośrednio do przemysłu. Wydaje się to zadanie warte uwzględnienie w Strategii rozwoju województwa tym bardziej, że już dzisiaj są realizowane projekty z perspektywy 2014-2020, które będą kończone w perspektywie roku 2020, 2021, 2022 czy 2023 i będą bezpośrednio wpisywały się w realizację deklarowanych w Strategii</p>		
--	--	--	--	--	--	--	---	--	--

							<p>wskaźników. Jednocześnie prace nad Strategią rozwoju KOM jasno wskazały, że nie są wystarczające działania projektowe, a wymagana jest interwencja systemowa na poziomie zarówno regionalnym, jak i krajowym oraz europejskim. Wydaje się, że województw Podlaskie jako Ambitne może być liderem takich działań przy czym zasadne wydaje się wpisanie wprost odpowiednich zapisów na przestrzeni stron 15-73. Z racji na fakt kolejnych recertyfikacji zarówno działające KKK warto włączyć w system wdrażania i monitorowania, co pozwoli mieć pogląd na elementy uciekające w statystykach publicznych lub pokazywane ze znacznym opóźnieniem. Na pewno bardziej elastycznie będzie można reagować na nowe wyzwania dysponując najświeższymi danymi (za rok poprzedni lub bieżący), które mogą generować KKK na potrzeby współpracy z ministerstwem zajmującym się nimi. Na s. 71 znajduje się zapis, że „Rola regionalnych i lokalnych władz samorządowych będzie zachęcanie potencjalnych beneficjentów do szerszego korzystania z tych inicjatyw oraz wszechstronna pomoc okazywana zainteresowanym tym źródłem finansowania podmiotom. Do tej grupy instrumentów polityki europejskiej należą: CEF, Horyzont 2020, COSME, LIFE, Erasmus+ czy EaSI.” Wydaje się, że nie ma lepszej formy zachęcania niż wskazywanie dobrych praktyk realizowanych już dzisiaj przez organizacja takie jak KOM i podmioty w nim skupione, które korzystają z części wskazanych już dzisiaj i są to projekty unikatowe na poziomie krajowym. Podobnie warto dać sobie szansę w ramach Kontraktów sektorowych czy porozumień terytorialne, np. branża lotnicza już w latach 2014-2020 realizowała projekty sektorowe o wartości przeszło 500 mln PLN dzięki temu, m.in. że samorządy regionalne wprost odwoływały się do</p>	
--	--	--	--	--	--	--	---	--

							<p>podmiotów takich jak: Dolina Lotnicza czy Śląski Klaster Lotniczy, które również są KKK. Dzięki uwzględnieniu w dokumentach strategicznych na poziomie regionalnym podmioty mogą te komplementarnie korzystać ze wsparcia na poziomie europejskim, krajowym, ponadregionalnym, transgranicznym, międzynarodowym (np. Grupa Wyszehradzka) oraz regionalnym. Ponadto odwołanie bezpośrednie do KKK czy innych klastrów daje możliwość uruchomienie w szerszym zakresie środków prywatnych wskazywanych na s. 69. Obecnie poważnym ograniczeniem są limity pomocy de minimis, nie tylko dla firm dużych. Na stan wiedzy wnioskodawcy a w innych krajach europejskich jest to robione na dużo szerszą skalę np. Włochy, Hiszpania, Francja, Niemcy, gdzie legislacja krajowa nie stanowi ograniczeń, a ponadto uruchamiane są poza pomocą unijną środki publiczne krajowe i regionalne. Pozwala to na uzyskanie efektu katalitycznego i akcelerację procesów rozwojowych w regionie dzięki wykorzystaniu współpracy klastrowej, centrów kompetencji przemysłu przyszłości, digital innovation hub oraz ich sieciowaniu. Wnioskodawca również w tym obszarze dysponuje dobrymi praktykami i deklaruje otwartość na współpracę w ramach wypracowania ostatecznej wersji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego oraz dokumentów wdrożeniowych i powiązanych.</p>		
41	Instytucja	Stowarzyszenie „LGD - Kanał Augustowski”	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	5.2. Cele strategii a inteligentne specjalizacje województwa	50	<p>Uzupełnić zapis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane w tym turystyka; 	<p>Jednym z działów gospodarczych mających ponadregionalny potencjał jest turystyka</p>	niewzględzona	<p>Zapisy pochodzą z aktualnego dokumentu RIS3.</p>

42	Institucja	Stowarzyszenie „LGD - Kanał Augustowski”	6. Terytorialny wymiar strategii	6.1. Spójność terytorialna województwa	51	Na mapie 12. Schemat powiązań funkcjonalnych województwa należy umieścić kierunek powiązania komunikacyjnego Augustów - Grodno	Rozpoczęta została przebudowa drogi wojewódzkiej nr 664 na odcinku rondo Lipsk – Lipszczany. W tej miejscowości planowane jest utworzenie przejścia granicznego PL/BLR	uwzględniona	Zmodyfikowano mapę nr 12
----	------------	--	----------------------------------	--	----	--	--	--------------	--------------------------

43	Instytucja	Stowarzyszenie „LGD - Kanał Augustowski”	6. Terytorialny wymiar strategii	6.2. Obszary strategicznej interwencji	59	<p>Na zakończenie tej części strategii dodać pkt 7 o treści: „7. Lokalne obszary funkcjonalne.</p> <p>1. Augustowski Obszar Funkcjonalny. Obszar swoim zasięgiem obejmuje tereny znajdujące się w szeroko rozumianej strefie Kanału Augustowskiego – teren powiatu augustowskiego, płn.-wsch. część powiatu monieckiego (do m. Dolistowo). Dominującym elementem obszaru łączącym poszczególne gminy jest Puszcza Augustowska oraz Kanał Augustowski wraz z rz. Biebrza i Czarna Hańcza. Walory przyrodnicze i kulturowe występują na całym jego terenie, dają szansę na ich wykorzystanie ale tworzą również bariery rozwojowe. Oprócz ożywienia gospodarczego niezwykle istotne dla tego obszaru jest ochrona środowiska. Występujące tereny objęte różnymi formami ochrony przyrodniczej wpływają negatywnie na rozwój lokalny. Problemy rozwojowe w poszczególnych gminach są zbieżne i charakterystyczne dla całego AOF.</p> <p>2. Białowieski Obszar Funkcjonalny. Obszar obejmuje teren Puszczy Białowieskiej. Jest ona najważniejszym elementem obszaru łączącym poszczególne części obszaru. Walory przyrodnicze są szansą na rozwój ale tworzą również bariery. Rzeczą priorytetową dla tego</p>	<p>"Wykorzystanie tekstu ze str. 52: „...wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.” Obydwa obszary są terenami, na których należy wzmocnić tworzenie i wykorzystanie produktów turystycznych mających ponadregionalny potencjał. Słabością tych terenów jest nadzór różnych instytucji: państwowych (Lasy Państwowe, Wody Polskie, Konserwator Zabytków), jst i osób prywatnych a przez to brak jednolitego, wspólnego programu. Wskazanie obszaru funkcjonalnego umożliwi koordynację działań i efektywne wykorzystanie dostępnych środków. Umożliwi tworzenie projektów zintegrowanych. Będzie istotnym czynnikiem uzasadniającym tworzenie jednego, spójnego planu działań na ww. obszarze. Wypełniają one zapisy autorów Strategii: „obszary strategicznej interwencji. Dobieramy działania odpowiednie do lokalnych potencjałów i zagrożeń” z uwagi na to, że każdy ma inne zasoby i potencjał, także potrzeby ale i odmienne możliwości rozwojowe. Jednocześnie umieszczenie 2 obszarów funkcjonalnych, których cechą charakterystyczną jest przyroda i dążenie do jej wykorzystania celem ożywienia gospodarczego wpisuje się w cel, którym jest wykorzystanie lokalnych zasobów i potencjałów. Będzie również potwierdzeniem, że województwo podlaskie nadal jest ZIELONE.</p>	nieuwzględniona	Dodanie kolejnego OSI uznano za niezasadne. Powiązania funkcjonalne, na które wskazuje autor uwagi mogą stanowić podstawę do wpisania się w instrument polityki regionalnej, jakim jest porozumienie terytorialne lub realizację projektów partnerskich służących rozwiązywaniu problemów całego obszaru. (str. 68 projektu Strategii).
----	------------	--	----------------------------------	--	----	--	---	-----------------	---

						<p>obszaru jest ochrona środowiska. Białowiecki Park Narodowy, który jest wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO wraz z pozostałą częścią puszczy w sposób decydujący wpływa na rozwój lokalny i dochody mieszkańców. Występujące problemy rozwojowe w poszczególnych gminach są zbieżne i charakterystyczne dla całego BIOF.</p>			
--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

44	Instytucja	Stowarzyszenie „LGD - Kanał Augustowski”			34	Jest zapis: „1. 2. Rozwinięty system szkół branżowych. 3. ...średniego, branżowego” proponuję ujednolicić zapis: w pkt.1, 2 – „rozwinięty system szkolnictwa zawodowego”; w pkt 3: „ponadpodstawowego	Konieczność doprecyzowania i ujednolicenia używanych pojęć w Strategii	uwzględniona	zmieniono na str. 34.
45	Instytucja	Stowarzyszenie „LGD - Kanał Augustowski”			21,50	Na str. 21 pojawia się określenie „branża jachtowa” a na str. 50 – „szkutniczy”. Proponuję używać jednego określenia: „branża jachtowa”	Konieczność doprecyzowania i ujednolicenia używanych pojęć w różnych częściach Strategii	niewzględniona	Zapis na str. 50 pochodzi z dokumentu RIS3
46	Instytucja	Towarzystwo Historyczne im. Piotra Bańkowskiego w Wysokiem Mazowieckiem	Cel strategiczny: Zasobni mieszkańcy	Cel operacyjny 2.2 Aktywni mieszkańcy	P.3. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, sportowej oraz innych form realizacji aktywności społecznych.	1. Powołać w Wysokiem mazowieckiem do życia ośrodek naukowo-badawczy kultury szlacheckiej.	Historia szlachty zagrodowej i etos rycersko-szlachecki to ewenement w skali kraju. Dostrzegli to znakomici etnografowie, regionaliści tej ziemi: z. Gloger (1854-1910), ks. St. Jamiołkowski (1834-1885), Stanisław Dworakowski (1907-1976), ks. Antoni Czajkowski (1909-1985).	niewzględniona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie dokumentu strategicznego
47	Instytucja	Towarzystwo Historyczne im. Piotra Bańkowskiego w Wysokiem Mazowieckiem	Cel strategiczny: Zasobni Mieszkańcy	Cel operacyjny 2.2 Aktywni Mieszkańcy	P.3. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, sportowej oraz innych form realizacji aktywności społecznych.	2. W szkołach podstawowych samorządowych do zajęć szkolnych wprowadzić zajęcia fakultatywne: kultura regionu. Należy wcześniej napisać stosowny program, podręcznik.	Nie ma takiej praktyki oświatowej w Polsce. Ale Podlasie mogłoby zainicjować takie novum. Tak zróżnicowanego społeczeństwa pod względem etnicznym, kulturowym nie ma w całej Polsce. To walor Podlasia, który należy wykorzystać.	niewzględniona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie dokumentu strategicznego
48	Instytucja	Towarzystwo Historyczne im. Piotra Bańkowskiego w Wysokiem Mazowieckiem	Cel strategiczny: Partnerski region	Cel operacyjny 3.2 Kapitał społeczny	Główne kierunki interwencji: p.2. Wzmacnianie tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowej.	1. Rekonstrukcja dwóch wczesnośredniowiecznych grodzisk w Święcku Strumianach i Wnorach Wypychach.	Należy reaktywować pamięć osadnictwa na tych ziemiach rycerstwa z Mazowsza. To najstarsze zabytki w powiecie wysokomazowieckim	niewzględniona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie dokumentu strategicznego

49	Institucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 4	Słabe strony – środowisko przyrodnicze i infrastruktura	13	Dodanie zapisu: niski poziom retencji wód powierzchniowych	Proponowany zapis powinien zostać dodany jako zagrożenie, jednak w analizie SWOT w zakresie środowisko przyrodnicze i infrastruktura nie zostały wskazane żadne zagrożenia. Potrzebne są systemowe działania w zakresie gospodarki wodnej, które poprawią retencję wód i zabezpieczą przed powodzią. Mała i duża retencja ochroni przed skutkami suszy, ale również zapobiegnie podtopieniom i powodziom. W Grajewie została zdiagnozowana potrzeba budowy zbiornika retencyjnego.	niewzględzona	Pomimo braku zapisów w analizie SWOT dotyczącego niskiego poziomu retencji, strategia odnosi się do tego problemu m.in. w celu operacyjnym 2.3 oraz w opisie OSI nr 6.
50	Institucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 5	Słabe strony – środowisko przyrodnicze i infrastruktura	13	Dodanie zapisu: niewystarczające wsparcie finansowe na działania związane z rewitalizacją	Uzupełnienie słabych stron województwa w wymienionym zakresie jest istotne ze względu na zbyt małe wsparcie finansowe na działania rewitalizacyjne. Zapotrzebowanie na dofinansowanie w zakresie niwelowania sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych jest ogromne. Wskazuje na to duże zainteresowanie konkursem w ramach działania 8.5 Rewitalizacja z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014- 2020. Wielu wnioskujących nie otrzymało niezbędnego dofinansowania na wyprowadzenie miast z sytuacji kryzysowych przez rozwiązania reagujące na główne problemy obszaru, w tym: degradację zabudowy oraz wykluczenie społeczne i gospodarcze mieszkańców. To świadczy o celowości kontynuacji działań rewitalizacyjnych w przyszłości i zapewnienie na ten cel odpowiednio wysokich środków finansowych.	niewzględzona	Zbyt szczegółowy zapis na poziomie Strategii. Jak wskazano w rozdziale 7.4 Ramy finansowe nie jest przesądzone budżet oraz zakres wsparcia z funduszy UE na kolejną perspektywę finansową.

51	Instytucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 6	6.2 Obszary strategicznej interwencji	52	Strategia powinna zawierać zapisy, które będą dawały możliwość pozyskiwania środków dedykowanych na finansowanie inwestycji kluczowych w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze.	W Strategii zaakcentowano problematykę rozwoju średnich miast. Uwzględnienie Grajewa w grupie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze daje szansę na jego rozwój, chociażby poprzez możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych z programów ponadregionalnych (przy założeniu, że tylko dla tych miast będą dedykowane specjalne programy). Bez wsparcia finansowego i dialogu z samorządowcami trudno będzie o rozwój i poprawę sytuacji gospodarczej w tych ośrodkach. Sugeruję rozważenie przez samorząd województwa wprowadzenia dedykowanych środków finansowych i działań wspierających miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze, pozwalających na ich funkcjonowanie i rozwój.	niezasadna	Wskazanie w Strategii OSI Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze daje możliwość kierowania środkami finansowymi do tych obszarów.
52	Instytucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 5	Cel operacyjny 2.3	38	Uwzględnienie kwestii organizacji sieci dróg lokalnych w odniesieniu do dróg krajowych	Po wybudowaniu Via Baltica, obecna droga krajowa nr 61 straci swój charakter. Czy samorząd województwa posiada wiedzę, kiedy się to stanie i jaką kategorię będzie miała ta droga?	niewzględniona	Uwaga nie dotyczy projektu Strategii.
53	Instytucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 5	Cel operacyjny 2.3	38	Ujęcie w Strategii problematyki rozwoju trasy kolejowej Rail Baltica z uwzględnieniem istniejącej sieci dróg w Grajewie	Rozbudowa trasy kolejowej Rail Baltica spowoduje duże utrudnienia w mieście. Zwiększenie ruchu pociągów w powiązaniu z układem komunikacyjnym miasta (skrzyżowanie dróg krajowych nr 61 i nr 65 położonych w sąsiedztwie przejazdu kolejowego) stworzy problemy w zakresie płynności ruchu i bezpieczeństwa w mieście. Aby temu zapobiec, należy zapewnić bezkolizyjność trasy kolejowej z siecią dróg krajowych m.in. poprzez wprowadzenie rozwiązań typu wiadukt, czy tunel. Brak bezkolizyjnego skrzyżowania z linią kolejową pogłębi i tak już istniejące utrudnienia komunikacyjne w mieście. Trasa kolejowa, dostosowana do potrzeb istniejącej sieci dróg, jest bardzo istotna z punktu funkcjonowania i rozwoju Grajewa.	niewzględniona	Zapisy zbyt szczegółowe na poziomie Strategii. Schematyczny przebieg trasy Rail Baltica został wskazany na mapie nr 9. Szczegółowe rozwiązania mogą być wskazane w dokumentach branżowych.

54	Institucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 5	Główne kierunki interwencji	28	Rozwój i dofinansowanie działań zmniejszających niską emisję	Należy zapewnić więcej środków przeznaczonych na niskoemisyjną przestrzeń miejską: termomodernizację budynków użyteczności publicznej i budynków komunalnych, eliminowanie niskiej emisji, zieloną i błękitną infrastrukturę (parki i tereny rekreacyjne w mieście z wykorzystaniem fontanny z retencją, placów wodnych, ogrodów deszczowych itp.). Działania w tym zakresie są priorytetowe w skali całego kraju. W Grajewie obserwuje się duże zapotrzebowanie społeczne na inwestycje z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.	niezasadna	W Strategii wskazano działania na rzecz zmniejszenia niskiej emisji, m.in. w celu operacyjnym 1.4 i 2.3.
55	Institucja	Urząd Miasta Grajewo				Decentralizacja usług rządowych, decentralizacja władzy publicznej	Należy ułatwić przekazywanie/scedowanie władzy na mniejsze ośrodki.	niezasadna	Wskazano w Strategii jako szansę.
56	Institucja	Urząd Miasta Grajewo	Rozdział 5	Cel operacyjny 2.3 Główne kierunki interwencji	40	Postuluję o wpisanie działań kierowanych do osób z niepełnosprawnościami i zapewnienie środków finansowych na ograniczenie barier architektonicznych i komunikacyjnych w celu zapewnienia tym osobom pełnoprawnego uczestnictwa w życiu społecznym i zaspokojenie ich potrzeb we wszystkich obszarach życia	Starzenie się społeczeństwa, obok depopulacji, staje się obecnie jednym z głównych problemów małych i średnich miastach. W Grajewie został dostrzeżony problem dyskryminacji i marginalizacji seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. Należy zwiększyć szanse na ich samodzielne i niezależne funkcjonowanie. Obecnie barierą stanowi brak odpowiednich środków finansowych na realizację działań skierowanych do osób o szczególnych potrzebach.	niezasadna	Kwesta działań kierowanych do osób z niepełnosprawnościami została wskazana w Strategii m.in. w celu operacyjnym 2.2 i 2.3.

57	Institucja	Klaster Energii Energetyczne Grajewo	Rozdz. 5.1 cel operacyjny 1.4	Wykorzystanie polityk prowadzonych przez UE oraz rząd Polski do przeprowadzenia rewolucji energetycznej, która doprowadzi nie tylko do wzrostu udziału energii odnawialnej (OZE) w ogólnym zużyciu energii, ale również sprawi, że właścicielami zdecentralizowanych źródeł energii będą podlascy mieszkańcy i przedsiębiorcy.	27	Uzupełnienie treści o zapis: poprzez wspieranie inicjatyw klastrów energii, przedsiębiorców i mieszkańców województwa doprowadzi się do znacznego zwiększenia produkcji energii elektrycznej i do zrównoważenia wielkości wytwarzanej i zużywanej energii w województwie.	Z diagnozy strategicznej wynika duży niedobór energii produkowanej w województwie w stosunku do energii zużywanej. Konieczne jest promowanie działań zmierzających do zbilansowania wielkości wytwarzania i zużycia energii.	niewzględniona	Proponowany zapis stanowi de facto uszczegółowienie istniejącego zapisu.
58	Institucja	Klaster Energii Energetyczne Grajewo	Rozdz. 5.1 Cel operacyjny 1.4	Potencjały 1. Warunki przyrodnicze i gospodarcze do rozwoju sektorów OZE (głównie energia z biomasy i energia słoneczna) 2. Dotychczasowe doświadczenia w wykorzystywaniu OZE 3. Pozytywne nastawienie mieszkańców do OZE	28	Uzupełnienie treści o zapis: 4. Działalność klastrów energii	Należy docenić powstawanie inicjatyw klastrów energii i promować ich działania	niewzględniona	Działania przewidziane dla klastrów energii są ujęte m.in. w celu operacyjnym 1.4.

59	Institucja	Klaster Energii Energetyczne Grajewo	Rozdz. 5.1 Cel operacyjny 1.4	Wyzwania 1. Transformacja energetyczna pozwalająca na zapewnienie regionowi bezpieczeństwa energetycznego	28	Uzupełnienie treści o zapis: 2. Tworzenie w ramach działania klastrów energii lokalnych operatorów systemów dystrybucji (OSD)	Konieczność tworzenia podstaw formalno- prawnych do tworzenia lokalnych systemów energetycznych	niewzględniona	Proponowany zapis jest zbyt szczegółowy na poziom Strategii. Ponadto tworzenie podstaw formalno - prawnych nie jest w kompetencji regionu.
60	Institucja	Klaster Energii Energetyczne Grajewo	Rozdz. 5.1 Cel operacyjny 1.4	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy; 2. Mieszkańcy; 3. Samorządy; 4. Inne instytucje publiczne; 5. Organizacje społeczne.	28	Uzupełnienie treści o zapis: 6. Klastry energii	Konieczność wskazania potencjalnie dużej roli klastrów energii w realizacji głównego kierunku interwencji - „wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE) i energetyki rozproszonej”	uwzględniona	Dodano zapis.
61	Institucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	1.Misja	W wymiarze społecznym dąży do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionu w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców	5	W wymiarze społecznym dąży do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionu w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska i wysokiej jakości usług publicznych, usług pielęgnacyjno– opiekuńczych wobec osób starszych, niesamodzielnych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców	Oprócz usług publicznych podlaskie dysponuje wysokiej jakości usługami pielęgnacyjno – opiekuńczymi. Region posiada wiele szkół kształcących na kierunku pielęgniarstwo , co przekłada się na potencjał w tym zakresie, który należy wykorzystać.	niewzględniona	Zbyt szczegółowy zapis na poziomie dokumentu strategicznego.

62	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w Łomży	4. Analiza SWOT/cechy województwa/społeczeństwo/słabe strony	Zmniejszający się potencjał ludnościowy, w tym na skutek drenażu wykwalifikowanej kadry starzenie się społeczeństwa, w tym zasobów pracy niski poziom dochodów ludności niska skłonność mieszkańców regionu do uczestnictwa w strukturach organizacji społecznych słaby i nierównomierny dostęp do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w sektorze publicznym	12	Zmniejszający się potencjał ludnościowy, w tym na skutek drenażu wykwalifikowanej kadry starzenie się społeczeństwa, w tym zasobów pracy niski poziom dochodów ludności niska skłonność mieszkańców regionu do uczestnictwa w strukturach organizacji społecznych słaby i nierównomierny dostęp do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w sektorze publicznym słaby i niewystarczający dostęp do placówek zabezpieczających opiekę osobom starszym, niesamodzielnym w warunkach stacjonarnych i domowych.	Brak w regionie i subregionie Łomży odpowiedniej ilości miejsc/łóżek w opiece długoterminowej w stosunku do zapotrzebowania na taki rodzaj usług, szczególnie w obszarze usług publicznych. Wskazane jest aby większy odsetek usług był realizowany w warunkach domowych.	niewzględniona	Pomimo braku zapisu w SWOT uwzględniono działania w tym zakresie w celu operacyjnym 2.2
63	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji	Innowacje społeczne jako forma rozwiązywania wyzwań społeczno – gospodarczych (starzenie się społeczeństwa, rewolucja cyfrowa, zmiany klimatu, konieczność ciągłego dostosowywania kompetencji mieszkańców i inne)	23	Innowacje społeczne jako forma rozwiązywania wyzwań społeczno – gospodarczych (starzenie się społeczeństwa i związana z tym konieczność dostosowania form wsparcia osób starszych i niewydolnych opiekunów, rewolucja cyfrowa, zmiany klimatu, konieczność ciągłego dostosowywania kompetencji mieszkańców i inne).	Obszar gerontologii ulega ciągłej ewaluacji, stąd konieczność dostosowania odpowiednich form wsparcia wobec osób starszych. Następuje wydłużenie długości życia, zróżnicowanie wydolności i sprawności organizmu osób starszych, co pociąga za sobą konieczność różnorodnego doboru form wsparcia wobec osób starszych i niewydolnych opiekunów.	niewzględniona	Zbyt szczegółowy zapis na poziomie Strategii.

64	Institucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy; 2. Mieszkańcy; 3. Samorządy; 4. Inne instytucje publiczne, w tym obiekty użyteczności publicznej.	27	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy; 2. Mieszkańcy; 3. Samorządy; 4. Inne instytucje publiczne, w tym obiekty użyteczności publicznej; 5. Organizacje pozarządowe.	Organizacje pozarządowe są właścicielami budynków w których prowadzą działalność statutową i wskazane byłoby, aby miały również możliwość uczestniczenia w modernizacji swoich budynków w zakresie energetyki i odnawialnych źródeł energii.	niezasadna	W celu operacyjnym 1.4 w kluczowych interesariuszach wskazano szersze pojęcie - organizacje społeczne.
65	Institucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 1.5. E - podlaskie	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy; 2. Mieszkańcy; 3. Samorządy; 4. Inne instytucje publiczne rozwijające cyfrowy dostęp do usług.	28	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy; 2. Mieszkańcy; 3. Samorządy; 4. Inne instytucje publiczne rozwijające cyfrowy dostęp do usług; 5. Organizacje pozarządowe.	Umożliwi to organizacjom pozarządowym poprawę jakości świadczonych usług w szczególności równy dostęp do Internetu przez sieć szerokopasmową.	uwzględniona	Dodano zapis.

66	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	Potencjały: 1. Rozwinięty system szkół branżowych 2. Znaczne inwestycja w szkołach branżowych województwa podlaskiego w perspektywie finansowej 2014 – 2020 3. System szkolnictwa podstawowego, średniego, branżowego, wyższego, który może zostać wykorzystany do upowszechniania wysokiej jakości edukacji cyfrowej oraz kształcenia ustawicznego 4. Rozwijający się sektor firm IT oraz inne branże wymagające pracowników o wysokich kwalifikacjach	33	Potencjały: 1. Rozwinięty system szkół branżowych 2. Znaczne inwestycja w szkołach branżowych województwa podlaskiego w perspektywie finansowej 2014 – 2020 3. System szkolnictwa podstawowego, średniego, branżowego, wyższego, który może zostać wykorzystany do upowszechniania wysokiej jakości edukacji cyfrowej oraz kształcenia ustawicznego 4. Rozwijający się sektor firm IT oraz inne branże wymagające pracowników o wysokich kwalifikacjach 5. Rozwinięty system kształcenia podyplomowego podnoszący umiejętności i kwalifikacje pracowników różnych sektorów np. medycznego	W regionie łomżyńskim oraz województwa podlaskiego istnieje wielu organizatorów kształcenia podyplomowego, co stanowi duży potencjał, który można wykorzystać w rozwoju kompetencji mieszkańców.	niewzględzona	Dodanie zapisu jest niezasadne, gdyż tym samym nie zostaną wskazane inne potencjalne obszary kształcenia podyplomowego.
67	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	Główne kierunki interwencji: 1. Szkolnictwo wyższe na potrzeby inteligentnych specjalizacji regionu	34	Główne kierunki interwencji: 1. Szkolnictwo wyższe (przed i podyplomowe) na potrzeby inteligentnych specjalizacji regionu	Wsparcie działań podnoszących kompetencje w obszarze i przed i podyplomowym w oparciu o analizy poszczególnych regionów województwa podlaskiego, przełoży się na wzrost jakości kapitału ludzkiego. Ma to szczególne znaczenie w obszarze nauk o zdrowiu, kierunku pielęgniarstwo, gdzie ciągły postęp w medycynie wymusza podnoszenie kompetencji pielęgniarek i położnych.	niewzględzona	Uszczegóławianie jest niezasadne. Obecny zapis obejmuje szeroko rozumiane szkolnictwo wyższe.

68	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	Kluczowi interesariusze interwencji: 6. Organizacje społeczne	34	Kluczowi interesariusze interwencji: 6. Organizacje społeczne i pozarządowe	Jednostkami prowadzącymi szkolenia podyplomowe w obszarze nauk o zdrowiu, kierunku pielęgniarstwo są również organizacje pozarządowe, które posiadają duży potencjał i doświadczenie w tym zakresie	niezasadna	W Strategii użyto szerszego pojęcia.
69	Instytucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w Łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Główne kierunki interwencji: 1. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej oraz różnych form transportu; 2. Rozwój funkcji węzła komunikacyjnego w transporcie osobowym i towarowym; 3. Rozwój i modernizacja infrastruktury i przestrzeni dla usług medycznych i związanych w starzeniem się społeczeństwa; 4. Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej i kulturowej; 5. Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska i	38	Główne kierunki interwencji: 1. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej oraz różnych form transportu; 2. Rozwój funkcji węzła komunikacyjnego w transporcie osobowym i towarowym; 3. Rozwój i modernizacja infrastruktury i przestrzeni dla usług medycznych i związanych w starzeniem się społeczeństwa; 4. Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej i kulturowej; 5. Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska i przestrzeni dla gospodarki o obiegu zamkniętym; 6. Działania związane z zapobieganiem i ograniczaniem zmian klimatu; 7. Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych; 8. Wsparcie działań rewitalizacyjnych i związanych z odnową wsi; 9. Wsparcie rozwoju	Dodanie tak sformułowanego zapisu umożliwi dokonanie modernizacji i dostosowanie budynku i przestrzeni, który będzie przeznaczony do udzielania określonych usług medycznych – społecznych, ale jest budynkiem w którym takie świadczenia nie są udzielane, np. budynki po byłych ośrodkach zdrowia, szkołach, które wymagają modernizacji i dostosowania przed rozpoczęciem użytkowania na rzecz usług medycznych – społecznych.	niezasadna	Proponowany zapis zawiera się w kierunku interwencji nr 3.

				<p>przestrzeni dla gospodarki o obiegu zamkniętym;</p> <p>6. Działania związane z zapobieganiem i ograniczaniem zmian klimatu;</p> <p>7. Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych;</p> <p>8. Wsparcie działań rewitalizacyjnych i związanych z odnową wsi;</p> <p>9. Wsparcie rozwoju nowoczesnych przestrzeni dla biznesu (m.in. tereny inwestycyjne, przestrzenie coworkingowe, inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo – technologiczne i przemysłowe).</p>		<p>nowoczesnych przestrzeni dla biznesu (m.in. Tereny inwestycyjne, przestrzenie coworkingowe, inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo – technologiczne i przemysłowe);</p> <p>10. Dostosowanie i modernizacja istniejącej infrastruktury i przestrzeni do rozpoczęcia świadczenia usług medyczno – społecznych na rzecz osób starszych i niewydolnych opiekuńczo.</p>			
--	--	--	--	---	--	---	--	--	--

70	Institucja	Stowarzyszenie Pielęgniarek i Położnych na rzecz rozwoju, promocji i doskonalenia zawodowego w łomży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego/cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Mieszkańcy; 2. Samorządy; 3. Przedsiębiorcy; 4. Instytucje i organizacje świadczące usługi publiczne; 5. Instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska.	39	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Mieszkańcy; 2. Samorządy; 3. Przedsiębiorcy; 4. Instytucje i organizacje świadczące usługi publiczne; 5. Instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska; 6. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych nie świadczące usług publicznych.	W przypadku dopuszczenia zapisu lp. 9 wskazane jest ująć w zapisach interesariuszy w tym organizacji pozarządowych, które nie świadczą usług publicznych, ale w momencie dostosowania posiadanego budynku takie usługi będą świadczyć.	uwzględniona	Dodano w kluczowych interesariuszach w celu 2.3. bardziej uniwersalny zapis, tj. organizacje społeczne.
71	Institucja	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim – działający przy ROPS w Białymstoku	7.1 Zasady realizacji	Subsydiarność – realizacja interwencji publicznej jest prowadzona przez różne podmioty na poziomie gwarantującym jej najwyższą efektywność. Każde działanie jest zaprogramowane i realizowane na możliwie najniższym, ale jednocześnie efektywnym dla danego zagadnienia, poziomie administracyjnym.	60	Subsydiarność – realizacja interwencji publicznej jest prowadzona przez różne podmioty na poziomie gwarantującym jej najwyższą efektywność. Każde działanie jest zaprogramowane i realizowane na możliwie najniższym, ale jednocześnie efektywnym dla danego zagadnienia, poziomie administracyjnym i społecznym.	Zasada opisana w projekcie Strategii to zasada decentralizacji, a nie subsydiarności. W zasadzie subsydiarności kluczowym elementem jest umożliwienie podejmowania działań przez samych członków społeczności i ich organizacje i włączanie działań z poziomu administracji publicznej (od możliwie najniższego poziomu) dopiero wtedy, kiedy nie mogą być one zrealizowane na niższym (społecznym) poziomie. Za encyklopedia.pwn.pl: subsydiarność [łac. Subsodium 'pomoc', 'wsparcie'], idea subsydiarności głosi, że każda władza, a w szczególności władza polityczna powinna mieć znaczenie pomocnicze (wspierające) i pobudzające w stosunku do wysiłków podejmowanych przez autonomiczne i samodzielne jednostki, które ją ustanowiły (aspekt pozytywny subsydiarności). Gdziekolwiek jest to możliwe i konieczne, państwo nie powinno odbierać ludziom władzy (rodzicielskiej, służbowej, politycznej na wszystkich szczeblach), którą są oni w stanie sprawować z własnej woli i za pomocą własnych środków, i za której pośrednictwem mogą z pożytkiem realizować się zarówno dla interesu ogółu, jak i własnego (aspekt negatywny	niewzględniona	Zasada oparta na definicji z Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego dotyczy prowadzenia polityki rozwoju

							subsydiarności). Naczelnym motywem każdej społecznej interwencji winno być niesienie pomocy członkom społeczeństwa, a nie zastępowanie bądź niszczenie ich własnej aktywności.		
72	Institucja	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim – działający przy ROPS w Białymstoku	7.1 Zasady realizacji		60	<p>Społeczna odpowiedzialność – oznacza uwzględnienie w procesie realizacji strategii interesów społecznych i relacji z różnymi grupami interesariuszy, w tym grupami marginalizowanymi. Poprzez wrażliwe społecznie decyzje zakupowe, inwestycyjne czy zatrudnieniowe możliwe będzie kreowanie lepszej rzeczywistości społecznej i dobrostanu społecznego. Rozwijania zasady społecznej odpowiedzialności także wśród mieszkańców przyczyni się do wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego, w którym każda osoba ma wpływ na toczące się na różnych poziomach procesy decyzyjne i działania, a odpowiedzialni, aktywni obywatele kreują zmianę w jakości życia w społeczeństwie.</p>	<p>Zasada społecznej odpowiedzialności (obok zasady poszanowania środowiska przyrodniczego) jest filarem, na którym opiera się zrównoważony rozwój, stanowiący podstawę europejskich i krajowej strategii. Powinna zatem znaleźć swoje odzwierciedlenie w Strategii woj. podlaskiego.</p>	niewzględzona	Przywołane w uwadze aspekty są ujęte w Strategii w rozdziale 7.1 Zasady realizacji w zasadzie "partnerstwo" oraz m.in. w celu operacyjnym 3.2

73	Instytucja	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim – działający przy ROPS w Białymstoku	Cel operacyjny 3.2 Kapitał społeczny	Brak zapisu	44	Do głównych kierunków interwencji należałoby dodać zapisy mówiące o przedsiębiorstwach społecznych, podmiotach ekonomii społecznej, inicjowanie powiązań i sieci klastrów przedsiębiorstw społecznych.	<p>Należy zwrócić uwagę na kwestie związane nie tylko z zakładaniem nowych organizacji pozarządowych co jest oczywiście słuszne z uwagi na fakt, że w województwie podlaskim odsetek NGO's w przeliczeniu na liczbę mieszkańców jest najniższy w Polsce. Jednocześnie mamy najniższy wskaźnik pozyskiwania z zewnątrz województwa środków na cele statutowe i na rozwój organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw społecznych podmiotów ekonomii społecznej.</p> <p>Należy profesjonalizować trzeci sektor poprzez podnoszenie kapitału społecznego w zakresie uprzedsiębiorczania i ekonomizowania organizacji społecznych.</p> <p>Docelowo podmioty z trzeciego sektora jeśli mają się rozwijać, podnosić kompetencję, wiedzę i kwalifikacje, a nie tylko być lub powstawać powinny mieć jasno określone i sprecyzowane możliwości rozwijania przedsiębiorczości, które będą wyzwaniem na najbliższe lata określone w Strategii Województwa.</p> <p>Dopiero taki kierunek pozwoli na budowanie siły i potencjału organizacji społecznych, które będą stawały się samodzielne, niezależne od źródeł finansowania ze środków publicznych.</p> <p>Dopiero samodzielność finansowa płynąca z świadczenia odpłatnych usług czy wytwarzanych produktów przyczyni się do uwiarygodnienia organizacji pozarządowych, społecznych jako podmiotów, które warto prowadzić, realizować cele społeczne, wspierać potrzebujących, a jednocześnie rozwijać potencjał swoich członków i pracowników.</p>	nieuwzględniona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie strategicznym. Istniejące zapisy w Strategii w celu operacyjnym 3.2 i 2.2. umożliwiają zaproponowane działania.
----	------------	--	--------------------------------------	-------------	----	--	---	-----------------	---

74	Institucja	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim – działający przy ROPS w Białymstoku	Cel operacyjny 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości,		38	Należałoby dodać kierunek interwencji „rozwój usług prowadzonych w formach zdeinstytucjonalizowanych”	Potrzeba ta podyktowana jest zapisami w nadrzędnych dokumentach strategicznych oraz wynika z założeń na nową perspektywę w zakresie włączenia społecznego	niezasadna	Aspekt deinstytucjonalizacji ujęto w opisie celu.
75	Institucja	Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	2-Podlaskie 2030 – wizja rozwoju	Na bazie walorów środowiska i najnowocześniejszych technologii rozwijać się będzie rolnictwo ekologiczne i rolnictwo zrównoważone	7	Dodać: oraz zaawansowana turystyka przyrodnicza	Ten zapis odnosi się do wcześniejszego stwierdzenia, że „unikalnym zasobem regionu pozostanie zachowane w dobrym stanie środowisko przyrodnicze.” Rola środowiska nie może zatem ograniczać się wyłącznie do rolnictwa. Należy rozszerzyć znaczenie środowiska bardziej perspektywicznie, zgodnie z podtytułem tej sekcji. Turystyka jest jedną z najlepiej rozwijających się gałęzi gospodarki na świecie i może przynosić duże dochody	niewzględzona	Aspekt ujęty m.in. w celu 1.3 Lokalna przedsiębiorczość.
76	Institucja	Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	Z uwagi na czyste środowisko przyrodnicze należy wykorzystywać dobre warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego oraz lokalnego przetwórstwa produktów rolniczych, a także do rozwoju wybranych form turystyki.	25	Dodać: ze szczególnym uwzględnieniem jedyne w Podlasiu przyrodniczego obiektu światowego dziedzictwa UNESCO "Puszcza Białowieska"	Fakt posiadania na terenie województwa podlaskiego jedyne w tym regionie Obiektu Światowego Dziedzictwa , jak również jedyne w całej Polsce przyrodniczego OŚD powinien być silnie zaakcentowany w wielu miejscach Strategii. Jest to marka o światowej rozpoznawalności i ogromny potencjał rozwoju regionu niekoniecznie skoncentrowany wyłącznie w gminie Białowieża. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości w oparciu o OŚD jest możliwy w skali całego regionu. OŚD daje również silne narzędzie promocji całego regionu dla różnych gałęzi gospodarki.	częściowo uwzględniona	Ujęto w opisie OSI nr 6
77	Institucja	Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Przestrzeń wysokiej jakości oznacza w tym kontekście:	38	Należy dodać osobny punkt: - możliwość promocji regionu w oparciu o istnienie w regionie podlaskim jedyne w Polsce przyrodniczego obiektu światowego dziedzictwa UNESCO- "Puszcza Białowieska" oraz parki narodowe	j.w.	niewzględzona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie Strategii. Kwestia promocji województwa ujęta w Celu operacyjnym 3.4.

78	Institucja	Institut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	5. Cele rozwoju województwa podlaskiego cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Tabela: potencjały 2. Wysokiej jakości czyste środowisko	40	W punkcie 3, po słowie „przyrodnicze”, należy dodać: (w tym obecność jedyne w Polsce przyrodniczego obiektu światowego dziedzictwa - Puszcza Białowieska).	Czyste środowisko nie jest jedynym i najważniejszym potencjałem regionu. Nie jest również unikalne w Polsce (Mazury). Bardziej specyficznym potencjałem, wyróżniającym województwo podlaskie jest dobrze zachowane środowisko przyrodnicze, w tym jedyny w Polsce przyrodniczy obiekt światowego dziedzictwa, który jest jedynym w Europie lasem nizinnym o tym statusie. Atutem regionu jest też występowanie dziko żyjących stad żubra, dużych drapieżników, populacji ptaków wodno-błotnych, które przyciągają turystów.	niewzględzona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie Strategii. Kwestia promocji województwa ujęta w Celu operacyjnym 3.4.
79	Institucja	Institut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	5.2. Cele strategii a inteligentne specjalizacje województwa	Ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym OZE, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna).	50	Należy usunąć: efektywne przetwarzanie drewna należy dodać: - ekorozwój (np. Inżynieria ekologiczna, badania nad bioróżnorodnością, ekoturystyka)	Ponieważ „Strategia” w wielu miejscach odnosi się do „unikalnych wartości przyrodniczych regionu”, powołując się na „Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+” (str. 9), należy zaakcentować wartości przyrodnicze, w celu podkreślenia unikalnych walorów regionu.	niewzględzona	Zapisy pochodzą z aktualnego dokumentu RIS3.
80	Institucja	Institut Biologii Ssaków PAN w Białowieży	6.2. Obszary strategicznej interwencji	W obszarze przedsiębiorczości można liczyć na rozwój ekologicznych i zrównoważonych form produkcji rolniczej i powiązany z nimi rozwój przetwórstwa żywności wysokiej jakości.	59	Dodać: a w szczególności rozwój różnych form przedsiębiorczości i promocji regionu opartej o unikalne walory województwa, w tym obecności jedyne w Polsce przyrodniczego obiektu światowego dziedzictwa „Puszcza Białowieska”, czterech parków narodowych i unikatowych gatunków fauny i flory	Patrz pkt. 2 patrz również „mapa 17” w „strategii” pokazująca ogromną przewagę powierzchni obszarów przyrodniczo cennych nad obszarami wiejskimi w regionie. Pokazuje ona rzeczywisty potencjał Podlasia.	niewzględzona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie strategicznym. Te aspekty są ujęte w innej części opisu OSI nr 6

81	Instytucja	Gmina Hajnówka	2.3 (wskaźniki monitorowania)	Brzmienie wskaźnika celu operacyjnego 'przewozy pasażerskie (komunikacja miejska)'	6	'przewozy pasażerskie'	zwracamy się z prośbą o usunięcie zapisu (komunikacja miejska). Postulowane rozwiązanie umożliwi realizację przedsięwzięć z zakresu usług komunikacyjnych także na obszarach wiejskich.	niewzględzona	Wskaźnik jest zgodny z metodologią GUS i obrazuje efekt działań w ramach jednego z kierunków interwencji i nie ogranicza możliwości realizacji przedsięwzięć z zakresu rozwoju usług komunikacyjnych również na obszarach wiejskich.
82	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cechy województwa	Środowisko przyrodnicze i infrastruktura słabe strony	13	Propozycja zapisu: działania w zakresie gospodarki wodnej poprawiającej retencję wód i zabezpieczających przed suszą i powodzią. Budowa zbiorników retencji i/lub systemów retencji - zbiorników działających uzupełniająco na terenach przyległych gmin.	Niski poziom retencji wód powierzchniowych. Niewystarczająca liczba małych i dużych zbiorników retencyjnych.	niewzględzona	Zbyt szczegółowe zapisy na poziomie strategicznym.
83	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 2.1 Kompetentni mieszkańcy	2. Szkolnictwo zawodowe dopasowane do potrzeb rynku pracy, współpracujące w procesie kształcenia z pracodawcami;	35	Propozycja zapisu: realizacja Zintegrowanej Strategii Umiejętności tworzenie możliwości i warunków do rozwoju umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia; rozwój usług społecznych;	Potencjał mieszkańców, ich wiedza oraz kompetencje kulturowe, społeczne i zawodowe, a także łączące ich poczucie wspólnoty stanowią podstawę dalszego rozwoju podlaskiego.	niewzględzona	Zbytne uszczegółowienie już istniejących zapisów w tym zakresie, m.in.. w celu operacyjnym 2.1 i 2.2.

84	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	W Strategii powinny być zapisy dotyczące rozwoju infrastruktury kolejowej i dostępowej		Propozycja zapisu: rozwój infrastruktury kolejowej - dostępu drogowego do tras kolejowych (dworce przystanki na trasie kolejowej w poszczególnych gminach).	Wsparcie środków rządowych oraz Samorządu Województwa Podlaskiego jest niezbędne aby skomunikować gminy z koleją i infrastrukturą drogową. Uzupełnienie inwestycji kolejowych CPK.	niezasadna	Wskazane zagadnienia zostały ujęte w projekcie Strategii, w szczególności w celu operacyjnym 2.3. Szczegółowe rozwiązania dotyczące rozwoju wskazanej infrastruktury będą przedmiotem dokumentów branżowych.
85	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	Rozwój inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałania skutkom suszy		Propozycja zapisu: realizacja strategicznych inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej oraz innej infrastruktury służącej retencjonowaniu wód.	Dzięki efektywnemu wykorzystaniu środków UE możliwe będzie zrealizowanie wielu strategicznych inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej obok niezbędnych nowych inwestycji – konserwacja istniejących.	uwzględniona	Rozszerzono zapis w głównym kierunku interwencji nr 6 w celu operacyjnym 2.3.
86	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	Uwzględnienie w Strategii inwestycji realizowanych wspólnie przez samorządy -		Propozycja zapisu: kształtowanie oferty turystycznej w oparciu o rzekę Narew - dofinansowywanie działań inwestycyjnych i społecznych zwiększaniu potencjałów i aktywizacji lokalnych społeczności, poprzez tworzenie wysokiej jakości produktu, opartego o walory krajoznawcze, kulturowe i ekologiczno-turystyczne, którego kręgosłupem/elementem scalającym jest rzeka Narew i jej dopływy.	łomżyńskie Forum Samorządowe oraz stowarzyszenie gmin górnej Narwi podpisało listopada 2019r. Porozumienie o realizacji produktu turystycznego z roboczą nazwą „Naturalnie z Narwią”. Do realizacji projektu przystąpiły również: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej, Podlaska Regionalna Organizacja Turystyczna, parki krajobrazowe i Narwiański Park Narodowy, lokalne grupy działania oraz Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Do inicjatywy zaproszono samorządy niezrzeszone z naszymi organizacjami m.in.: Bielsk Podlaski, Michałowo, Wizna, Piątnica. Planujemy poszerzenie inicjatywy o Związek Gmin Pisa-Narew	niewuważalna	W projekcie Strategii zawarto kilka odwołań do rozwoju turystyki w oparciu wykorzystania walorów przyrodniczych oraz współpracy samorządów w tym zakresie, m.in. w celach operacyjnych 1.3 i 3.3.

87	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	Polepszenie warunków środowiskowych dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i turystyki zrównoważonej, przyrodniczej, w tym walorów środowiskowych.		Dostosowanie terminologii w tym zapisie. Tj. Poszerzenie zakresu słowa „ekologiczny” o znacznie szerszą definicję tj. „zrównoważony”.	Istotne jest wdrażanie rozwiązań ekologicznych, ale także zrównoważonych związanych m.in. Ze wspieraniem lokalnych inicjatyw i angażowaniu lokalnych społeczności.	nieuwzględniona	W projekcie Strategii, m.in. w Celu operacyjnym 1.3, odwołanie do rolnictwa ekologicznego i zrównoważonego.
88	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	4. Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i lokalne produkty turystyczne.		Propozycja zapisu: rozwój infrastruktury turystycznej, w tym obiektów noclegowych, kempingów i atrakcji turystycznych w oparciu o walory przyrodnicze i lokalne produkty turystyczne propozycja zapisu: dobra dostępność komunikacyjna do terenów atrakcyjnych turystycznie	Duża część województwa to obszary chronione, charakteryzuje się dużym potencjałem turystycznym. Szersze wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego w rozwoju funkcji turystycznej województwa. Rozwój infrastruktury turystycznej tworzonej zgodnie z filozofią zrównoważonego rozwoju pozwoli na rozwój gospodarczy tych obszarów przy zachowaniu ich naturalnych walorów	nieuwzględniona	Propozycja zbyt szczegółowych zapisów.
89	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie	Główne kierunki interwencji	29	Propozycja zapisu: dostęp do infrastruktury informacyjnej, monitoringu i analizy rozwoju regionu - Big Data.	Systemy informacji naukowej, technicznej i statystycznej jako bazy danych i informacji wspomagających administrację, biznes, analityków, naukowców.	nieuwzględniona	Proponowane zapisy zawierają się w kierunku interwencji nr 5 w celu operacyjnym 1.5.
90	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne	Uwaga ogólna		Propozycja zapisu: wspieranie i promowanie mechanizmów współpracy porozumień i partnerstw samorządowych. Wzmacnianie form współpracy pomiędzy grupami interesariuszy – samorządów.	Zarządzanie rozwojem z uwzględnieniem nowych mechanizmów współpracy między samorządowej. Samorządy zawierają porozumienia o wzajemnej współpracy, budują wspólne strategie rozwoju, opierając się o potencjały i szanse o strategicznym znaczeniu społeczno- gospodarczym. Tworzenie platformy współpracy, przez kilka gmin, jest nowoczesnym i strategicznym modelem rozwoju społeczno - gospodarczego. Synergia współpracy ma większe oddziaływanie ponadlokalne aniżeli tradycyjne antagonizmy lokalne. Umożliwia szerokie wykorzystanie zasobów i potencjału regionu, a także uspołnienie cele i kierunki rozwoju subregionów.	nieuwzględniona	W celu operacyjnym 3.3 główny nacisk położono na rozwój współpracy międzynarodowej i ponadregionalnej, zaś podnoszony aspekt jest wskazany w celu operacyjnym 3.1.

91	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne	Uwaga ogólna		Propozycja zapisu: wzmacnianie ponadlokalnych i ponadregionalnych rozwojowych powiązań społeczno-gospodarczych w oparciu o subregionalne miasta województwa podlaskiego	Rekomendacja samorządów wynikająca z bieżących i przewidywanych potrzeb rozwojowych oraz problemów społeczno-gospodarczych.	niewzględzona	W celu operacyjnym 3.3 główny nacisk położono na rozwój współpracy międzynarodowej i ponadregionalnej. Jednocześnie podnoszony aspekt jest zawarty w OSI Subregionalne ośrodki wzrostu, gdzie wskazano na istotność wdrażania wszystkich celów operacyjnych wchodzących w skład celu strategicznego 3. Partnerski region.
92	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.1. Przemysły przyszłości	Główne kierunki interwencji:	21	Propozycja zapisu: wspieranie i tworzenie sprawnych i kompetentnych instytucji/podmiotów otoczenia biznesu na poziomie powiatowym.	Institucje otoczenia biznesu występują w Strategii jako interesariusze. Ważne jest, aby przedsiębiorczość była wspierana w różnych formach i na różnych poziomach w szczególności wypełniające lukę w podaży usług dla firm na poziomie lokalnym powiatowym i gminnym. Potraktowanie instytucji/podmiotów otoczenia biznesu jako inwestycji w przedsiębiorczość	niewzględzona	Wsparcie instytucji otoczenia innowacyjnej gospodarki na wszystkich poziomach zostało ujęte w kierunkach interwencji w celu operacyjnym 1.2.
93	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.1. Przemysły przyszłości	Główne kierunki interwencji	21	Propozycja zapisu: wzmacnianie relacji na linii biznes - nauka - organizacje pozarządowe/ społeczne. Promowanie kooperacji.	NGO prowadzą działania edukacyjne na rzecz kadr przedsiębiorstw, organizując kursy zawodowe i podnoszące kwalifikacje. Mają wpływ na rozwój przedsiębiorczości lokalnej poprzez działania integracyjne zmierzające do budowania kooperacji pomiędzy przedsiębiorcami wokół branż lub tematów (np. Turystyka).	niewzględzona	Wśród kluczowych interesariuszy w tym celu operacyjnym zostały wskazane organizacje wspierające relacje biznes – nauka – instytucje otoczenia biznesu, bez względu na ich formę organizacyjno-prawną. Ponadto kwestie udziału NGO w działaniach edukacyjnych na rzecz kadr przedsiębiorstw zostały wskazane w Celu operacyjnym 2.1 i 2.2 (organizacje społeczne

									jako kluczowi interesariusze interwencji).
94	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie	Uwaga ogólna		Propozycja zapisu: wzmocnienie roli i stosowanie rozwiązań ICT we wszystkich celach strategicznych.	Siłą napędową branży ICT będą w przyszłości rozwiązania mobilne i przetwarzanie danych w chmurze. Sektor technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) to w chwili obecnej jedna z bardziej dynamicznie rozwijających się branż w kraju.	niewzględniona	W rozdziale 5.2 wskazano, że ICT występuje w każdym z sektorów zaliczanych do inteligentnych specjalizacji jako dostawca różnych usług i rozwiązań. Branża ICT stanowić może zatem inteligentną specjalizację w ujęciu horyzontalnym.
95	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	Kluczowi interesariusze interwencji	26	Propozycja zapisu: organizacje pozarządowe	Problematyka przedsiębiorczości rzadko jest priorytetem jest w kontekście kontaktów z organizacjami pozarządowymi. Istnieje niewykorzystany potencjał do rozwoju tej współpracy między samorządami a sektorem NGO.	niewzględniona	Wymieniono tylko kluczowych interesariuszy interwencji, a wśród nich instytucje otoczenia biznesu. Natomiast nie wyklucza to wskazania innych NGO w dokumentach programowych w działaniach przyczyniających się do realizacji celu operacyjnego 1.3.
96	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	Brak jasnego umiejscowienia OSI w hierarchii celów strategicznych		OSI obejmują duży teren województwa a występuje luźne powiązanie z celami strategicznymi. Analiza osi opiera się na poziomie gminnym, w niektórych	Wskazane w KSRR OSI powinny zostać odwzorowane w strategii rozwoju województwa, gdyż konieczne jest zachowanie komplementarności adresowanych z poziomu kraju i regionu kierunków interwencji.	niezasadna	W projekcie Strategii ujęto oba OSI wskazane w KSRR. Jednocześnie w opisie każdego OSI zawarto odwołanie do

						przypadkach dotyczy powiatów lub podregionów i wykazuje różnorodność OSI (6) na terenie województwa. Warty rozważenia jest podejście osi jako do relacji sieciowych – wpływających na siebie wzajemnie i wskazanie ich w celach strategicznych województwa. Pozwoli to na koncentrację terytorialną i tematyczną i ukierunkowanie interwencji strategii.		działań w ramach celów operacyjnych i strategicznych, których realizacja jest najbardziej istotna z punktu widzenia potrzeb i potencjałów danego OSI.	
97	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie	Kluczowi interesariusze interwencji:	29	Propozycja zapisu: organizacje społeczne/pozarządowe	Administracja samorządowa realizuje szereg działań na rzecz e-administracji i wprowadzania e-usług jednocześnie odsetek osób aktywnie korzystających z nich pozostaje zbyt mały. Jedną z istotnych przyczyn jest wykluczenie i niski poziom kompetencji cyfrowych, w niektórych grupach społecznych, a także brak wiedzy o usługach e-administracji. Aby temu przeciwdziałać niezbędny jest szereg inicjatyw podejmowanych na wszystkich szczeblach administracji samorządowej przy współpracy organizacji pozarządowych.	niewzględzona	Działania w tym zakresie przewidziano w celu operacyjnym 2.1, gdzie wskazano organizacje społeczne wśród kluczowych interesariuszy .
98	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Obszary strategicznej interwencji	Uwaga ogólna	51	Potrzeba określenia priorytetowych obszarów OSI i zapisania ich w SRW.	Strategia wyróżnia obszary strategicznej interwencji: Białystok i jego obszar funkcjonalny, ośrodki subregionalne, miasta powiatowe oraz obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo - w związku z planowanymi programami operacyjnymi i programami polska wschodnia+, program ponadregionalny skierowany do najsłabszych gospodarczo obszarów program 2020+	niewzględzona	W projekcie Strategii zostały określone obszary strategicznej interwencji, w tym dwa wymienione w KSRR. Jednocześnie dla każdego z OSI wskazano odwołanie do działań w ramach celów operacyjnych i strategicznych, których realizacja jest najbardziej istotna z punktu widzenia potrzeb i potencjałów danego OSI. Nie dokonano hierarchizacji OSI, gdyż zostały one wyznaczone w oparciu o

									specyficzne potrzeby i potencjały i mogą być do nich skierowane różne narzędzia i instrumenty wsparcia.
99	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna			Propozycja zapisu: dopisanie działań rewitalizacyjnych na cele operacyjne: 1.3. Lokalna przedsiębiorczość; 2.2. Aktywni mieszkańcy; 3.4. Gościnnie region	Proces rewitalizacji nie jest działaniem jednorazowym, ale jest kompleksowym, wszechstronnym i wspólnym działaniem lokalnej społeczności, którego realizacja jest rozłożona w czasie i nastawiona na rozwój społeczny, wsparty gospodarczym, przestrzennym lub środowiskowym.	niewzględzona	Kwestia rewitalizacji ujęta jest w głównych kierunkach interwencji w celach operacyjnych 2.3 i 3.2.
100	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna			Propozycja zapisu: opracowania strategii rozwoju ponadlokalnego odpowiadającej na potrzeby kilku jednostek samorządu	Sąsiadujące ze sobą gminy w ramach współpracy, mogą wspólnie zaplanować i realizować przedsięwzięcia ukierunkowane na rozwój i podniesienie konkurencyjności subregionu. Krajowa Strategia Rozwoju pozwala na opracowanie strategii wykraczających i oddziałujących poza granice administracyjne jednej jednostki terytorialnej.	niezasadna	Zapisy dotyczące opracowywania strategii rozwoju ponadlokalnego są ujęte w celu operacyjnym 3.1: "Wspierane będą inicjatywy służące wymianie dobrych praktyk, w tym współpracy ponadnarodowej, budowaniu partnerstw, zawieraniu porozumień, opracowywaniu wspólnych strategii czy planów działania." Ponadto w Strategii w rozdziale 7.4 wskazano jako jeden z mechanizmów służących

									rozwojowi współpracy samorządów porozumienie terytorialne.
101	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Kluczowi interesariusze interwencji	40	Propozycja zapisu: organizacje pozarządowe	Zaangażowanie NGO szczególnie we wspieranie działań rewitalizacyjnych i związanych z odnową wsi spowoduje większe zaangażowanie społeczności lokalnych i potencjału NGO w rozwój społeczny i gospodarczy przykład LGD realizujące RLKS.	uwzględniona	Dodano w kluczowych interesariuszach w celu 2.3 organizacje społeczne. Ponadto aspekt udziału NGO we wspieraniu działań rewitalizacyjnych zawarto w celu operacyjnym 3.2. Jednocześnie w kluczowych interesariuszach interwencji w celu operacyjnym 3.2 dodano Lokalne Grupy Działania.
102	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 3.1. Dobre zarządzanie	Uwaga ogólna	43	Propozycja zapisu: Wzmocnienie i wyeksponowanie roli partnerstw samorządowych na poziomie ponadlokalnym i lokalnym jako dobrego narzędzia kooperacji i identyfikacji zależności funkcjonalnych, potencjałów i przewag rozwojowych.	JST w podlaskim wykazują mniejszą inicjatywę w porównaniu z innymi regionami, na rzecz zawiązywania partnerstw i ubiegania się o dofinansowanie ze źródeł zewnętrznych na realizację wspólnych projektów.	niewzględniona	Partnerstwa samorządowe są wskazane jako kluczowi interesariusze interwencji w tym celu operacyjnym. Ponadto w Strategii w rozdziale 7.4 wskazano jako jeden z mechanizmów służących rozwojowi współpracy samorządów porozumienie

									terytorialne.
103	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny	Kluczowi interesariusze interwencji	43	Propozycja zapisu: organizacje pozarządowe	Niewykorzystany potencjał już istniejących NGO. 35% podlaskich NGO działa w skali nie większej niż gmina/powiat. Większość z organizacji pozarządowych nie zasobów własnych. Wpisanie NGO jako interesariuszy interwencji wzmocni powstawanie nowych, wspólne działania istniejących oraz siłę sektora pozarządowego	niezasadna	W kluczowych interesariuszach interwencji są już wskazane organizacje społeczne.
104	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna			Propozycja zapisu: Prowadzenie efektywnych i skutecznych społecznych działań rewitalizacyjnych przez NGO	Działania rewitalizacyjne realizowane przez NGO mogą być prowadzone na obszarach miejskich i wiejskich, które nie są w stanie poradzić sobie same ze skalą lokalnych wyzwań i problemów rewitalizacja społeczna prowadzona przez NGO może być wykorzystana jako jeden z impulsów przyspieszających procesy restrukturyzacyjne tych obszarów.	niewzględzona	Aspekt udziału NGO we wspieraniu działań rewitalizacyjnych zawarto w celu operacyjnym 3.2.
105	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 3.3.Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne	Uwaga ogólna		Propozycja zapisu: Rozwijanie mechanizmów współpracy i partnerstw ponadregionalnych i sektora pozarządowego.	Wzmacnianie kapitału społecznego, tworzenie zachęt i procesu sieciowania NGO oraz wspieranie inicjatyw na rzecz poprawy jakości życia ściany wschodniej jako innowacja społeczna i dobra praktyka województwa podlaskiego, (w kontekście rozszerzenia RLKS na wszystkie województwa)	niewzględzona	Proponowane kwestie są ujęte w celu operacyjnym 3.1 i 3.3.
106	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	Główne kierunki interwencji	35	Propozycja zapisu: Włączenie organizacji pozarządowych w świadczenie dodatkowej oferty edukacyjnej	Zgodnie z kluczowymi elementami diagnozy strategicznej - niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku, przejawia się występowaniem niedoboru pracowników posiadających kwalifikacje poszukiwane przez pracodawców.	niewzględzona	Zapis zbyt szczegółowy. Ponadto organizacje społeczne zostały już ujęte wśród kluczowych interesariuszy interwencji.

107	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Uwaga ogólna	Kluczowi interesariusze interwencji – cele operacyjne		"Propozycja zapisu: Partnerzy społeczni, w tym organizacje pozarządowe.	„Partnerzy społeczni” to termin używany w Europie w odniesieniu do przedstawicieli pracodawców i pracowników (organizacji pracodawców i związków zawodowych). np. IOB Instytucje otoczenia biznesu – prywatne i publiczne (np. agencje rozwoju regionalnego czy lokalnego), partnerzy społeczni i gospodarczy – organizacje pracodawców, regionalne, subregionalne czy branżowe, ośrodki transferu technologii, parki i inkubatory, działające przy uczelniach, uczelnie, spółki zarządzające SSE, fundacje i stowarzyszenia działające na rzecz przedsiębiorczości, instytuty badawcze.	niewzględniona	Zapis zbyt ogólny. Grupy kluczowych interesariuszy są dostosowane w projekcie Strategii do specyfiki danego celu operacyjnego.
108	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	Główne kierunki interwencji	25	Propozycja zapisu: Wsparcie rozwoju społecznej funkcji gospodarstw rolnych, łączącej usługi o charakterze społecznym i zdrowotnym na poziomie lokalnym, w celu dywersyfikacji dochodów rolników połączoną z szerszą ofertą usług socjalnych dla osób starszych i niepełnosprawnych.	Dywersyfikacja dochodów i zatrudnienia na obszarach wiejskich wymaga rozwoju przedsiębiorczości, lokalnych rynków pracy w małych miastach oraz zwiększania aktywności gospodarczej mieszkańców. Dotychczasowe rozwiązania są niewystarczające i konieczne jest kontynuowanie wsparcia w tym obszarze	niewzględniona	Zapis zbyt szczegółowy. Wskazany aspekt jest ujęty w opisie celu operacyjnego 1.3: "Rozwój przedsiębiorczości będzie obejmował również pobudzanie pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich oraz poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodów dla ludności zamieszkującej na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i objętych ochroną."
109	Instytucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	Wyzwania	25	Propozycja zapisu: Budowa współpracy ponadlokalnej w oparciu o promocję lokalnych produktów, wspieranych przez nowe innowacyjne technologie i ICT, inteligentne specjalizacje rolno-spożywcze, turystykę, działalność kulturalną itp.	Działania na rzecz aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich w celu pobudzenia społecznej aktywności, aktywne włączenie mieszkańców na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego. Upowszechnianie wymiany informacji i doświadczeń w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Wzrost zaangażowania społecznego, współpracy między podmiotami publicznymi, prywatnymi, sektorem nauki i społeczeństwem.	niewzględniona	Kwestie wskazane w propozycji zapisu znajdują się w projekcie Strategii w różnych celach operacyjnych.

110	Institucja	łomżyńskie Forum Samorządowe	Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie	Wyzwania	29	<p>Propozycja zapisu: Zachęcanie i rozwój idei inteligentnych wiosek (smart villages) jako obszarów i społeczności zwiększających swój potencjał dzięki istniejącym atutom i zasobom oraz zapewniających trwały rozwój z wykorzystaniem nowych usługi ulepszonych za pomocą technologii cyfrowych i telekomunikacyjnych, innowacji oraz lepszego wykorzystania zdobywanej wiedzy.</p>	Wykorzystywanie idea inteligentnych wiosek jako instrumentów współpracy, partnerstwa, włączania mieszkańców w działania rozwojowe (np. w ramach RLKS) wspieranych przez fundusze UE oraz środki krajowe.	niewzględniona	Propozycja zapisu zbyt szczegółowa. Kwestia ujęta w głównym kierunku interwencji.
111	Institucja	LGD Fundusz Biebrzański	Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.1 Dobre zarządzanie	43	<p>"W Potencjały: dopisać: doświadczenie i potencjał Lokalnych Grup Działania W Kluczowi interesariusze interwencji: dopisać: Lokalne Grupy Działania, Augustowsko- Biebrzański Obszar Funkcjonalny.</p>	<p>Lokalne Grupy Działania działają w województwie Podlaskim już od 2006 roku. W ramach programowania 2014-2020 podlaskie LGDy wdrażają wielofunduszowe Lokalne Strategie Rozwoju z wykorzystaniem instrumentu RLKS. Przez ten okres wypracowały mechanizmy współpracy trójsektorowej: samorządowej, społecznej i gospodarczej, nabyły doświadczenie w zarządzaniu funduszami pomocowymi. Ponadto dzięki wdrażaniu LSR prowadzą diagnozę społeczno- ekonomiczną gmin należących do LGD, posiadają wiedzę przydatną w tworzeniu obszarów funkcjonalnych na terenie samorządów zagrożonych marginalizacją społeczno- ekonomiczną, będących jednocześnie członkiem LGD. Wysoki stopień zaufania wielu partnerów do LGD, w tym samorządów oraz wysoki potencjał merytoryczno- organizacyjny. Dlatego też wnioskujemy o wyznaczenie obszaru funkcjonalnego w oparciu o gminy należące do LGD Kanał Augustowski oraz LGD Fundusz Biebrzański.</p> <p>UZASADNIENIE: Gminy należące do obu w/w LGD, zostały ujęte w Obszarach Strategicznej Interwencji (z wyjątkiem gminy Mońki i Płaska) jako obszary zagrożone marginalizacją społeczną i</p>	niewzględniona	Aspekt współpracy i doświadczenia LGD ujęty jest w celu operacyjnym 3.2.

						<p>ekonomiczną lub mający duży wpływ społeczno- gospodarczy na sąsiednie gminy- miasto Mońki i Augustów. Oba obszary powiązanie są ze sobą funkcjonalnie i wzajemnie się przenikają:</p> <p>TURYSTYCZNE- szlak kajakowy Kanał Augustowski- rzeka Biebrza, szlaki rowerowe Green Velo; PRZYRODNICZO- obszary Natura 2000: Dolina Biebrzy, Puszcza Augustowska, SPOŁECZNE: funkcjonują jako partnerstwa np: w Związek Gmin "Biebrza", jako partnerstwa lokalne w pozyskiwaniu środków transgranicznych: np: Dąbrowa Białostocka -Sztabin (Interreg) Suchowola- Lipsk - miasto Augustów (Interreg), Korycin- Nowy Dwór (Program PL-BY-UA); gminy obu LGD współpracujące w ramach Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej; KULTURALNA- wspólne inicjatywy i wymiany kulturalne zespołów i grup artystycznych; GOSPODARCZE: wielu mieszkańców gmin Lipsk, Dąbrowa Białostocka, Suchowola, Sztabin, Goniądz pracuje w firmach zlokalizowanych w Augustowie; INFRASTRUKTURALNE: DK8, DW 670, DW673, DW 664 oraz linia kolejowa Dąbrowa Białostocka- Sztabin-Augustów,</p>			
112	Institucja	LGD Fundusz Biebrzański	Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny	44	<p>W kluczowi interesariusze interwencji: dopisać - Lokalne Grupy Działania</p>	<p>Lokalne Grupy Działania działają w województwie podlaskim już od 2006 roku. W ramach programowania 2014-2020 podlaskie LGDy wdrażają wielofunduszowe Lokalne Strategie Rozwoju z wykorzystaniem instrumentu RLKS. Przez ten okres wypracowały mechanizmy współpracy trójsektorowej: samorządowej, społecznej i gospodarczej. LGD oprócz zarządzania funduszami pomocowymi, prowadzą również działania animacyjne, skupione na budowanie kapitału społecznego oraz ochronie dziedzictwa kulturowego swoich regionów. Ponadto, jednym z wiodących funduszy LSR jest EFS, w ramach którego</p>	uwzględniona	<p>Dodano LGD do kluczowych interesariuszy interwencji.</p>

							LGD wspierają PALe, tworzenie CISów i KISów oraz inne działania przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu.		
113	Instytucja	LGD Fundusz Biebrzański	Cele rozwoju województwa podlaskiego	Cel operacyjny: 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości	38-40	<p>W wyzwania- dopisać: - zwiększenie dostępności mieszkań komunalnych i obszarów pod zabudowę jednorodziną.</p> <p>Wykreślić na str. 38 : Jednocześnie ważne jest podejmowanie działań w odniesieniu do obszarów szczególnego zagrożenia powodzią na terenie województwa. Zapis na str. 38 dotyczący kontekstu celu: - atrakcyjną i dostępną przestrzeń życiową; rozwinąć również jako rozumiany przez: większą dostępność mieszkań, żłobków i przedszkoli Główne kierunki interwencji: uzupełnić zapis w pkt 4. Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej i kulturowej; uzupełnić o: żłobkowej i przedszkolnej</p>	<p>Ważnym elementem nowej strategii województwa podlaskiego jest podejście terytorialne oraz nacisk na tworzenie Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), które będą przeciwdziałać marginalizacji społeczno- ekonomicznej małych i średnich miast oraz gmin wiejskich. Depopulacja oraz wysoka ujemna migracja jest również związana z bardzo małą dostępnością mieszkań, w szczególności w małych miastach, gdzie samorządy nie posiadają środków finansowych na budowę mieszkań komunalnych lub tworzenia terenów pod mieszkalnictwo jednorodzinne. Aktywność zawodowa rodzin, szczególnie wśród kobiet, jest również ograniczona przez niewystarczającą liczbę miejsc w żłobkach i przedszkolach w małych miastach i gminach wiejskich. Rozwój społeczno - ekonomiczny gmin musi być wielotorowy: przez tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost kompetencji mieszkańców oraz tworzenie sprzyjających warunków do zamieszkania i opieki nad dziećmi. W odniesieniu do działań skierowanych na przeciwdziałaniu powodziom, to z punktu widzenia rozwoju województwa podlaskiego, jest ono bezzasadne. Województwo podlaskie nie jest zagrożone powodzią, a jedynie lokalnymi podtopieniami związanymi z krótkimi- intensywnymi opadami oraz niewydolną infrastrukturą deszczową w miastach oraz zaniedbaną retencją na obszarach wiejskich. Z uwagi na istniejące naturalne tereny zalewowe i nieuregulowane biegi rzek, województwo podlaskie nie było brane pod uwagę w centralnym planowaniu inwestycji przeciwpowodziowych. Aktualnie</p>	niewuwzględniona	<p>"Zwiększenie dostępności mieszkań komunalnych i obszarów pod zabudowę jednorodziną należy do kompetencji władz lokalnych, zaś wzmacnianie kompetencji administracji, w tym w zakresie planowania przestrzennego, zostało ujęte w celu 3.1.</p> <p>Zapis na str. 38, dotyczący podejmowania działań w odniesieniu do obszarów szczególnego zagrożenia powodzią na terenie województwa wynika z obowiązku wskazanego w ustawie Prawo wodne.</p> <p>Pozostałe proponowane zapisy są zbyt szczegółowe, ale podnoszone kwestie ujęte są w celu operacyjnym 2.2 i 2.3."</p>

							większym wyzwaniem jest zatrzymywanie wody do celów komunalnych i rolniczych z wykorzystaniem istniejącej retencji oraz rozbudową wodociągów i hydroforni.			
114	Institucja	LGD Fundusz Biebrzański	6.2 Obszary Strategicznej Interwencji	Obszary zagrożone trwałą marginalizacją	53-54	Uwzględnić dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją celu operacyjnego 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości.	Rozwój społeczno- gospodarczy gmin zagrożonych trwałą marginalizacją musi być połączony z poprawą infrastruktury, która podnosi jakość życia mieszkańców oraz rozwoju przedsiębiorczości. Dotyczy to w szczególności poprawy infrastruktury drogowej, transportowej, Internetu szerokopasmowego, uzbrojenia terenów inwestycyjnych, tworzenia lokalnych punktów obsługi przedsiębiorców, inkubatorów przedsiębiorczości oraz tworzenia dogodnych warunków dla mieszkańców zamierzających podjąć pracę: zwiększenia miejsc w żłobkach, przedszkolach oraz rozwój mieszkalnictwa komunalnego.	uwzględniona	Uzupełniono opis OSI.	
115	Osoba fizyczna		4. Analiza SWOT	Brak wzmianki o potencjale przyrodniczej i zrównoważonej turystyki w części dot. szans w dziedzinie gospodarki	13	Dodanie punktu „rozwój popytu na turystykę przyrodniczą i zrównoważoną”	Jest to jeden z 4 megatrendów rozwoju turystyki zidentyfikowanych w raporcie „OECD Tourism Trends and Policies 2018”. Jednocześnie, turystyka jest jednym z najszybciej rozwijających się segmentów gospodarki, a przez to jej znaczenie dla regionów takich jak podlaskie – wyposażone w unikalne zasoby przyrodnicze – rośnie.	niewzględniona	W analizie SWOT (w części Społeczeństwo) wskazano szansę: "Wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki (w tym w szczególności turystyką kwalifikowaną)". Ponadto ten aspekt jest ujęty w celu operacyjnym 1.3 jako kierunek interwencji.	
116	Osoba fizyczna			Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych na poziomie 15,9% daje regionowi drugie miejsce w kraju.	5	18	Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych na poziomie 4.2% daje regionowi czwarte miejsce w kraju.	Cytowane dane nie zgadzają się z wartościami zaprezentowanymi na wykresie 3 oraz dostępnymi w BDL GUS	uwzględniona	Usunięto niespójności.

117	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 1.1	Wyzwania	21	Dodanie punktu „konflikty społeczno-ekologiczne związane z lokalizacją zakładów przemysłowych na terenach cennych krajobrazowo i przyrodniczo”	Przykłady takich konfliktów w powiecie hajnowskim tylko w ciągu ostatniego roku: plany budowy zakładu pirolizy opon w Dubiczach osocznych, plany budowy zakładu produkcji peletu w gm. Narewka, nieprawidłowości w zakładzie Gryfskand w Hajnówce (stanowisko rady miasta Hajnówka z 30.12.2019), plany rozbudowy instalacji utylizującej podkłady kolejowe w czeremsze, plany budowy kopalni torfu na pograniczu gminy Narew i Czyże	niewzględniona	Podane przykłady nie dotyczą przemysłów przyszłości, opartych na nowoczesnych technologiach, które co do zasady nie powinny generować konfliktów, szczególnie środowiskowych. Ponadto w projekcie Strategii wskazano horyzontalną zasadę poszanowania środowiska przyrodniczego, dotyczącą realizacji wszystkich działań w ramach Strategii.
118	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 1.3	Główne kierunki interwencji: Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne.	25	Uzupełnienie punktu o potencjał rozwijania działalności edukacyjnej w oparciu o walory przyrodnicze oraz dziedzictwo kulturowe	Unikalne walory przyrodnicze (m.in. Puszcza Białowieska, Bagna Biebrzańskie i Nadnarwiańskie) stanowią znaczący potencjał dla rozwijania edukacji przyrodniczej i edukacji przez przygodę (Experiential Seducation). Rozwój edukacji przyrodniczej, np. w formie zielonych szkół, to także szansa na przedłużenie sezonu turystycznego i zwiększenie dochodowości turystyki na terenach wiejskich	niewzględniona	Proponowany zapis jest zbyt szczegółowy na poziom Strategii.
119	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 1.3	Główne kierunki interwencji: Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i wiedzy z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej na wszystkich etapach edukacji;	25	Uzupełnienie punktu o podmioty ekonomii społecznej	Podmioty ekonomii społecznej mają szczególne znaczenie w tworzeniu inkluzywnej i zakorzenionej lokalnie przedsiębiorczości, wzmacniają także potencjał adaptacyjny lokalnych społeczności, co szczególnie istotne wobec wzrastającej destabilizacji środowiskowej i gospodarczej (por. Dorota Celińska-Janowicz, Adam Płoszaj, 2015, Rozwój lokalny w turbulentnym otoczeniu: mazowieckie samorządy wobec wyzwań adaptacyjności. Warszawa: MGG Conferences)	niewzględniona	Kwestia rozwoju ekonomii społecznej jest ujęta w celu operacyjnym 2.2. Ponadto przedsiębiorcy, wskazani jako jeden z kluczowych interesariuszy interwencji w celu operacyjnym 1.3, obejmują pełny katalog przedsiębiorców.

120	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 1.4	Potencjały: Warunki przyrodnicze i gospodarcze do rozwoju sektorów OZE (głównie energia z biomasy i energia słoneczna)	28	Dodanie informacji o biogazie	W regionie istnieje znaczny potencjał energetyczny biogazu rolniczego (zwłaszcza z użytków zielonych), na co wskazują m.in. Opracowania Instytutu Energetyki Odnawialnej. Pozwala to na rozwijanie lokalnych mechanizmów gospodarki obiegu zamkniętego, co jest spójne z innym zapisem strategii.	niewzględniona	Propozycja zbyt szczegółowa. Wskazano główne źródła.
121	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 1.4	Główne kierunki interwencji: Realizacja strategii niskoemisyjnych w obszarach takich jak: transport publiczny, efektywność energetyczna, jakość powietrza;	28	Dodanie punktu dot. wsparcia wymiany indywidualnych źródeł ciepła oraz termomodernizacji budynków jednorodzinnych	Niska emisja pochodząca z indywidualnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym jest w Polsce głównym źródłem szkodliwych pyłów PM2.5 i PM10 oraz zawartych w nich toksycznych związków, jak np. B[a]P. Jednocześnie, wysoki poziom zależności od drewna opałowego przyczynia się m.in. w Puszczy Białowieskiej do nabrzmienia konfliktu społecznego – rozwiązaniem powinno być promowanie alternatywnych rozwiązań (np. pompy ciepła, budownictwo zeroemisyjne).	częściowo uwzględniona	Zapis zbyt szczegółowy, jednakże zmodyfikowano główny kierunek interwencji nr 4 poprzez dodanie "m.in..".
122	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.1 oraz 2.2	Główne kierunki interwencji: [cel 2.1] Rozwój kompetencji kluczowych i talentów uczniów we wszystkich szkołach [cel 2.2] Wspieranie działań promujących przyswajanie i wdrażanie idei zdrowego stylu życia;	35 oraz 37	Dodanie wzmianki o konieczności kształtowania postaw ekologicznych opartych na merytorycznych podstawach oraz dopasowanych do lokalnych i globalnych wyzwań środowiskowych	W diagnozie (s. 32) wskazano na istotność rozwijania postaw ekologicznych w skali lokalnej – jest to zadanie zarówno dla instytucji edukacji formalnej (cel operacyjny 2.1) oraz organizacji społecznych (cel operacyjny 2.2). Kształtowanie postaw ekologicznych pozwoli lepiej zrozumieć charakter globalnych wyzwań, a jednocześnie przełożyć to na kontekst lokalny, zwłaszcza w miejscach charakteryzujących się wysokimi walorami przyrodniczymi.	niezasadna	Edukacja ekologiczna jest w celu operacyjnym 1.4.

123	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.3	Potencjały	40	Brak informacji o wyjątkowych na skalę europejską obszarach chronionych, tj. Obiekt światowego dziedzictwa UNESCO Puszcza Białowieska oraz Biebrzański Park Narodowy.	Puszcza Białowieska jest jedynym w kraju obiektem wpisanym na listę przyrodniczego dziedzictwa UNESCO oraz jedną z najbardziej rozpoznawalnych marek związanych z Podlasiem. Bagna Biebrzańskie to kluczowa ostoja ptaków, oraz największy w Polsce obszar chroniony na mocy Konwencji Ramsarskiej.	częściowo uwzględniona	Zbyt szczegółowy zapis w tym miejscu Strategii, jednakże wymienione obszary chronione zostaną dodane w OSI Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne.
124	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.3	Główne kierunki interwencji: Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej oraz różnych form transportu	40	Zapis sformułowany bardzo ogólnikowo, potrzeba sprecyzowania priorytetów, tj. form transportu przyjaznych środowisku i spójnych z wymogami polityki klimatycznej oraz infrastruktury komunikacyjnej kluczowej dla wyzwolenia potencjałów rozwojowych regionów peryferyjnych.	Rozwój indywidualnej komunikacji samochodowej stanowi obecnie główny czynnik napędzający wzrost emisji CO2 w Polsce, co – wobec zaostrzającej się polityki klimatycznej – będzie musiało ulec zmianie. Potrzebne są działania na rzecz zmniejszenia zależności od tej formy transportu, tj. przede wszystkim rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego, w tym także elastycznych rozwiązań dopasowanych do obszarów o niskiej gęstości zaludnienia (por. Np. projekt Hireach Horyzontu 2020)	niewzględniona	Propozycja zbyt szczegółowa. W opisie celu oraz kierunkach interwencji wskazano również na rozwój zbiorowej komunikacji publicznej i realizację strategii niskoemisyjnych. Jednocześnie w Strategii wskazano horyzontalną zasadę poszanowania środowiska przyrodniczego.
125	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.3	Główne kierunki interwencji: Działania związane z zapobieganiem i ograniczaniem skutków zmian klimatu	40	Zapis sformułowany bardzo ogólnikowo, potrzeba wskazania priorytetów, m.in. przeciwdziałanie osuszaniu gruntów, przeciwdziałanie wycince drzew w obszarach zurbanizowanych	Dane dot. liczby pożarów w lasach oraz intensywność suszy hydrologicznej wskazują na istotny problem deficytu wody. W związku z tym potrzebna jest priorytetyzacja działań w tym zakresie, m.in. szczególna ochrona obszarów bagiennych i innych obszarów naturalnej retencji. Dodatkowo, studia dot. adaptacyjności do zmian klimatu wskazują na kluczowe znaczenie drzew na terenach zurbanizowanych – zagrożonych zarówno przez procesy rewitalizacji jak i brak odpowiedniej analizy dendrologicznej przy inwestycjach drogowych.	niewzględniona	Propozycja zbyt szczegółowa na poziom Strategii.

126	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.3	Główne kierunki interwencji: Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych	40	Dodanie zapisu o ochronie ekosystemów	Ujęcie zasobowe nie pozwala w pełni uchwycić złożoności ekosystemów i powiązań w systemach społeczno-ekologicznych. Dobrze funkcjonujące ekosystemy są w stanie zapewniać dopływ usług ekosystemowych (w tym potrzebnych człowiekowi zasobów), co z kolei przekłada się na jakość życia mieszkańców (por. Millenium Ecosystem Assessment 2005).	niewzględzona	Propozycja zbyt szczegółowa na poziom Strategii.
127	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 3.4	Główne kierunki interwencji: Tworzenie warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej;	47	Potrzeba wskazania, że celem jest przyciągnięcie przemysłu, który nie wpłynie negatywnie na jakość środowiska przyrodniczego	Jakość środowiska przyrodniczego jest wskazywana jako główny potencjał w kontekście realizacji tego celu operacyjnego, jednocześnie w regionie obserwowane jest nasilone zainteresowanie terenami przyrodniczo cennymi wśród inwestorów reprezentujących branże o relatywnie silnym wpływie na środowisko (por. komentarz do punktu 3 powyżej).	niewzględzona	W Strategii wskazano horyzontalną zasadę poszanowania środowiska przyrodniczego.
128	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 1.3]	Wskaźniki celów	4	Brak wskaźnika odnoszącego się do ruchu turystycznego, np. liczby udzielonych noclegów	Liczba udzielonych noclegów jest przyjętym sposobem pomiaru intensywności wykorzystania potencjału turystycznego, co z kolei stanowi jeden z głównych kierunków interwencji w ramach celu 1.3	uwzględniona	System monitorowania uwzględniono o wskaźnik: Stopień wykorzystania miejsc lub pokoi w turystycznych obiektach noclegowych (GUS BDL)
129	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 1.4]	Wskaźniki celów	4	Brak wskaźnika odnoszącego się do poziomu niskiej emisji zanieczyszczeń powietrza	Niska emisja stanowi jeden z kluczowych problemów środowiskowych oraz zdrowotnych w kraju, związanych z produkcją energii cieplnej. Szczególne znaczenie mają tutaj indywidualne systemy grzewcze na paliwo stałe, które powinny być sukcesywnie wymieniane na źródła niskoemisyjne lub bezemisyjne.	uwzględniona	System monitorowania uwzględniono o wskaźnik emisji dwutlenku węgla na 100 km2.

130	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 2.3]	Wskaźniki celów: drogi publiczne ogółem o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km2	6	Poprawa dostępności komunikacyjnej	Celem powinno być zwiększenie dostępności czasowej do ośrodków usługowych różnego rzędu, a nie rozbudowa infrastruktury dla transportu kołowego. Wskaźnik taki jest obliczany przez IGIPZ PAN w warszawie	nieuwzględniona	Dostępne w statystyce publicznej dane (za lata 2013-2017) IGIPZ PAN dotyczące syntetycznego wskaźnika kolejowej dostępności transportowej (WKDT II) oraz syntetycznego wskaźnika drogowej dostępności transportowej (WDDT II) opracowane zostały w 2017 r. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju. W statystyce publicznej brak jest aktualniejszych danych lub danych, które pozwalałyby na monitorowanie "dostępności czasowej do ośrodków usługowych".
131	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 2.3]	Wskaźniki celów: Pojemność obiektów małej retencji wodnej w przeliczeniu na mieszkańca	6	Brak informacji o potencjale retencji naturalnej	Wskaźnik ten nie uwzględnia potencjału naturalnej retencji, który ma znaczący wpływ na regulację stosunków wodnych w skali lokalnej. W obecnej, niepełnej formie, wskaźnik ten ma bardzo ograniczoną użyteczność, a jednocześnie premiuje rozwiązania kosztochłonne.	nieuwzględniona	W statystyce publicznej brak jest danych, na podstawie których można byłoby monitorować potencjał naturalnej retencji.

132	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 2.3]	Wskaźniki celów	6	Liczba nieprawidłowości stwierdzonych w wyniku kontroli WIOŚ	Prowadzone regularnie przez WIOŚ kontrole stanowią rzetelną i istotną informację o skali zagrożeń dla stanu środowiska oraz jakości przestrzeni na terenie województwa. Są to dane łatwo dostępne i zbierane w trybie ciągłym.	niewzględzona	Dane dotyczące nieprawidłowości stwierdzonych w wyniku kontroli WIOŚ prezentowane są w Raportach o stanie środowiska województwa podlaskiego. Raporty opracowywane są raz na trzy lata, co nie pozwala na bieżące monitorowanie "skali zagrożeń dla stanu środowiska". Ponadto, dane prezentują nieprawidłowości stwierdzone w jednostkach kontrolowanych, nie są przeszacowywane na ogólną liczbę przedsiębiorstw w województwie podlaskim.
133	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 2.3]	Wskaźniki celów	6	Odsetek obszarów objętych ochroną jako parki narodowe i rezerваты przyrody	Te dwie formy ochrony przyrody gwarantują zachowanie funkcjonowania naturalnych procesów w ekosystemach; jednocześnie to parki narodowe stanowią o marce obszarów przyrodniczo cennych. Mimo rosnącej skali wyzwań ekologicznych, na przestrzeni ostatnich 25 lat powierzchnia PN w woj. nie uległa zmianie, a pow. rezerwatów wzrosła od 2003 roku zaledwie o 3.4% (w analogicznym okresie w Polsce wzrosła o 5.6%).	niewzględzona	Ze względu na niską zmienność wartości wskaźnika nie jest zasadne włączenie go do systemu monitorowania SRWP 2030.

134	Osoba fizyczna		Wskaźniki monitorowania [cel 2.3]	Wskaźniki celów	6	Zagrożenie suszą	Wskaźnik klimatycznego bilansu wodnego sporządzany przez IUNG Puławy pozwala skutecznie ocenić zagrożenie suszą na poziomie gminnym	niewzględzona	Dane Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w zakresie wartości klimatycznego bilansu wód, na podstawie którego określany jest stan zagrożenia suszą rolniczą, prezentowane są w układzie wojewódzkim, przy jednoczesnym wyszczególnieniu 14 sześciodekadowych okresów raportowania oraz 14 gatunków roślin uprawnych. Wskaźnik syntetyczny (roczny na poziomie województwa) nie jest prezentowany.
-----	----------------	--	-----------------------------------	-----------------	---	------------------	---	---------------	--

135	Institucja	Gmina Ciechanowiec	<p>Cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego oraz Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości</p>	<p>Główne kierunki interwencji: punkt 4. Realizacja strategii niskoemisyjnych w obszarach takich jak... oraz</p>	28 oraz 40	<p>Realizacja strategii niskoemisyjnych w obszarach transportu lokalnego i publicznego oraz dodanie punktu: rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacji lokalnej</p>	<p>Gminy wiejskie i miejsko-wiejskie o dużej powierzchni, w tym m.in. Gmina Ciechanowiec, borykają się z problemem zapewnieniu swoim mieszkańcom połączeń z miastami powiatowymi i ośrodkami gminnymi w celu zapewnienia mieszkańcom dostępu do usług publicznych (urzędy, szkoły, szpitale) oraz usług sektora prywatnego, które funkcjonują poza terenami wiosek. Połączenia lokalne które nie zostały jeszcze zlikwidowane są obsługiwane w większości przypadków przez stare autobusy (zasilane przez ON) pochodzące nawet z lat 80-tych, które mają bardzo wysoką emisję spalin i zanieczyszczają środowisko. Na problem ten zwraca również uwagę w swoich raportach Ministerstwo Ochrony Środowiska. Autobusy te posiadają także niskie standardy oraz nie są przystosowane do świadczenia usług dla osób niepełnosprawnych. Należy umożliwić dotowanie transportu lokalnego na terenie gmin, co ułatwi wymianę starych autobusów na nowoczesne generujących dużo mniej zanieczyszczeń oraz umożliwi odtworzenie lokalnych połączeń, co przyczyni się do podniesienia standardu życia mieszkańców dzięki szerszemu dostępności do usług.</p>	niezasadna	<p>Proponowane kwestie mieszczą się w istniejących zapisach w celu operacyjnym 1.4 i 2.3. Transport publiczny i infrastruktura komunikacyjna dotyczy również poziomu lokalnego.</p>
-----	------------	-----------------------	--	--	------------	---	--	------------	---

136	Institucja	Gmina Ciechanowiec	Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	Główne kierunki interwencji	35	<p>Dodanie do kierunków interwencji:</p> <p>- Podnoszenie jakości warunków lokalowych w szkołach</p>	<p>Projekt Strategii położył nacisk na rozwój kompetencji kluczowych i zawodowych poprzez realizację zajęć i szkoleń dodatkowych oraz doposażenie pracowni. Pominęto jednak aspekt warunków lokalowych w jakich młodzież kształci się i nabywa kompetencje. Większość budynków szkół podstawowych i średnich woj. podlaskiego pochodzi z lat 70 i 80-tych i nie przeszły generalnych remontów.</p> <p>Uczniowie często uczą się w niesprzyjających warunkach: klasopracownie i korytarze są nieestetyczne, łazienki i toalety nie spełniają standardów na miarę XXI wieku a instalacje elektryczne, wodociągowe i kanalizacyjne wymagają wymiany z racji przestarzałości.</p> <p>Poprawa warunków lokalowych w szkołach jest niezbędnym elementem w podnoszeniu jakości kształcenia młodzieży na co zwracają uwagę nauczyciele i kuratoria oświaty.</p>	niezasadna	Kwestia ujęta w celu operacyjnym 2.3.
-----	------------	--------------------	--	-----------------------------	----	--	---	------------	---------------------------------------

137	Instytucja	Gmina Ciechanowiec	6.2. Obszary strategicznej interwencji	2. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją a) kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych: b) kumulacja problemów ekonomicznych: c) kumulacja problemów społecznych:	53	Proponujemy dodanie Ciechanowca do punktu 2, podpunktu a, gmin z kumulacją problemów społeczno-ekonomicznych	<p>Gmina Ciechanowiec (gmina miejsko-wiejska) znajduje się w centrum skupiska gmin wiejskich, a miasto Ciechanowiec jest jedyną siedzibą gminy z prawami miejskimi spośród gmin ościennych i jako takie jest ściśle powiązane z nimi funkcjonalnie.</p> <p>Niestety kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych powoduje że Ciechanowiec zatracą swoją funkcję i wpisuje się w definicję obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Do najważniejszych problemów społecznych i ekonomicznych gminy Ciechanowiec należy zaliczyć:</p> <ul style="list-style-type: none"> • systematyczny spadek liczby ludności (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji szczególnie wśród ludzi młodych). W 2000 r. miasto Ciechanowiec 5012 mieszkańców, 2010 r. – 4931 miesz., 2014 r. – 4834 miesz., • brak dostępu do sieci dróg krajowych, • brak dostępu do sieci kolejowej, • brak dużych zakładów pracy, nie licząc sektora budżetowego • wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, w 2018 r. 59,3 osoby na 100 osób, • niskie wyniki sprawdzianów kompetencji i egzaminów zewnętrznych w szkołach podstawowych na terenie gminy Ciechanowiec, • problem mieszkaniowy – na jedno socjalne mieszkanie przypada aż 32 wnioski mieszkańców, • niski współczynnik oddania mieszkań do użytku na 10 tys. mieszkańców - w 2018 r. Na terenie gminy Ciechanowiec oddano 15 mieszkań • niskie dochody własne gminy Ciechanowiec • niskie dochody ogółem gminy na 1 mieszkańca – w 2017 r. 3428 zł 	niewzględzona	Wskazane w projekcie Strategii gminy wynikają z zapisów SOR i KSRR.
-----	------------	--------------------	--	---	----	--	---	---------------	---

138	Instytucja	Gmina Ciechanowiec	6.2. Obszary Strategicznej Interwencji	5, 5. Miasta powiatowe w województwie podlaskim to: Suwałki, Sejny, Augustów, Grajewo, Kolno, Łomża, Mońki, sokółka, Białystok, Zambrów, wysokie mazowieckie, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze. Pełnią one funkcje ponadlokalne i stanowią istotne zaplecze społeczno-gospodarcze dla społeczności gmin sąsiadujących, głównie gmin wiejskich. Podobne funkcje dla mieszkańców okolicznych gmin pełnią Łapy, chociaż nie są miastem powiatowym.	57	Proponujemy dodanie Ciechanowca obok Łap jako miasta niebędącego powiatowym, ale pełniącego funkcję ponadlokalną i stanowiącego istotne zaplecze społeczno-gospodarcze dla ościennych gmin wiejskich.	Ciechanowiec od dawna jest miastem istotnym społecznie i gospodarczo dla gmin ościennych będących gminami wiejskimi – Klukowo, Rudka, Grodzisk, Perlejewo (woj. podlaskie) oraz Nur i Buguty-Pianki (woj. mazowieckie). Dla mieszkańców ww. gmin Ciechanowiec jest najbliższym ośrodkiem miejskim z usługami, zapleczem kulturalnym i handlowym. Podobnie jak w przypadku miast powiatowych realia społeczno-gospodarcze są przyczyną regresu rozwoju. Miasto Ciechanowiec od dawna pełniło dla ościennych gmin i mieszkańców gminy Ciechanowiec niejako funkcję ośrodka powiatowego. W mieście znajduje się m.in. zamiejscowe biuro wydziału komunikacji i dróg, przychodnie lekarskie, zakład opiekuńczo – leczniczy, sklepy wielobranżowe. W Ciechanowcu rozwinęły się usługi prywatne nastawione na obsługę otaczających gmin w tym m.in. gastronomiczne (5 sal weselnych z zapleczem noclegowo – hotelowym , 3 restauracje) budowlane (3 duże formy świadczące usługi remontowe i budowlane – na terenie ościennych gmin nie funkcjonują firmy z tej branży) i spożywczo – handlowy (w zestawieniu z ościennymi gminami tylko na terenie miasta Ciechanowca znajdują się duże samoobsługowe sklepy oraz firmy przetwórstwa np. młyny zbożowe.	niewzględniona	W przypadku Ciechanowca trudno jest mówić o pełnieniu analogicznych funkcji typowych dla ośrodka powiatowego w zakresie usług publicznych, np. w zakresie usług zdrowotnych.
139	Instytucja	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	4. Analiza SWOT	Cechy województwa mocne strony gospodarka .... Korzystne warunki do rozwoju nowoczesnego rolnictwa, w tym ekologicznego	12	Cechy województwa mocne strony gospodarka .... Korzystne warunki do rozwoju nowoczesnego rolnictwa, w tym ekologicznego atrakcyjność obszarów leśnych dla rozwoju turystyki	30,6% obszaru województwa to lasy, mówiąc o słabych stronach (słabo rozwinięta oferta turystyczna) po przeciwnej stronie warto poinformować że jest potencjał dla jej rozwoju.	niewzględniona	Ten element jest ujęty w innej mocnej stronie, tj. Czyste, różnorodne oraz mało zmienione działalnością człowieka środowisko przyrodnicze.

140	Instytucja	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	5.2 Cele strategii a inteligentne specjalizacje województwa.	„rdzeń specjalizacji”, do których zalicza się: ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym OZE, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna).	50	„rdzeń specjalizacji”, do których zalicza się: ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości (w tym OZE, budownictwo zasobooszczędne, nowoczesne technologie przy prowadzeniu prac leśnych, efektywne przetwarzanie drewna).	Lesistość regionu (30,6%) i wynikający stąd istotny dla rozwoju regionu poziom pozyskania drewna (ok. 3 mln m3) aktualna i przewidywana sytuacja na rynku pracy wymusza zastępowanie pracy ludzkiej pracą specjalistycznych maszyn. Wsparcie rozwoju firm wykonujących usługi leśne byłoby bardzo zasadne	niewzględzona	Zapisy pochodzą z aktualnego dokumentu RIS3.
141	Instytucja	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	Cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Przedsiębiorcy 2. Mieszkańcy 3. Samorządy 4. Inne instytucje publiczne 5. Organizacje społeczne	28	Kluczowi interesariusze interwencji: 1. przedsiębiorcy 2. państwowe gospodarstwo leśne lasy państwowe 3. mieszkańcy 4. samorządy 5. inne instytucje publiczne 6. organizacje społeczne	Lasy państwowe już na etapie Strategii powinny być wskazane jako jeden z głównych interesariuszy działań na rzecz zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Lasy Państwowe gospodarują znaczną częścią zasobów przyrodniczych województwa podlaskiego, są najbardziej „zielonym” przedsiębiorstwem w Polsce, które dąży do bycia liderem w zakresie promowania nowoczesnych, przyjaznych środowisku technologii (w tym w zakresie OZE). Lasy są jednym z głównych źródeł odnawialnej energii – aktualnie drewno w postaci peletu jest coraz powszechniejszym źródłem ciepła. Działalność Lasów Państwowych jest spójna z zasadami bioekonomii (gospodarki cyrkularnej) – badany jest między innymi potencjał niewykorzystywanych dotąd pozostałości drewna do produkcji komponentów do biopaliw.	niewzględzona	Mieści się w innych instytucjach publicznych.

142	Instytucja	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	Cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji	<p>Kluczowi interesariusze interwencji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przedsiębiorcy budujący przewagi firm w oparciu o nowoczesne i innowacyjne rozwiązania technologiczne, procesowe, organizacyjne 2. Uczelnie, ośrodki badawczo-rozwojowe 3. Instytucje otoczenia innowacyjnej gospodarki 4. Inne organizacje wspierające relacje biznes-nauka-instytucje otoczenia biznesu 5. Organizacje społeczne 	23	<p>Kluczowi interesariusze interwencji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przedsiębiorcy budujący przewagi firm w oparciu o nowoczesne i innowacyjne rozwiązania technologiczne, procesowe, organizacyjne 2. Uczelnie, ośrodki badawczo-rozwojowe 3. Instytucje otoczenia innowacyjnej gospodarki 4. Inne organizacje wspierające relacje biznes-nauka-instytucje otoczenia biznesu 5. Organizacje społeczne 6. Państwowe gospodarstwo leśne lasy państwowe 	<p>Strategia nie wskazuje roli lasów w ograniczaniu zmian klimatu – kwestia ta powinna być bardziej uwypuklona. Ekosystemy leśne łagodzą skutki zmian klimatycznych, pochłaniają gazy cieplarniane - wychwytyją oraz magazynują dwutlenek węgla w biomasie: drewnie, liściach, korze, korzeniach.</p> <p>Lasy Państwowe realizują pilotażowy projekt (leśne gospodarstwa węglowe) polegający na poszukiwaniu działań z zakresu gospodarki leśnej, które zwiększą pochłanianie CO₂ przez ekosystemy leśne. Jednym z elementów inicjatywy jest dostosowanie do polskich warunków modelu, który precyzyjnie oblicza ilość pochłoniętego CO₂. Dodatkowo pochłonięte jednostki CO₂ wystawiane są na aukcji, a uzyskane środki w całości przeznaczone na realizację przedsięwzięć prośrodowiskowych.</p>	niewuzględniona	W Strategii wskazano jedynie głównych interesariuszy interwencji i zapisy nie ograniczają udziału PGL LP w działaniach.
143	Instytucja	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku	Cel operacyjny 2.3 przestrzeń wysokiej jakości	<p>Kluczowi interesariusze interwencji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mieszkańcy 2. Samorządy 3. Przedsiębiorcy 4. Instytucje i organizacje świadczące usługi publiczne 5. Instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska oraz transportu 	40	<p>"Kluczowi interesariusze interwencji:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mieszkańcy 2. Samorządy 3. Przedsiębiorcy 4. Instytucje i organizacje świadczące usługi publiczne 5. Instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska oraz transportu 6. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe 	j.w.	niezasadna	W kluczowych interesariuszach interwencji są już wskazane instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska.

144	Instytucja	Gmina Goniądz	6. Cele rozwoju województwa podlaskiego	<p>5. Cel operacyjny</p> <p>2.3. Przestrzeń wysokiej jakości; potencjały walory przyrodnicze stanowią istotną przewagę województwa podlaskiego i determinują jego charakter (...) główne kierunki interwencji; Kluczowi interesariusze interwencji: 1. Mieszkańcy; 2. Samorządy; 3. Przedsiębiorcy</p>	38-40	<p>Do barier, mających wpływ na rozwój niektórych gmin, należałoby także zaliczyć ich położenie na specyficznych obszarach, cennych przyrodniczo terenach (natura 2000, parki narodowe i ich otuliny). Cenne środowiskowo miejsca, stanowiące element dziedzictwa przyrodniczego, bez wątplenia wymagają ochrony prawnej, jednak w pewnych przypadkach mogą stać się barierą i czynnikiem hamującym rozwój ośrodków i gmin.</p>	<p>Jednym z podstawowych obowiązków samorządu lokalnego wynikającym z funkcjonowania na jego terenie obszarów prawnie chronionych, tj. parków narodowych, krajobrazowych, rezerwatów, czy też sieci Natura 2000 jest wkomponowanie tych obszarów w system planowania i zagospodarowania przestrzennego. Ustanowienie obszarów o pewnych rygorach w zakresie działalności gospodarczej i inwestycyjnej, czy konieczność uwzględniania wymogów środowiskowych nie rzadko jest czynnikiem hamującym inicjatywy zarówno zarządzających gminami, jak i pozostałych podmiotów lokalnych (np. mikro - i małych przedsiębiorców). Wśród problemów, z którymi borykają się tak zwane "gminy naturowe" można by wymienić chociażby te ogólnorozwojowe: ograniczenie aktywności inwestycyjnej gminy w dziedzinie infrastruktury, rygory obszarów prawnie chronionych i sieci Natury 2000 ograniczające i zniechęcające potencjalnych inwestorów, problemy natury proceduralnej: dłuższy czas realizacji inwestycji (większe bariery biurokratyczne), niepewność otrzymania pozwolenia na budowę, dodatkowe koszty inwestycji związane z procedowaniem OOS, brak ścisłego wykazu dopuszczalnych inwestycji, problemy informacyjne i organizacyjne: brak planów zadań ochronnych (PO/PZO), niepewność co do obowiązujących przepisów, problemy gospodarki rolnej: brak (zakaz) konserwacji urządzeń melioracyjnych, ograniczenia w możliwości stosowania środków ochrony roślin (w formie zapraw oprysków) i nawozów, utrudnienia inwestycyjne, brak rekompensat (z tytułu: szkód dzikiej zwierzyny, ograniczeń gospodarowania, sporządzania OOS)</p>	uwzględniona	Zmodyfikowano zapis w OSI Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne.
-----	------------	---------------	---	--	-------	---	--	--------------	---

145	Instytucja	Gmina Goniądz	6. Terytorialny wymiar strategii	<p>6.2 Obszary strategicznej interwencji; 6. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne; "(...) na terenach wiejskich województwa podlaskiego istnieje potrzeba zastosowania różnorodnych instrumentów rozwoju, dostosowanych do funkcji przez nie pełniących. Zakres interwencji powinien obejmować wachlarz instrumentów podnoszących jakość życia mieszkańców. Będzie temu służyć m.in. rozwój i unowocześnienie szkolnictwa począwszy od etapu przedszkolnego aż do kształcenia ustawicznego, rozwój infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej i wodno-kanalizacyjnej. Niezbędne są działania dotyczące przywracania funkcji społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich w ramach odnowy</p>	58	<p>Kwestią wartą rozważenia byłoby wprowadzenie pewnego dodatkowego kryterium, mianowicie kryterium związanego z istnieniem na terenie danej gminy obszarów prawnie chronionych (np. Procentowy udział tego typu obszarów w terytorium danej jednostki ogółem), których istnienie wynika z prawa krajowego (np. : parki narodowe i ich otuliny), jak i zaimplementowanego prawa unijnego (dyrektywy ustanawiające obszary Natura 2000)</p>	<p>Obszary prawnie chronione (parki narodowe, krajobrazowe, ich otuliny, obszary natura 2000) których celem funkcjonowania jest ochrona i zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych i gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone oraz ochrona różnorodności biologicznej, to tereny tworzą swego rodzaju "kapitał przyrodniczy", skupiając obszary o najcenniejszych walorach przyrodniczych na terytorium naszego kraju i unii europejskiej, a także o najbardziej reprezentatywnej dla naszego kontynentów przyrodzie. O ile w perspektywie zagranicznych i rodzimych turystów oraz wszystkich osób odwiedzających te części kraju, szczególnie woj. podlaskie, które słyną z bogatych przyrodniczo obszarów, ich istnienie jest niezaprzeczalnym walorem turystycznym, o tyle postrzeganie tych samych terenów oczami mieszkańców, członków lokalnych wspólnot i pracowników instytucji, jak nierzadko inne. Istnienie tych obszarów traktowane jest przez małe, lokalne społeczności jako pewnego rodzaju "zło konieczne", które pozwala na okresowe wizyty turystów i wiążącą się z tym możliwość rozwoju usług noclegowych, agroturystyki, etc. ,a jednocześnie dostrzegają oni w tych terenach powód, dla którego w ich gminie powiecie nie rozwija się przemysł, nie powstają zakłady produkcyjne czy przetwórcze , nie są lokalizowane nowe inwestycje, które dawałyby miejsca pracy.</p>	nieuwzględniona	Kwestia do ewentualnego ujęcia w dokumentach programowych.
-----	------------	---------------	----------------------------------	--	----	--	---	-----------------	--

				wsi. Ważne będą działania promujące przedsiębiorczość (...)"					
146	Institucja	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport	4. Analiza SWOT	Zmniejszający się potencjał ludnościowy pod kątem zasobów pracy, w tym na skutek drenażu wykwalifikowanej kadry	Str. 13	Zasoby pracy w województwie dla mieszkańców można powiększyć otwierając przejścia graniczne kolejowe: Zubki Białostockie, Czeremcha; kolejowe osobowe: Cisówka, Czeremcha; zmieniając organizację przejścia drogowego w Połowcach	Pozwoli to zatrzymać młodych ludzi na ścianie wschodniej w województwie. Brak jest także zapisów na powyższe zagadnienie na pozostałych stronach w tekście strategii.	niewzględniona	W opisie celu 3.3 wskazano: "Ważne jest dostosowanie infrastruktury przejść granicznych do rosnącego ruchu oraz dalszy rozwój sieci przejść granicznych."
147	Institucja	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport	4. Analiza SWOT 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	Marginalizacja województwa wynikająca z utrzymywania się słabej dostępności komunikacyjnej przestrzeń wysokiej jakości dostęp do odpowiednich usług na poziomie lokalnym i regionalnym, co związane jest również z gwarancją dobrych połączeń komunikacyjnych;	Str. 13 str. 38 mapa nr 9 str. 39	Brak jest w tekście strategii zapisów o poprawie dostępności komunikacyjnej dla mieszkańców województwa, a także dostępności komunikacyjnej dla mieszkańców polski i unii europejskiej do przejść granicznych: kolejowych samochodowych	W strategii województwa nie może być zapisana tylko jedna droga z południa na północ linia kolejowa z południowego – zachodu na północy – wschód ; powinny być wpisane wszystkie drogi w województwie: krajowe, wojewódzkie, drogi powiatowe prowadzące do powiatów i węzłów komunikacyjnych w województwie; linie kolejowe. W naszym województwie nie są istotne dla przedsiębiorców , mieszkańców drogi i linie kolejowe? Brak jest obwodnic drogowych w miastach powiatowych brak jest w strategii łącznic kolejowych: linii nr 6 z liniami nr 32 i nr 38 po stronie południowej i po stronie północnej Białegostoku	niewzględniona	Mapa nr 9 ma charakter schematyczny, wskazano na niej główne ciągi komunikacyjne. Kwestie przebiegu dróg i linii kolejowych są określone w dokumentach branżowych.
148	Institucja	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport	2.3 przestrzeń wysokiej jakości	Europejskie korytarze transportowe: kolejowe	Mapa nr 9 str.39	Linia kolejowa nr 31 (Siedlce – Połock i dalej Połock – Bołogoję)	Linia kolejowa nr 31 jest linią równoległą do linii nr 6 w Polsce jak i po stronie wschodniej od granicy polski z republiką Białoruś. W strategii jest potraktowana jako niby regionalna. W historii Polski była ważną linią kolejową.	niewzględniona	Zgodnie z przyjętym w legendzie nazewnictwem, linia ta nie stanowi linii magistralnej, a linię regionalną.

149	Institucja	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport	6.1. Spójność terytorialna województwa	Pod warunkiem dobrego skomunikowania, a zatem odpowiedniego dostępu do usług publicznych, ośrodków gminnych z miastami powiatowymi, a dalej tych miast z ośrodkami subregionalnymi. W tym kontekście będą wykorzystane europejskie szlaki komunikacyjne, stanowiące o włączeniu Podlasia w szeroko rozumianą wymianę międzynarodową, ale ważne będzie również położenie nacisku na uzupełnienie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej służącej mobilności wewnątrz województwa	Mapa nr 12 na str. 51	Pod warunkiem dobrego skomunikowania, a zatem odpowiedniego dostępu do usług publicznych, ośrodków gminnych z miastami powiatowymi, a dalej tych miast z ośrodkami subregionalnymi. W tym kontekście będą wykorzystane europejskie szlaki komunikacyjne, stanowiące o włączeniu Podlasia w szeroko rozumianą wymianę międzynarodową, ale ważne będzie również położenie nacisku na uzupełnienie i rozwój infrastruktury komunikacyjnej służącej mobilności wewnątrz województwa	Budując tak strategię tworzymy tunele komunikacyjne. Kto ma niwelować brak dostępności komunikacyjnej? Bo nijak ma się mapa nr 12 do mapy nr 9 w strategii opracowywanej mapa nr 12 przedstawia problem skomunikowań w województwie na poziomie niezrozumiałym w tej strategii.	niewzględzona	Mapy w Strategii mają charakter poglądowy, dokładne rozwiązania komunikacyjne wewnątrz województwa są ustalane w dokumentach branżowych.
150	Institucja	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przyjazny Transport	4. Analiza SWOT	Słabo rozwinięta oferta turystyczna	Str. 12	W strategii należy bardziej wyeksponować tworzenie ofert turystycznych.	W oferty turystyczne w innych regionach były inwestowane już ponad 30 lat. Pomagały zainteresowanym wszystkie szczeble samorządowe. W naszym województwie inwestuje się dopiero od kilku lat i to nierównomiernie terytorialnie	niezasadna	Kwestia wsparcia turystyki, w tym tworzenia atrakcyjnej oferty, ujęta jest w celu operacyjnym 1.3 oraz 3.4.

Tabela nr 3. Zestawienie uwag zgłoszonych w procesie konsultacji społecznych projektu SRWP 2030 w innej formie pisemnej

Lp.	Osoba fizyczna/ Instytucja	Imię i nazwisko / Nazwa instytucji	Część Strategii, której dotyczy uwaga	Zapis w projekcie Strategii, którego dotyczy uwaga	Numer strony, na której znajduje się wskazany zapis	Treść uwagi lub proponowany zapis	Uzasadnienie uwagi	Rozpatrzenie uwagi	Uzasadnienie
1	Osoba fizyczna		Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości, cel operacyjny 3.4 Gościnny region 7.3 System monitorowania - wskaźniki monitorowania			"Z racji zainteresowań zawodowych oraz pełnionych funkcji odnoszę się do części strategii dotyczących wymiaru przestrzennego oraz środowiskowego. Jestem przekonany, że zarówno w części Gościnny region jak i w części Przestrzeń wysokiej jakości, a zatem i w zestawie wskaźników monitorowania, zbyt mało podkreślona jest potrzeba harmonizowania realizacji celów Strategii z ochroną wartości środowiska przyrodniczego, w tym krajobrazu, jak i środowiska kulturowego, materialnego i niematerialnego. Te elementy w przypadku Województwa Podlaskiego, w częściach w których zachowały choćby część swoich walorów, prezentują wartość unikatową, niespotykaną gdzie indziej. Argumentów		niezasadna	"1 - Zapisy dotyczące wartości środowiska przyrodniczego oraz kulturowego zostały wskazane w wielu miejscach projektu Strategii (np. w analizie SWOT, potencjałach i głównych kierunkach interwencji w celu 2.3) 2 - j.w. 3 - Aspekt ujęty w zasadzie horyzontalnej oraz w kierunku interwencji nr 7 w celu 2.3, a także w opisie tego celu operacyjnego. Wskazano na ten aspekt również w OSI Obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo. 4 - Zagadnienie to jest już ujęte w Strategii, np. kierunek interwencji nr 6 w celu

					<p>na poparcie tej tezy nie trzeba przytaczać, ale w razie potrzeby mogą dostarczyć ich bardzo wiele. Wynikają one zresztą z wielu dokumentów zarówno międzynarodowych, krajowych jak i wojewódzkich. Prócz wartości unikatowej, jest to też bardzo często wartość bardzo wrażliwa, łatwa do zniszczenia. Przykładem jest ginąca architektura drewniana czy zamieniane w ciężarówki żwiru Wzgórza Sokólskie. Strategia musi zawierać odpowiedź na te problemy, tymczasem odnosi się wrażenie, że traktuje te walory głównie jako zasób dla działalności gospodarczej, chroniony wyłącznie ściśle określonymi ramami obszarów prawnie chronionych. W części Gościnny region wśród potencjałów na pierwszym miejscu wymienione jest środowisko, ale brak refleksji, że zasób ten w coraz szybszym tempie tracimy na skutek nieprzemyślanych działań, w tym zwłaszcza mających z cel korzyść prywatną lub podmiotów gospodarczych ze szkodą dla dobra</p>		<p>operacyjnym 2.3.</p> <p>5 - Ze względu na niską zmienność wartości wskaźnika nie jest zasadne włączenie go do systemu monitorowania SRWP 2030."</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

					<p>publicznego. Dobrze np., że akcentuje się konieczność osiągnięcia spójności terytorialnej województwa, ale konieczny jest zapis, że cele do niej prowadzące będą realizowane w harmonii z zachowaniem walorów przyrodniczych i kulturowych. Faktycznie nie występuje wymiar przestrzenny ochrony walorów w szeroko pojętym wymiarze środowiskowym. Zwraca też uwagę brak w strategii odniesienia się do problemów gotowości na zmiany klimatu, które dotyczą już obecnie bardzo wielu sfer życia i gospodarki. Ma to m.in. wymiar w zakresie zarządzania kryzysowego, lecz oczywiście nie tylko.</p> <p>1. Wprowadzenie do zapisów ogólnych Strategii wartości środowiska przyrodniczego oraz kulturowego jako równoprawnych z innymi kategoriami zasobów regionu.2. Uwzględnienie problemu konieczności przeciwdziałania utracie tych wartości. 3. W części Przestrzeń wysokiej jakości zaakcentowanie konieczności harmonizowania</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--

						<p>przestrzennego wymiaru realizacji celów Strategii z ochroną wartości przyrodniczych i kulturowych, na przykład poprzez odpowiednie uwzględnianie w projektowaniu inwestycji liniowych oraz energetycznych wartości krajobrazu przyrodniczego i kulturowego. 4. Uwzględnienie problemu gotowości na zmiany klimatu.5. Rozważenie wprowadzenia jako jednego ze wskaźników realizacji Strategii wartości powierzchni o jaką zostaną powiększone obszary chronione na obszarze województwa."</p>		
2.	Instytucja	<p>Stowarzyszenie Federacja Zielonych w Białymstoku Stowarzyszenie Zielony Białystok Stowarzyszenie Innowacyjny Białystok Stowarzyszenie Innowacyjna Polska Fundacja Instytut Białowieski Stowarzyszenie Osób Poszkodowanyc</p>				<p>Wobec braku skutecznej realizacji działań dotychczasowych strategii zakładających wiodącą rolę turystyki i rolnictwa, Podlasie chce udawać „innowacyjność” Warszawy:) Bez linii kolejowej do Białowieży czy prawdziwego lotniska w Topolanach dalej będzie skansenem? Podlasie konkuruje jedynie niższymi cenami, co jest krótkotrwałą strategią. Region nie posiada</p>	nieuwzględniona	<p>Proponowane zapisy są zbyt szczegółowe na poziom strategii. Jednocześnie wiele podnoszonych aspektów znajduje odzwierciedlenie w projekcie aktualizowanej Strategii, np. dostępność komunikacyjna w celu 2.3, wykorzystanie walorów przyrodniczych w celu 1.3, podkreślenie występowania wyjątkowych</p>

		h przez Urząd Miasta w Białymstoku Stowarzyszenie www.i.warszawa.pl Fundacja Towarzystwo Ulepszania Świata			<p>wystarczającego potencjału i zasobów, by dogonić i wyprzedzić liderów tych branż. Młodzi ludzie będą wyjeżdżać do np. Warszawy i za granicę, gdyż w innych branżach mają tam lepsze warunki pracy, kształcenia, rozwoju, wyższe zarobki i możliwości kariery. Wyjątkowość Puszczy Białowieskiej – ostatniego fragmentu naturalnego lasu w Europie, żubry to niewykorzystany potencjał, w przeciwieństwie do innych pomysłów na rozwój regionu jak np. produkcja maszyn rolniczych, usługi informatyczne, szycie bielizny itp. – tego typu działalność prowadzona już jest w innych miejscach na świecie, na większą skalę, na wyższym poziomie zaawansowania i jakości usług i produktów. Zapraszamy do współpracy, współorganizacji www.FestiwalBialowieski.pl www.FestiwalPuszczyBialowieskiej.pl www.FestiwalZubra.pl www.ForestFestival.Eu „Okrągły stół dla Puszczy Białowieskiej”. Tak jak kiedyś wypromowano Zakopane, Puszcza</p>		kompleksów leśnych (jak np. Puszcza Białowieska) w opisie OSI Obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo, promocja województwa jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku w celu 3.4.
--	--	---	--	--	--	--	---

						<p>Białowieska powinna być promowana jako największa atrakcja turystyczna Polski. Celem jest promocja turystyczna województwa podlaskiego przez Puszcę Białowieską, tworzenie nowych miejsc pracy w turystyce, wyrównanie zapóźnień cywilizacyjnych regionu w postaci braku połączeń kolejowych, lotniska. Dlatego planujemy dyskusję – debatę z udziałem władz, specjalistów, organizacji społecznych oraz lokalnej społeczności pod hasłem „Okrągły stół dla Puszczy Białowieskiej” i promujące wydarzenie artystyczne w postaci koncertu. Celem jest promocja turystyki zamiast wycinania Puszczy Białowieskiej. Puszcza Białowieska powinna być promowana jako największa atrakcja turystyczna Polski i Europy. Okolice Puszczy Białowieskiej i Podlasie są bliżej Warszawy niż np. Zakopane, może ją odwiedzać 10 razy więcej turystów, zostawiając 10 razy więcej pieniędzy, dając zatrudnienie 10 razy większej ilości osób, które nie musiałyby emigrować za pracą. Festiwal był już</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

					<p>zrealizowany jako jednodniowy w Białymstoku 27.09.2019 r. https://youtu.be/Ks1kMvXgUys Dyskusja/Debata „Okrągły Stół dla Puszczy Białowieskiej” https://youtu.be/BUx4LQF5k1o i 27.08.2016 r. w okolicy Puszczy Białowieskiej, nad Zalewem Siemianówka (3,5 godzinny zapis filmowy na stronach www.FestiwalPuszczyBialowieskiej.pl www.FestiwalBialowieski.pl https://www.youtube.com/watch?v=3yfb7_tuooU), chcemy go powtarzać cyklicznie z większą ilością atrakcji, promując przy okazji zdrowy, aktywny styl życia i wypoczynku w postaci interaktywnego festiwalu trwającego docelowo przez cały okres wakacji. Zakopane to przykład miejscowości, które z wycinki lasów, hodowli owiec czy zagłębia hutniczego, które straciło opłacalność z powodu wyczerpania złóż zostało stolicą turystyki, z powodu górskiego powietrza, które miało leczyć gruźlicę, a linia kolejowa spowodowała wzrost ilości turystów. Dziś okolice Puszczy Białowieskiej i fragment</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--

					<p>ostatniego naturalnego lasu w Europie to odpowiedź na problemy smogu i zmian klimatu. A Puszcza Białowieska to np. miejsce występowania gatunku grzyba będącego podstawą leku na raka https://www.tvp.info/40594727/grzyb-z-puszczy-bialowieskiej-moze-leczyc-raka-naukowcy-chca-gopotentowac. 80% obszaru Lasów Państwowych w Polsce czeka katastrofa. Z powodu zmian klimatycznych i obniżenia poziomu wód gruntowych usychają drzewa iglaste (świerki, sosny) z płytkim systemem korzeniowym. Sadzono je zamiast drzew liściastych, naturalnych w Polsce. Leśnicy wyhodowali korniki na świerkowych postkomunistycznych plantacjach desek. W Rezerwacie Ścisłym Białowieskiego Parku Narodowego susza, korniki czy pożary nie stanowią zagrożenia. To wzorcowe 50 km2 ostatniego lasu naturalnego w Europie, prawdziwy las, miejsce, które powinien zobaczyć każdy Europejczyk.</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

3	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku			<p>"Strategia z jednej strony trafnie identyfikuje wewnętrzne bariery i ryzyka realizacji nakreślonej wizji rozwoju, w tym niekorzystne zmiany demograficzne, deficyty kompetencyjne mieszkańców, niski potencjał innowacyjny przedsiębiorstw i jednostek naukowo-badawczych, niską wydajność pracy w rolnictwie, ale z drugiej niedoszacowuje ich skalę, co w efekcie może prowadzić do błędnych założeń priorytetowych. W tym:</p> <p>Strategia w niedostatecznym stopniu uwzględnia dostępne prognozy demograficzne dla woj. podlaskiego, szczególnie w kontekście gospodarczym, ale również w pozostałych. Skupia się przede wszystkim na zmianach struktury wiekowej, pomijając prognozowane zmiany liczby ludności (bezwzględne i procentowe) w poszczególnych grupach wiekowych.</p> <p>W tym kontekście należy podkreślić, że dla gospodarki regionu</p>		niezasadna	Zostało to już wskazane jako słaba strona w analizie SWOT. Odpowiedzią natomiast są działania wskazane m.in. w celu 1.1, 1.3, 2.2 i 3.4.
---	------------	--	--	--	--	--	------------	--

						<p>priorytetem jest zrekompensowanie tak drastycznego ubytku rodzimych zasobów pracy poprzez (i) radykalne zwiększenie wydajności pracy, w tym w rolnictwie, poprzez informatyzację, automatyzację i robotyzację stanowisk pracy i procesów (ii) wykorzystanie w przemyśle i usługach zasobów pracy uwolnionych w rolnictwie (iii) tworzenie warunków dla zwiększenia stopnia i przedłużenie okresu aktywności zawodowej mieszkańców (iv) ograniczenie migracji (v) budowanie warunków dla radykalnego zwiększenia obecności, szczególnie stałej obecności, obywateli innych krajów na regionalnym rynku pracy "</p>		
4	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				<p>Strategia nie bardzo bilansuje rodzime zasoby oraz ewentualne deficyty kompetencji w zakresie wdrażania nowoczesnych technologii i metod zarządzania w gospodarce, w tym informatyki, automatyki i robotyki, a także niskiego potencjału regionalnych instytucji edukacyjnych do</p>	niezasadna	Ujęte w celu 2.1.

						dostarczania i uzupełniania tych kompetencji, kluczowych dla realizacji Strategii			
5	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Problemy komunikacyjne regionu postrzegane są w Strategii raczej w warstwie infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniskowej. Istotnym zaś jawi się problem transportu publicznego, zwłaszcza w przypadku Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego charakteryzującego się wyjątkową potrzebą maksymalnego wykorzystania kurczących się zasobów pracy oraz umożliwienia wewnętrznej w BOF mobilności tych zasobów.		niezasadna	W celu operacyjnym 2.3 w głównych kierunkach interwencji znajduje się zapis pkt 1. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej oraz różnych form transportu (w tym autobusowej komunikacji publicznej) oraz pkt.2 Rozwój funkcji komunikacyjnych regionu w ruchu osobowym i towarowym (w tym drogowych, kolejowych i lotniczych) o znaczeniu regionalnym i międzynarodowym. Dodatkowo w opisie OSI Białystok i jego obszar funkcjonalny wskazano: "Priorytetem jest wspieranie stosowania zaawansowanych technologicznie i innowacyjnie rozwiązań w zarządzaniu miastem i podnoszenie jakości jego przestrzeni, a

									<p>także poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej, czemu będzie sprzyjać realizacja działań w ramach celu operacyjnego 3.1 Dobre zarządzanie oraz celu operacyjnego 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości."</p>
6	Institucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				<p>"Strategia odpowiednio identyfikuje wymienione w niej szanse realizacji nakreślonej wizji rozwoju, przede wszystkim technologizację i wzrost innowacyjności gospodarki, w tym szczególnie w obszarze inteligentnych specjalizacji, oraz zwiększenie obecności podlaskich firm, ich produktów i usług na rynkach zewnętrznych, zwłaszcza zagranicznych. Jednak:</p> <p>W niedostatecznym - wydaje się – stopniu zauważa, iż bazując na obecnych trendach, relacjach i doświadczeniu priorytetowa szansą podlaskiej gospodarki jest rozwój i promowanie współpracy z krajami Unii Europejskiej oraz promocja</p>		niezasadna	<p>W „Szansach” ujęto: Rozwój i promowanie współpracy z krajami Unii Europejskiej</p>

						gospodarcza regionu. Zauważyć przy tym należy, że podlaskie/białostockie firmy obecne na tych wymagających rynkach nie mają specjalnych problemów z rozszerzaniem swojej obecności poza granice UE, oczywiście z zastrzeżeniem barier polityczno-administracyjnych. "			
7	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Pomija systematycznie malejące znaczenie rolnictwa i przetwórstwa rolno spożywczego w stosunku do pozostałej części sektora przemysłowego; Zjawisko to szczególnie widoczne jest w eksporcie, gdzie już obecnie udział tych „tradycyjnych” sektorów przekracza 1/3.		niezasadna	W projekcie Strategii wskazano m.in. na to, że takie sektory, jak rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze powinny podlegać unowocześnieniu w kierunku przemysłów przyszłości. Wskazuje się także na konieczność przekwalifikowywania osób odchodzących z rolnictwa oraz dywersyfikacji źródeł dochodu na obszarach wiejskich.
8	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Całkowicie pomija sektor usługowy, który jest dominującym sektorem podlaskiej ekonomii (niemal 2/3 WDB jest wytwarzana w tym sektorze!). Należy przy tym zauważyć, iż kluczowe dla realizacji celów strategii		niezasadna	Strategia nie pomija sektora usług, jest on obecny w większości celów operacyjnych, szczególnie tam, gdzie wśród kluczowych interesariuszy wskazano przedsiębiorców, tj. w

						sektory, w tym ICT, edukacja, sektor usług profesjonalnych, służba zdrowia – są to sektory usługowe !			celu strategicznym 1 (wszystkie cele operacyjne), w celach operacyjnych 2.1, 2.3 i 3.4.
9	Institucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				"Strategia powinna też w większym stopniu uwzględniać niektóre istotne, zewnętrzne czynniki, które będą/mogą stać na drodze realizacji celów strategii, takie jak: Rosnącą konkurencją ze strony gospodarek wschodnioazjatyckich, dostarczających tanie i coraz lepszej jakości produkty. Skuteczne konkurowanie na tych rynkach wymaga od podlaskich producentów radykalnego zwiększenia skali produkcji i obniżenia jej kosztów (ponownie automatyzacja i robotyzacja), oraz podniesienia jakości i innowacyjności wyrobów; "		niezasadna	W Zagrożeniach w analizie SWOT wskazano: Rosnąca konkurencja ze strony gospodarek wschodnioazjatyckich.
10	Institucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Ryzyka polityczne i administracyjne w obszarze współpracy międzynarodowej, zarówno za wschodnią granicą Polski (Białoruś, Rosja, Ukraina) ale też wewnątrz Unii Europejskiej i w skali globalnej (protekcjonistyczna		niezasadna	W Zagrożeniach w analizie SWOT wskazano: Realizacja instrumentów polityk zewnętrznych wpływających na osłabienie konkurencyjności podlaskich firm.

						polityka USA, napięcia handlowe Chiny-Indie, napięcia na Bliskim Wschodzie zagrażające stabilności dostaw surowców energetycznych).			
11	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Uwarunkowania krajowe jak choćby zapowiedziane stymulowania wzrostu wynagrodzeń poprzez dość dynamiczne urzędowe podnoszenie płacy. Jako możliwe zagrożenia można wskazać zwiększenie kosztów pracy, wzrost kosztów wytwarzania, obniżenie konkurencyjności produktów, spadek zyskowności, zmniejszenie możliwości inwestycyjnych, konieczność zmiany profilu produkcji (usług) przebranżowienia, nadmierne spłaszczenie wynagrodzeń, zmniejszenie motywacji pracowników do podnoszenia kwalifikacji i dążenia do awansu zawodowego. Tzw. tańsza siła robocza już wkrótce może przestać być istotnym elementem konkurencyjności naszej gospodarki.		niezasadna	W Zagrożeniach w analizie SWOT wskazano: Realizacja instrumentów polityk zewnętrznych wpływających na osłabienie konkurencyjności podlaskich firm
12	Instytucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie				Możliwość wystąpienia w najbliższych latach zapowiadanych przez ekonomistów zjawisk		niezasadna	W Zagrożeniach w analizie SWOT wskazano: Dekoniunktura w

		Białegostoku				kryzysowych w światowej gospodarce (ogłaszane w obecnym czasie wskaźniki inflacji, produkcji krajów UE są tego pierwszymi sygnałami)			krajach powiązanych gospodarczo z Polską i województwem podlaskim
13	Institucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				-brak sieciowej infrastruktury Internetu rzeczy na obszarze województwa podlaskiego -brak wykwalifikowanej kadry dydaktycznej z obszarów technologii IT - brak jednego, silnego ośrodka badawczo-rozwojowego z zakresu IT - brak kapitału na inwestycje w ryzykowne przedsięwzięcia z obszaru najnowszych technologii IT - brak zintegrowanej promocji województwa jako doskonałego miejsca do rozwoju IT.	Wychodząc ze strategicznego założenia, że sektor usług może być kluczowym elementem gospodarczego rozwoju województwa, zaś automatyzacja procesów i tzw. "Przemysł 4.0" będą decydujące dla konkurencyjności, nie można przejść obojętnie nad uwagami środowiska branży technologicznej dotyczącymi obszaru tzw. IT	niezasadna	W Strategii wskazano, że analiza potencjałów i potrzeb, w kontekście potencjalnej inteligentnej specjalizacji regionu, zostanie przeprowadzona w trakcie aktualizacji RIS3. Jednocześnie wsparcie firm usługowych, w tym IT, ujęto w wielu celach operacyjnych.
14	Institucja	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Białegostoku				Mimo słuszności polityki zrównoważonego rozwoju i konieczności dbałości o inne, poza centralnym obszary województwa miasto Białystok i najbliższy teren pozostaną głównym motorem rozwoju regionu i takie też odpowiednie miejsce powinno zajmować w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.		niezasadna	W Strategii ustanowiono OSI Białystok i jego obszar funkcjonalny. W jego opisie wskazano, m.in., że stolica województwa podlaskiego jest najsilniejszym biegunem wzrostu w całym województwie.
15	Institucja	Partnerstwo Augustowsko-				"W imieniu Partnerstwa Augustowsko-	"Współpraca podjęta w Augustowsko-Biebrzańskim Obszarze Funkcjonalnym ma	nieuwzględniona	Dodanie kolejnego OSI uznano za niezasadne.

		Biebrzańskiego Obszaru Funkcjonalnego			<p>Biebrzańskiego Obszaru Funkcjonalnego wnioskujemy o ujęcie w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 subregionalnego ośrodka wzrostu pod nazwą Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny.</p> <p>Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny to regionalny obszar współpracy samorządów i innych podmiotów publicznych oraz organizacji gospodarczych obejmujący obszar Miasta Augustów oraz gmin Augustów, Bargłów Kościelny, Płaska, Nowinka, Sztabin, Lipsk Dąbrowa Białostocka i Nowy Dwór, które podjęły współdziałanie na rzecz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. stworzenia warunków do rozwoju ekonomicznego regionu; 2. wdrożenia zasad partycypacji społecznej w rozwoju lokalnym; 3. utrzymania wysokich wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; 4. wspieranie przedsiębiorczości. W 	<p>służyć budowie spójności terytorialnej i przeciwdziałaniu tego obszaru problemowego o poziomie rozwoju znacznie odbiegającym od średniej wojewódzkiej, przygranicznego o bardzo niskim poziomie dostępu do dóbr i usług i pogarszających się perspektywach rozwojowych. Jest to obszar zagrożony trwałą marginalizacją. Jego atutem są cenne obszary przyrodnicze: Puszcza Augustowska, Biebrzański Park Narodowy, obiekt kulturowy o znaczeniu międzynarodowym Kanał Augustowski oraz uzdrowiskowo - turystyczny charakter miasta Augustów. Wymieniony potencjał determinuje główne kierunki działań, które zapewniłyby wzrost ekonomiczny obszaru.</p> <p>Augustowsko-Biebrzański Obszar Funkcjonalny to regionalny obszar współpracy samorządów i innych podmiotów publicznych oraz organizacji gospodarczych, obejmujący obszar Miasta Augustów oraz gmin: Augustów, Płaska, Nowinka, Bargłów Kościelny, Sztabin, Lipsk, Dąbrowa Białostocka i Nowy Dwór. Jest to wyodrębniony przestrzennie obszar, charakteryzujący się wspólnymi uwarunkowaniami geograficznymi, kulturowymi, powiązaniemi transportowymi i innymi społeczno-gospodarczymi systemami zapewniającymi efektywne wykorzystanie jego przestrzeni i endogennych potencjałów w celu rozwoju rynku pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Teren ten sąsiaduje z Białorusią i jest z nią powiązany poprzez przejście turystyczne w Kurzyńcu. Nadal nieprzesądzoną jest sprawa uruchomienia nowego przejścia granicznego z Białorusią w kierunku Grodna, które niewątpliwie</p>	<p>Wskazana inicjatywa może wpisywać się w instrument polityki regionalnej, jakim jest porozumienie terytorialne (str. 68 projektu Strategii).</p>
--	--	---------------------------------------	--	--	---	---	--

					<p>załączonych dokumentach przedstawiamy charakterystykę obszaru oraz strategiczne kierunki działalności w ramach ""SRWP 2030"" ,które były przedmiotem ustaleń spotkania pomiędzy partnerami obszaru współpracy w dniu 3 grudnia 2019.</p>	<p>wpłynęłyby na zmiany w zakresie komunikacji na obszarze powiatów sokólskiego i augustowskiego oraz ożywiłyby gospodarczo ten region. Powierzchnia Augustowsko-Biebrzańskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosi ok. 2044 km2 (ponad 9% pow. województwa) i jest zamieszkiwana przez ponad 70 tys. mieszkańców, z czego prawie połowa z nich to mieszkańcy Augustowa. Jest to obszar o jednym z najniższych wskaźników zaludnienia w województwie (ok. 36 osób/km2). Obszar zdecydowanie wyróżnia się od innych na Podlasiu znaczącym udziałem przyrodniczych terenów chronionych. Ponad 60% jego powierzchni jest chroniona formą NATURA 2000 (w tym nieco ponad 6% jest administrowane przez Biebrzański Park Narodowy). Prawie 45% powierzchni stanowią lasy, a ok. 42% grunty rolne. Przez teren przebiega linia kolejowa o znaczeniu międzynarodowym Warszawa – Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki – Trakiszki – granica Państwa, co ułatwia mieszkańcom komunikację zarówno ze stolicą województwa, kraju, jak i Litwą. Terytorium łączą drogi wojewódzkie: 670 Osowiec – Dąbrowa Białostocka – Nowy Dwór – granica Państwa (granica polsko – białoruska) oraz 673 Augustów – Lipsk – Dąbrowa Białostocka – Sokółka. Obie są bardzo ważnym połączeniem komunikacyjnym, łączącym go z drogą krajową nr 8 na kierunku Białystok – Budzisko (przejście graniczne z Litwą), przecinającą gminy Sztabin, Augustów, Nowinka.</p> <p>Wzmocnienie pozycji subregionu powinno opierać się w głównej mierze na rozwijaniu</p>		
--	--	--	--	--	---	--	--	--

							jego pozycji gospodarczej i poprawie atrakcyjności inwestycyjnej, bazującej na jego endogenicznym potencjale. W obszarze gospodarki istotne znaczenie będzie miała realizacja celu operacyjnego 1.1 Przemysły przyszłości, służącego wykorzystaniu rolniczej produkcji ekologicznej, jej odpowiedniego przetworzenia i dystrybucji. Lokalna przedsiębiorczość prowadzona w obrębie rewalizacji celu operacyjnego 1.3 będzie związana z ekologicznymi formami produkcji rolnej, usługami służącymi rozwojowi produktów turystycznych - w tym inwestycjami podnoszącymi atrakcyjność turystyczną regionu. Zakres interwencji powinien też obejmować szeroki zakres działań przewidywanych dla realizacji celu operacyjnego 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości, poprawiających jakość i dostępność infrastruktury komunikacyjnej, publicznej infrastruktury wypoczynkowej, wodno - kanalizacyjnej, wspieranie rozwoju nowoczesnych przestrzeni dla biznesu, modernizację infrastruktury ochrony środowiska, ochronę zasobów kulturowych i przyrodniczych. Wykorzystanie całego wachlarza działań służących wdrażaniu wszystkich celów operacyjnych wchodzących w skład celu strategicznego 3 Partnerski region zapewni trwałe podstawy rozwoju tego obszaru."		
16	Instytucja	Podlaska Rada Działalności Pożytku Publicznego	Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy			Jednym ze sposobów niwelowania niedoborów kadrowych, oprócz zatrudniania imigrantów może być powrót na rynek pracy wykwalifikowanych emerytów, posiadających kompetencje zawodowe,		niezasadna	wskazane kwestie ujęte są już w celu 2.2.

						<p> cenne doświadczenie, fachowość. Zatrudnieni w niepełnym wymiarze pracy mogą wzmocnić dane przedsiębiorstwo. Duży nacisk należy położyć na promocję zdrowego stylu życia i zapobieganie chorobom cywilizacyjnym . Działania tego rodzaju powinny dotyczyć dzieci ,młodzieży -całego społeczeństwa. W myśl zasady lepiej zapobiegać niż leczyć. Zdrowie to - dobrostan psychiczny ,fizyczny i społeczny a nie tylko brak choroby. Zadbajmy o zdrowie społeczeństwa w wieku produkcyjnym, chodzi tu głównie o uświadomienie i przekazanie prawdy ,że zdrowie człowieka jest w jego rękach bo aż 51% zależy od zdrowego stylu życia a 10% od służby zdrowia. Wkroczenie w wiek seniora w dobrej kondycji może zniwelować potrzebę budowania hospicjów i domów starości. Tu, dużą rolę mogą odegrać organizacje pozarządowe ,przy wsparciu samorządów przeprowadzając kampanie społeczne , cykliczne wydarzenia, promujące zdrowy styl życia . Tego rodzaju działania </p>			
--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

						przyczynią się do podniesienia świadomości zdrowotnej społeczeństwa i wyrobieniu nawyków zdrowotnych			
17	Instytucja	Podlaska Rada Działalności Pożytku Publicznego	Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny.			Odnosząc się do celu operacyjnego 3.2. Kapitał społeczny należy zwrócić uwagę na kwestię związane nie tylko z zakładaniem nowych organizacji pozarządowych, co jest oczywiście słuszne z uwagi na fakt, że w województwie podlaskim odsetek NGO's w przeliczeniu na liczbę mieszkańców jest najniższy w Polsce. Jednocześnie mamy najniższy wskaźnik pozyskiwania z zewnątrz województwa środków na cele statutowe i na rozwój organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw społecznych przedsiębiorstw ekonomii społecznej. Mając powyższe na względzie należałoby ująć w Strategii i celu operacyjnym wzmocnienie potencjału ekonomicznego i rozwoju przedsiębiorczości wśród podmiotów z trzeciego sektora. Dlatego do głównych kierunków interwencji należałoby dodać zapisy mówiące o przedsiębiorstwach	niewuwzględniona	Kwestia przedsiębiorczości społecznej ujęta w 2.2. Proponowane zapisy są zbyt szczegółowe na poziom Strategii, są ujmowane w dokumentach branżowych.	

					<p>społecznych, podmiotach ekonomii społecznej, inicjowanie powiązań i sieci klastrów przedsiębiorstw społecznych. To jest główny nurt aktualnej polityki krajowej nastawiony na profesjonalizowanie trzeciego sektora poprzez podnoszenie kapitału społecznego w zakresie uprzedsiębiorczania i ekonomizowania organizacji społecznych. Docelowo podmioty z trzeciego sektora jeśli mają się rozwijać, podnosić kompetencję, wiedzę i kwalifikacje, a nie tylko być lub powstawać powinny mieć jasno określone i sprecyzowane możliwości rozwijania przedsiębiorczości, które będą wyzwaniem na najbliższe lata określone w Strategii Województwa. Dopiero taki kierunek pozwoli na budowanie siły i potencjału organizacji społecznych, które będą stawały się samodzielne, niezależne od źródeł finansowania ze środków publicznych. Dopiero samodzielność finansowa płynąca z świadczenia odpłatnych usług czy wytwarzanych produktów przyczyni się do</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--

						<p>uwiarygodnienia organizacji pozarządowych, społecznych jako podmiotów, które warto prowadzić, realizować cele społeczne, wspierać potrzebujących, a jednocześnie rozwijać potencjał swoich członków i pracowników</p>		
18	Osoba fizyczna		Credo Ambitne Podlaskie			<p>"Credo Strategii brzmi AMBITNE PODLASKIE. Ambitne, to między innymi ""korzystnie powiązane z partnerami krajowymi i zagranicznymi"" dążące do ""niwelowania słabości różnych części województwa"" oraz związane z polityką spójności, która widzi Europę ""lepiej powiązaną"".</p> <p>Czy może być AMBITNYM region, który wciąż jest jedynym tak wykluczonym lotniczo regionem w całej Unii Europejskiej? To właśnie jedna z głównych słabości CAŁEGO województwa, którą należy ZNIWELOWAĆ."</p>	nieuwzględniona	<p>Odniesienia do kwestii rozwoju i funkcji komunikacyjnych regionu w ruchu osobowym i towarowym, w tym dotyczących transportu lotniczego, zostały wskazane w celu operacyjnym 2.3, natomiast strategia nie wskazuje na konkretne projekty strategiczne.</p>
19	Osoba fizyczna		wizja rozwoju			<p>"Podlaskie: Przedsiębiorcze, które "" we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego potrafi wykorzystywać nadarzające się szanse""</p>	nieuwzględniona	j.w.

					<p>gdzie ""nastawienie firm na wykorzystywanie szans i ciągłą ekspansję przyniesie sukcesy na skalę międzynarodową a regionowi dobry poziom rozwoju ekonomicznego"". ,w którym"" konkurencyjne firmy, ... budują swoją silną pozycję międzynarodową"" Podlaskie Partnerskie, w którym z uwagi na ""specyficzne położenie regionu na (krańcach UE)"" konieczne jest ""przyciąganie do regionu dodatkowych zasobów kapitału, ludzi, idei"", aby stał się ""partnerski, czyli nastawiony na współpracę wewnątrzregionalną, współpracę z innymi regionami w Polsce i w UE oraz współpracę z partnerami spoza UE"". Region w którym ""firmy będą wzmacniały swoją konkurencyjność poprzez uczestniczenie w powiązaniach sieciowych o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym"". ""Międzynarodowy"" ma być też rynek zbytu produktów podlaskich firm. Uczelnie i ośrodki naukowe również będą prowadziły ""współpracę wewnątrzregionalną, krajową i</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

					<p>międzynarodową" aby uzyskać "wysoki poziom edukacji i badań" na potrzeby m.in. "samorządu i gospodarki regionu"</p> <p>Podlaskie Perspektywiczne "uczestniczące w globalnych trendach rozwojowych".</p> <p>Jak można skutecznie budować pozycję MIĘDZYNARODOWĄ, rozwijać MIĘDZYNARODOWE rynki zbytu oraz MIĘDZYNARODOWĄ współpracę uczelni i ośrodków badawczych bez regionalnego portu lotniczego ? Czy jest to możliwe w sytuacji, gdy dojazd na lotnisko trwa dłużej niż przelot do większości europejskich stolic? Dobrze skomunikowane lotnisko w XXI nie jest żadną fanaberia, tylko jednym z podstawowych narzędzi do komunikacji. Zawarcie tej inwestycji w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego jest KONIECZNOŚCIĄ</p> <p>"</p>			
20	Osoba		3. Uwarunkowania		"a) uwarunkowania unijne		niewzględzona	j.w

	fizyczna		zewnętrzne Strategii 3.2 uwarunkowania unijne 3.3. uwarunkowania krajowe			<p> ""Istotnym elementem pejzażu Europy staje się presja ze strony bogatszych państw, regionów i miast na wysysanie wartościowego potencjału ludzkiego z mniej zasobnych państw członkowskich i regionów UE, w tym także z Polski i z województwa podlaskiego. Dlatego niezbędne jest obok zasadniczego zwiększenia poziomu płac w województwie podlaskim konsekwentne podwyższenie jakości życia społeczeństwa, tak aby spowolnić, a następnie odwrócić niekorzystne tendencje związane z odpływem ludności, firm i potencjałów."" Jednak ""fundusze Unii Europejskiej pozostaną także po roku 2020 istotnym źródłem finansowania rozwoju Polski i jej regionów, zwłaszcza w ramach europejskiej polityki spójności"". Jeden z pięciu celów polityki spójności UE po 2020 roku to ""Europa lepiej powiązana"". ""Jednocześnie priorytet dla obszarów typu NUTS 2 (czyli województw) o PKB na mieszkańca poniżej 75% średniej UE 27 oznacza, że województwo podlaskie </p>		
--	----------	--	--	--	--	--	--	--

					<p>pozostanie także po roku 2020 wśród regionów o najbardziej szczodrym wsparciu z funduszy strukturalnych UE."</p> <p>b) uwarunkowania krajowe</p> <p>Jednym z celów zawartych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) jest "Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu", a wśród obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii znajdują się "transport" oraz "bezpieczeństwo narodowe". Polska Wschodnia została wskazana jako "makroregion o jednym z najniższych poziomów rozwoju w skali UE". Z kolei pośród celów polityki regionalnej Polski znajduje się "zrównoważony rozwój kraju". Wskazano tu także sposoby interwencji publicznej, a wśród nich są "rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionie" oraz "przeciwdziałanie nierównościami</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

					<p>terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych.</p> <p>Uwarunkowania wskazują na zasadnicze zagrożenie dla Podlasia, jakim jest ""drenaż mózgów"" (wyróżniony także w Diagnozie Strategicznej Województwa Podlaskiego), ale również pokazują szansę i kierunki. Z nich wynikają możliwości ubiegania się o fundusze na budowę i uruchomienie lotniska zarówno w Unii Europejskiej, jak też w budżecie krajowym. Wynika to wprost z cytowanych powyżej zapisów."</p>		
21	Osoba fizyczna		4. Analiza SWOT		<p>"Wśród słabych stron znajdują się ""ogólnie słaba pozycja krajowa i międzynarodowa jednostek badawczo-rozwojowych i naukowo-badawczych, słabo rozwinięta oferta turystyczna, ""zmniejszający się potencjał ludnościowy pod kątem zasobów pracy, w tym na skutek drenażu wykwalifikowanej kadry"", ale szczególnie warto odnotować ""niezadowalającą dostępność transportową"", oraz</p>	nieuwzględniona	j.w

					<p>""marginalizację województwa wynikającą z utrzymywania się słabej dostępności komunikacyjnej"". Wśród szans nadzieję dają ""rozwój powiązań sieciowych krajowych i zagranicznych (szczególnie w kontekście transferu wiedzy)"", ""Rozwój i promowanie współpracy z krajami Unii Europejskiej", "Ukierunkowanie priorytetów rządowych na obszary wymagające wsparcia ze strony poziomu centralnego"" ale przede wszystkim ""polityka Unii Europejskiej nastawiona na rozwój transportu multimodalnego, wspierająca rozwój infrastruktury na obszarach najbardziej jej pozbawionych""</p> <p>Wykorzystanie szans, a szczególnie przekonanie Unii Europejskiej o zasadności budowy regionalnego portu lotniczego, połączonego z obsługą ruchu cargo, będzie najlepszym remedium na słabości regionu."</p>		
22	Osoba		5. Cele rozwoju		"Biorąc pod uwagę zagrożenia dla naszego	niewuzględniona	j.w.

	fizyczna				<p>regionu zawarte w Diagnozie Strategicznej Województwa Podlaskiego, jako najważniejszy cel strategiczny zdecydowanie określić należy "partnerski region", jednak należałoby go redefiniować jako "dobrze skomunikowany partnerski region".</p> <p>Dopiero wówczas wszystkie cele stają się realne do osiągnięcia, zwłaszcza że realizacja celu strategicznego partnerski region wiąże się ze wspieraniem relacji międzynarodowych i ponadregionalnych oraz wykorzystaniem potencjału, jaki wynikać może z zewnętrznego zainteresowania województwem podlaskim. Szczególnie, że w przyjętych celach operacyjnych jako wyzwania określone są m.in. "wzmocnienie potencjału firm regionu w zakresie szeroko rozumianej internacjonalizacji", "wzrost aktywności inwestycyjnej województwa", "skuteczne ograniczenie drenażu mózgów do innych regionów", "zwiększenie otwartości mieszkańców województwa na</p>			
--	----------	--	--	--	---	--	--	--

					<p>współpracę wewnątrz regionu jak i współpracę zewnętrzną", "skuteczne i efektywne zachęcanie do reemigracji (powroty do województwa)", ale przede wszystkim "wykorzystanie szansy jaką jest rozwój transportu multimodalnego", "podniesienie poziomu stanu infrastruktury transportowej", oraz "zwiększenie dostępności transportowej obszarów obecnie peryferyjnych".</p> <p>Cel operacyjny 2.3 Przestrzeń wysokiej jakości jest jedynym miejscem w całej diagnozie, w którym występuje odniesienie do ruchu lotniczego. W innym miejscu wspomina się o tym, że "wskaźnik dostępności transportowej województwa- drogowej i kolejowej - jest jednym z najniższych w kraju", nie uzupełniając przy tym, że wskaźnik dostępności lotniczej województwa jest najniższy spośród wszystkich regionów Unii Europejskiej!</p> <p>Zawarte powyżej wnioskowanie wskazuje jednoznacznie, że budowa regionalnego portu lotniczego z obsługą ruchu cargo musi zostać wpisana</p>		
--	--	--	--	--	---	--	--

						do Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego jako jeden z głównych celów, gdyż będzie on najsukuteczniejszym narzędziem do realizacji wszystkich pozostałych zamierzeń"			
23	Osoba fizyczna		7. System realizacji			"W systemie wdrażania opisana jest ""sfera poza zakresem kompetencji samorządu województwa"" która dotyczy obszarów działalności, w których samorząd województwa nie dysponuje formalnymi kompetencjami, może natomiast poprzez swoje zaangażowanie, formułowane opinie, działania o charakterze lobbingowym czy doradczym mieć pośredni wpływ na działania podejmowane na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym lub być inspiratorem kluczowych przedsięwzięć rozwojowych z punktu widzenia regionu"". Biorąc pod uwagę, że wraz ze zmniejszeniem puli środków unijnych dostępnych dla Polski ""zmaleje też pula środków Unii Europejskiej możliwych do wykorzystania w województwie	O tym, że ogromna dynamika wzrostu ruchu lotniczego w Polsce zaskakuje ekspertów, nikogo chyba nie trzeba przekonywać. Wystarczy powołać się na liczby i prześledzić, co działo się przez ostatnie pięć lat, czyli od uruchomienia procedury referendalnej. W 2015 roku Urząd Lotnictwa Cywilnego przewidywał, że w 2030 roku lotnicze przewozy pasażerskie obsłużą ok. 60 milionów osób. W 2017 ta sama instytucja zakładała na rok 2030 już ponad 75 milionów pasażerów. Obecnie ULC prognozuje już ok. 80 milionów pasażerów w roku 2030, a tylko w tym roku polskie lotniska dobijają do 50 milionów pasażerów. Tak wysoki wzrost liczby pasażerów powoduje, że kończą się możliwości techniczne obecnej infrastruktury lotniskowej. Dodatkowo znacznie rośnie ruch tranzytowy (przesiadkowy). Dlatego właśnie koncepcja budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK) w Baranowie pod Łodzią, gdzie krzyżują się autostrady A1 i A2.Przedstawiciele Komitetu Referendalnego, posiadając nadal mandat ok. 120 tys. mieszkańców województwa, kontynuują działalność w celu budowy podlaskiego portu lotniczego. W imię odpowiedzialności za rozwój społeczno-gospodarczy naszego regionu oraz przyszłość naszych dzieci i wnuków	nieuwzględniona	j.w.

					<p>podlaskim". Jednak "przewidywana jest kontynuacja programu w województwach Polski Wschodniej (PO PW) oraz realizacja programu ponadregionalnego skierowanego do najstarszych gospodarczo obszarów (Program 2020+), ponieważ "w ramach polityki spójności województwo podlaskie zostało zakwalifikowane do grupy regionów słabiej rozwiniętych (o zamożności poniżej 75% unijnej średniej PKB per capita)". O tym, że ogromna dynamika wzrostu ruchu lotniczego w Polsce zaskakuje ekspertów, nikogo chyba nie trzeba przekonywać. Wystarczy powołać się na liczby i prześledzić, co działo się przez ostatnie pięć lat, czyli od uruchomienia procedury referendalnej. W 2015 roku Urząd Lotnictwa Cywilnego przewidywał, że w 2030 roku lotnicze przewozy pasażerskie obsłużą ok. 60 milionów osób. W 2017 ta sama instytucja zakładała na rok 2030 już ponad 75 milionów pasażerów. Obecnie ULC prognozuje już ok. 80 milionów pasażerów w roku 2030, a</p>	<p>oświadczamy, iż w dalszym ciągu będziemy kontynuować swoją działalność aż do momentu zrealizowania i wypełnienia woli mieszkańców naszego województwa.</p>	
--	--	--	--	--	--	---	--

					<p>tylko w tym roku polskie lotniska dobijają do 50 milionów pasażerów. Tak wysoki wzrost liczby pasażerów powoduje, że kończą się możliwości techniczne obecnej infrastruktury lotniskowej. Dodatkowo znacznie rośnie ruch tranzytowy (przesiadkowy). Dlatego właśnie koncepcja budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK) w Baranowie pod Łodzią, gdzie krzyżują się autostrady A1 i A2. Przedstawiciele Komitetu Referendalnego, posiadając nadal mandat ok. 120 tys. mieszkańców województwa, kontynuują działalność w celu budowy podlaskiego portu lotniczego. W imię odpowiedzialności za rozwój społeczno-gospodarczy naszego regionu oraz przyszłość naszych dzieci i wnuków oświadczamy, iż w dalszym ciągu będziemy kontynuować swoją działalność aż do momentu zrealizowania i wypełnienia woli mieszkańców naszego województwa.</p> <p>Z tego wynika konieczność zaangażowania się samorządu województwa</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

						<p>w lobbying na rzecz budowy regionalnego lotniska zarówno w Komisji Europejskiej, jak też we wprowadzenie odpowiednich zapisów w kontrakcie sektorowym, gdzie następuje wskazanie przedsięwzięć istotnych z punktu widzenia rozwoju danego terytorium, które powinny zostać zaadresowane w programie rozwoju".</p> <p>Tak jak CPK staje się kluczową inwestycją na szczeblu krajowym, której podporządkowane są działania w poszczególnych regionach (budowa nowych dróg i linii kolejowych), tak budowa regionalnego portu lotniczego MUSI stać się kluczową inwestycją na szczeblu regionalnym."</p>			
24	Institucja	Uniwersytet w Białymstoku	Diagnoza Strategiczna Województwa Podlaskiego	Pod względem oceny parametrycznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przeprowadzonej w 2017 roku, najwyższą kategorię – kategorię A uzyskały: ...Wydział Filologiczny oraz	17	Pod względem oceny parametrycznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przeprowadzonej w 2017 roku, najwyższą kategorię – kategorię A uzyskały: ...Wydział Filologiczny Wydział Prawa Wydział Fizyki Wydział Historyczno-Socjologiczny	Komunikat MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 28 września 2018 r. o kategoriach naukowych przyznanych jednostkom naukowym i uczelniom, w których zgodnie z ich statutami nie wyodrębniono podstawowych jednostek organizacyjnych	uwzględniona	Dokonano zmiany w diagnozie

				Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku					
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--